

4 242

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్య గారు,
యం. ఏ, పి-హెచ్. డి.

చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున
“విజయనగర సామ్రాజ్యపు” అను ౧౯-౧-౫౯
సంబంధం కడితి మొక్కటి కలదు. జగదుతో కలిసిన
మనీని సరిమి పుస్తకరూపమున మడిచి వ్రాతకై
యపయోగపడచెడి వస్త్రపు సంపుటమునకే కడితి మని
పేరు. అట్టి పుస్తకములపై సుస్థలపములతో వ్రాసెడి
*వారు. పూర్వము విజయనగరప్రభువుల కాలమున
కడితములను లెక్కలు వ్రాయుటకు జనులు తరచుగ
వాడుచుండెడి వారు. సర్కారు కచ్చేరిందును కడిత
ములమీదనే లెక్కపద్ధతులను వ్రాయుచుండెట్లు తెలి
యుచున్నది. “విజయనగర సామ్రాజ్యపు” అనునది రెండవ
వెంకటపతిరాయల సంస్థానమునకు సంబంధించిన ఒక
లెక్కలకడితపుస్తకము. లైబ్రరీలోని పుస్తకముల బాపి
తాలో పైచేరున్న పుస్తకపుట్టమీద మాత్రము
“కృష్ణదేవరాయరు ఆదినవివరపు” అను పేరున్నది. ఒక
కృష్ణదేవరాయలనుగురించియే కాక రెండవ వెంకటపతి
రాయల కాలమువరకును ప్రభుత్వము సల్పిన రాయలంద
రినిగూర్చి కొంచెముగనో గొప్పగనో వ్రాయబడియుండు
టచేత దీనికి “కృష్ణదేవరాయరు ఆదిన వివరపు” అను
పేరునకంటే “విజయనగర సామ్రాజ్యపు” అను పేరే
చక్కగ సరిపోవుచున్నది.

భాష; లిపి

ఇందలి భాష తెలుగు. లిపి కన్నడము. విజయ
నగరపురాజుల నగరి లెక్కలనేకము లిట్లే తెలుగు
భాషలో కన్నడలిపితో వ్రాయబడి యున్నవి.

విషయము

ఈ పుస్తకమున రెండవ వెంకటపతిరాయల రాజ
ధాని నగరమునందలి కొటలు, పేటలు, పాళ్ళములు

మొదలగువాని విస్తీర్ణము వర్ణింపబడియున్నది. రాజధాని
నగరము పేరీ పుస్తకమునందు వచింపబడియుండలేదు.
ఇందుమించుగా వాకాలమున రాజధానులుగనుండిన పుర
ములు మూడు; పెనుగొండ, వేలూరు, చంద్రగిరి. ఈ లెక్క
వ్రాయబడినప్పుడు మొదటి రెండుపట్టణములును రాజ
ధానులుగ నుండె ననుటకు వీలులేదు. వీలన, పాళ్ళములను
లెక్కవేయు సందర్భమున పెనుగొండయు, వేలూరును
చేర్చొనబడినవి. ఇక మిగిలియుండునది చంద్రగిరియొక్క
టియే. కావున నదియే రాయలరాజధానిగ నుండెనని
తేలుచున్నది.

సమయము; సందర్భము

ఇది సవర పుస్తకమునందే ఇట్లు వివరింపబడి
యున్నది: “పూర్వముందు తమ వంశీకులైన కృష్ణదేవ
రాయలచేత యియ్యబడిన డెబ్బై యేడు పాళ్ళగాళ్ళకు
అన్యోన్యమువగా వచ్చి నగరికి వెగు రాకుండా ఘర్షణ
చేస్తూవుండెడి. కాలివాహనశకం ౧౫౨౬ చెల్లినవర్త
మానం పరాధనసంవత్సరముందు తమస్థగివుండిన ఆ
వణి ప్రతికర్తలను పిలిపించి పూర్వముందు డెబ్బై యేడు
పాళ్ళగాండ్లకు యిచ్చిన ధూమివివరం పాతలెఖలు తెచ్చు
ని చెప్పి (పేప్పి)రకు అప్పుడు అవణి ప్రతికర్తల ధూమి
లిచి పాళ్ళగాండ్లకు యిచ్చినది పూర్వం లెఖలు తెచ్చి శ్రీ
నరవేంకటపతిదేవరాయలకు వినిపించిన ధూమివివరం”.
ఇందువల్ల ఈకడితము శకం ౧౫౨౬ లో రాయలవారి
యాజ్ఞప్రకారము నగరిఅవణి ప్రతికర్తలవ్రాసిన కొలత
లెక్క యని తెలియుచున్నది. తెలుగుదేశమున లభించు
పురాతనలిఖితపుస్తకముల సంపుటములలో నిది యొకటి.
దీనిని వ్రాసి యిప్పటికి రమరమి 3౨౮ సంవత్సరము
లైనది.

* “ఘట్టించిన నీలపటపు లెక్కల పుస్తకము.” శ. ర.

దీనివిలువ

పుస్తకము చివ్వదైనప్పటికిని ఇది చరిత్రగ్రంథము లెక తత్వంతోపయుక్తమైనది. కృష్ణరాయల ప్రభుత్వములో నడచిన కార్యములను నిర్ణయించుటకు ఈకడితిము మిక్కిలియు తోడ్పడగలదు. ఇంతేకాక, ఈకం ౧౮౫౨ మొదలు ౧౫౦౭ వరకును కర్ణాటరాజ్యమును పాలించిన రాజులను, వారి రాజ్యకాలములను చెల్పుచున్నది. రెండవ వెంకటపతిరాయలకాలములో విజయనగరమునకు గప్పము గట్టుచుండిన సామంతుల నామములను, తుంగభద్రరాజ్యములో ఉన్న రాజులను, పాశ్చాత్యవర్తక సంఘములతోడను రాయలకుల సంబంధమును గొంతవలెను చిలవీక్షించగలము.

ఇందలి చరిత్రాంశములు

౧. "శాలివాహనశకం ౧౮౩౨ అను నేటి శుక్ల సంవత్సరం ఆదిమాసం శ్రీజయంతిమాస కృష్ణ దేవ రాయ మహారాయలు విజయనగరముందు పట్టాభిషేకము చేసెడి వేంచేరి." హంపి విధూపాక్షేశ్వరుని గుడియందలి శాసనములో, కృష్ణరాయల పట్టాభిషేకముతో తన వయస్సు గడిచిన ౧౮౩౦ వ శకం, శుక్ల నవమీ మాస శు ౧౮ నాడు జరిగినట్లు వచింపబడి యున్నది.¹

ఈ రెండురికార్డులకు శుక్ల నామసంవత్సరము సామాన్యము. హంపిశాసనములోని శకవర్షము గడిచిన ౧౮౩౧, అనగా అప్పటికి శకం ౧౮౩౧ వర్షము చెల్లినది. ౧౮౩౨ వ వర్షము నడిచుచుండినది. మనకడితిములోని శకవర్షము వర్తమానవర్షము అని "శాలివాహనశకం ౧౮౩౨ అను నేటి శుక్లవర్షము" అన్నవాక్యమునకు సప్తము. మఱియు ౧౮౩౨ గడిచిన శకవర్షమై యుండిన, "౧౫౦౭ చెల్లిన, వర్తమానం పరాభవసంవత్సరం" అని యీ కడితిమున మఱియుక సంవత్సరమున అతని ప్రతికర్త చెప్పినట్లు, ఇచ్చటను "చెల్లిన" లేక "గడిచిన" అని చెప్పియు యుండును. కావున ౧౮౩౨ వర్తమాన శకవర్ష మనియే పరిగణించుట యుక్తము. ఈకం గడచిన ౧౮౩౨ కానేరదు. ఏలన,

శుక్లవర్షము ౧౮౩౨ తోనే సమాప్తమగుచున్నది. ఇందువల్ల, హంపిశాసనములోను, కడితిపుస్తకములోను నమాదు చేయబడిన శకవర్షము ఒక్కటియే అని తేలుచున్నది. ఆదిమాసం శ్రీజయంతి పట్టాభిషేకముతో తన వయస్సు నడిచినదియు కాదు. పట్టాభిషేకానంతరము కృష్ణరాయలు విజయనగరపురమునకు ప్రభువున ప్రవేశించిన దినమది. అనగా, కృష్ణరాయల రాజ్యాభిషేకము శక ౧౮౩౨ శుక్ల ఆది శ్రీజయంతికి (క్రీ. శ. ౧౫౦౭ ఆగష్టు ౧౭ ది మంగళవారమునకు) కొన్ని గోణులకు పూర్వము నడచియుండవలయును.

౨. "ప్రత్యోత్పత్తి సంవత్సరం తయి మాసం ౧౨ నేది కుతుప్పకాహ నిజాంశాహ మీదికి మాచీ చేసి తెలిగు డారంవేసి తిరి పోయిరి."

(a) ఇందు మొదట గమనింపదగిన విషయము దండయాత్ర నడచినకాలము. ప్రత్యోత్పత్తి సంవత్సరం తయి మాసం ౧౨ దిన, అనగా క్రీ. శ. ౧౫౦౭ వ సం. జనవరి ౧౭ ది శుక్రవారం నాడు, రాయలు దండుతరలెను. కృష్ణరాయలు తుంగభద్రపై తన రాజ్యారంభకాలమున దాడిచెడినట్లు ఇతిత్ర చెప్పబడియున్నను సరకుదాడి నడచినకాలమును నిర్ధారణ చేసి చెప్పుటకు దగు నాధారము లేవియు లేకుండెను. క్రీ. శ. ౧౫౦౭ వ సంవత్సరమున నొక్కపర్యాయమును, క్రీ. శ. ౧౫౦౭ వ సంవత్సరమున నొక్కపర్యాయమున కృష్ణరాయలు బిజాపూరరాజ్యముపై దండు దండారాయచూరిగుర్రమును ముట్టించి స్వాధీనపరచుకొన్నట్లు ఫరిస్తా వ్రాసియున్నాడు.² నూనిసు ౧౫౦౭ : సంవత్సరపు ముట్టించి తలపెట్టలేదు. ౧౫౦౭ వ సం. తనరపు ముట్టించి మాత్రము విఫలముగ పర్షియనున్నాడు. ³ "నీ రిరువురిలో నెవ్వరివ్రాత నిజమె నిర్ణయించబాలను" అని సూయలు వచించెను.⁴ ౫ అంశమును కె. వి. లక్ష్మీరాయ పంతులు గారు కొంతవరకు చర్చించి, ఫరిస్తాయే నిజమును బయ్యచున్నాడని సిద్ధాంతము చేసినారు.

“ఇట్లు నన్ని మతమున ౧౫౩౦ లో నొక్క గారి మాత్రమును, ఫెరిస్తామతమున ౧౫౧౨ లో నొక్క గారియు, ౧౫౩౦ లో రెండవసారియు రాయలకును గాఢానైవేద్యములకును యుద్ధము జరిగి విజయలక్ష్మి రాయ నీ జరించెను.

“అబోచించిమాడగా ఫెరిస్తామాటయే నిజమని కోరుచున్నది.”¹

ఫెరిస్తా చెప్పినట్లు ౧౫౧౨ లో కృష్ణరాయలు ఆదితీ శాహిమిదికి దండువెడలినది నిశ్చయమని యీ కడితము రుజువు నేయచున్నది.

(b) రెండవవిషయము దండయాత్ర చరిత్రవర్ణన. ఈ దండయాత్ర చరిత్రను పరిశోధకు లనేకులు వర్ణింప దలపెట్టరైరి. తలపెట్టిక వారు నైతము దానిని సంపూర్ణముగ వర్ణింపక విడిచిరి. తత్కారణమున దాని చరిత్ర నిచ్చట గొంచెము విపులముగ వ్రాయుచున్నాడను. పై నుదాహరింపబడిన కడితపుస్తకములో రాయలవారు “కుతుప్పశానా, నిజాంశాహల మీదికి కూచీచేసి” నట్లు చెప్పబడియున్నను, “మాడు సంస్తానాల వారిమీద కార్యం చేసి”, “మాడు సంస్తానాలవారివద్ద పగుదీ తీసు కొని” అను వాక్యములచే రాయలతో యుద్ధముచేసిన రాజులు ముగ్గురిని స్పష్టమగుచున్నది. కుతుప్పశానానిజా ముశాహులు గాక, రాయలతో కార్యముజేసిన మూడవ ప్రభువు ఏదులకాహయని రాయవాచకము, కృష్ణరాయ విజయములపల్ల జెలియున్నది.

కృష్ణరాయలు యుద్ధయాత్రకు వెడలునని కొందఱుముక్తులు “యేదుల వాహుతో” జెప్పగా, సభవారి యెదులు నతడు కృష్ణరాయల పరాక్రమమును దృఢీకరించెను. లోపల కళివళిపతును ఇకరతురుప్రభువులకు ఉత్తరములు వ్రాయించి వారి “సాహర్దము”ను సంపాదించుకొనెను.

లే. “అనుడు బ్రజ మెప్పుగాగ బాహ్యమున బలికి యంతరంగములో జాల నిర్దుట జెంది

బెగ్గిల్లుచు జాబు లంపించె గోల కొంపకు నిజాముశాసనకు నృపీశ.

కా. “అమాశిండ్లదునీలు నీకమగు సాహద్యంబుతో దావకీ నా మేయికిర కార్యనిర్వహణ శాస్త్రయాధి విన్నంతనే సీమన్ దుర్గములందు గోటలును విస్తీర్ణ సిరిక ధాన్యపుక సామగ్ర ల్పమకూర్చ నెంచిరినితం తస్వాంతచాంచల్యులై.”²

రాయవాచకమునందుగూడ వైవిధ్యము మే చెప్పబడియున్నది. —

“యేదుల శాసనవారితోను యీపర్యాయములు యొకకాయగా అగ్రహపడి” — “కర్ణాటకంవారు కుంగ భద్ర దాటివచ్చిరా యీవరకున్న యీశ్వరనాయకుడున్న, నరసనాయకుండున్న, వీరనరసింహరాయలవారున్న యేలినంతుకన్నా కృష్ణరాయలవారు యేలేది యేయున్నది” అని అన్నందులకు దొండోపండితులు మొదలైనవారు “రాజగీతి అని మొనకురారు. గనక వుండేప్రయత్నములు వుండగా దైవసహాయం యేతీతో తెలియను గనక నిజాంశాహువారున్న కుతుపనమలకవారున్న విజయనగరాననుండి కాగితములు వ్రాసి వచ్చినది విని ఆలోచనపరులై యిక్కడికి కాగితములు అంపి తమతమసరుకు ఫలములు పదిలపరుచుకొని యాదిపాన్వరికలతో వున్నారు.”³

కురుమగ్రరాజులపై కృష్ణరాయలు ప్రత్యేకముగ దండయాత్ర బయలుదేడలేదు. క్రీ. శ. ౧౫౧౨ కు పూర్వమే రాయల దిగ్విజయయాత్రకు బయలుదేడెను. మొదట తిరుగుబాటుచేసిన ఉమ్మత్తూరుగంగరాజుపై దండువెడలెను. కుమారభూర్జటి యీప్రభును విజయములకు సంగ్రహముగ నిట్లు వర్ణించియున్నాడు: “అనంతరం బొక్కవారుచుత్తువ నుమ్మత్తూరు శివసముద్ర స్థలం

బులనెనగు గంగరాజు నోడయల నోడించి తదీయస్థలం బుల నా(తా)జెంబులు బలియించి, శ్రీరంగపట్టణంబునీ ఓంది యక్కడినుండి గ్రక్కన నెక్కటిమాకల వెక్క సపు బరాక్రమక్రీడల దిక్కులు గ్రక్కనల సంకుసరంభ సైన్యనాయకుండగు సంకులనాయకునిం గటాక్షించి నం నత్ప్రతాపంబు మెఱుగు రయంబున విజాపురంబు గడి దుగ్గంబుల చాయం జనుదెంచుననసరంబున".¹

కృష్ణరాయలు ౧౫౧౨ సంవత్సరమున శివసము ద్రమున నున్నట్లు పెనుగొండరాజ్యములోని బుక్కపట్టణమునందును నొకశిలాశాసనమునల్ల దలియుచున్నది. కావున తత్సూర్యమే ఉమ్మత్తూరు దుగ్గమున గొని యుండవలయును. శివసముద్రపు బ్రభువును గెలిచిన పిమ్మట విజాపురగడిదుగ్గంబులను సమీపించువఱకు రాయల నెదుర్కొను శత్రు వెవ్వడును లేడు. కావున నాసంపత్తిగమే విజాపురరాజ్యపుగడిదుగ్గములను తేరెనటయందసంభవ మేమియు లేదు.

తురుష్కప్రభువులతోడి యుద్ధము :

ఇక్కేరినుండి స్వసైన్యముతో రాయలు విజాపురపు సరుదుస్థలంపై నడిచెను. "సరుదుస్థలాల వుండిన గురిమనుష్యులనున్న దుగ్గాలవుండే రాణువనున్న నిర్వహించలేక విడిచి పారిపోసాగిరి." ఆప్పుడు రాయల వారు రాయమారు, మునికల్లు, అద్దంకి, ఆదాని మొదలగు దుగ్గములను సాధించి, నానియందు తాజ్యముల నుండిన మొక్కటిగా సారి గోలకొండ సరుదుస్థలాలకై నడిచెను. ఇప్పటి తురుష్కప్రభువులతో గొప్పసంగ్రామము సంఘటిల్లెను.³

కృష్ణదేవరాయలు దిగ్విజయ ప్రయత్నములను సల్పుచున్నాడని యెఱిగి యేదులఖానుడు గోలకొండ కుతవనమల్లనకును, ఆముదానగరపు నిజాముకాహకును ఉత్తరములు వ్రాసి వారిసౌహార్దమును బడిసెనని యంతకు పూర్వమే వ్రాసియున్నాడు. ఇప్పటికి ఆసౌహార్దము వికసుక్తియగు మారుటచే ముగ్గురు తురుష్కరాజులును

కలిసి స్వసైన్యములతో రాయలు నిర్జింతులకై కృష్ణను దాటివచ్చిరి. వారి సైన్యమునందు లక్షగొట్టములును, వేయియేనుగులును ఉండెను.

తురుకల దుష్కృత్యములు :

"వారి కిమలో మనతేగలవార్లు లోనొచ్చి మూడారుడులకు మూడారుడవుండే గ్రామాదుల కొల్ల పెట్టిదన్ని పాతరలు కోధించి ధాన్యవసములు యెత్తే దన్ని గృహస్థులయిండ్లలో నొచ్చిపోయి ముందు వెనక దాచియుండిన వంపిన నిత్యములు యెత్తేదన్ని పూర్లు పల్లు కాల్చేదన్ని పసలం, ప్రాయలు, మేకలు, గొర్రెలు, గుర్రాలున్న పట్టుకవచ్చి కాగుకు వెకటిగా అమ్మేదన్ని"⁴ అని వేసలు రాయలవారితో విన్నపము జేసిరి.

ఆప్పుడు రాయలవారు చాల ఆగ్రహపడి, "ధీరీ! తురుష్కతిరి చెంతకు జేరిన యంత వచ్చెనే! కలఁతొలంగి పోయెదగగాక మదీయబంబుముందర"⁵ నని హుంకరించెను.

న మ ర న భ :

తత్క్షణమే కార్యము తెలుగు నిగ్రాహగనేయులకు దండనాయకులను రప్పించి రాయలొకభను గూర్చెను.

తే. "అవును కొలువయి కొలిచిన యగుర నాయ

కులను మన్నీల పంపట బిలువనంపే

సకలబహుమానము లొనర్చి జవవరేశ్వరి

డల్లతురకల పుత్రాంతి మెల్ల దెలుప".⁶

ఈ సభయందు తేరుగల నాయకులందఱును గూడిరి. అందు ఆర్యేటివారు, తొరగంటివారు, గొబ్బారివారు, నందేలవారు, అవుకవారు, వెలుగోటివారు, రావెలవారు, తుకువనొరలును, బోయలును ఉండిరి.⁷ ఆట్లు కూడిన సేనాప్రముఖులతో రాయలు తురుష్కప్రభువులు గృష్ణదాటివచ్చి రని చెప్పి, "వారలలో పెమ్మసాని రామలింగ నాయణ్ణి పలిచి, "తురకలు కృష్ణ

1. కృ. రా. వి.-ఆ. 8: 6. 2. Rep. of Epi. 1913. B 180. 3. Jr. Andhra Academy, Vol. III. 4. I bid. 5. కృ. రా. వి. 8: 12. 6. I bid. 3: 13. 7. కృ. రా. వి. 8: 58 - 59.

వేణ్ణి దాంటివచ్చి డెరిబావో పాశ్యం దిగినారట యిందులకు యేరితుల ననువలెనో," అని యడిగెను. అందుకు రామలింగ నాయ డిచ్చిన జవాబు: "తురకల కార్యమనంగా యెంతమాత్రం. దేవరవారి ప్రతాపమున్న డెరిబా తాళ్లు తెగగోసేను. అప్పుడు భేరితాడనం శేరి నడిస్తేను తురకలు మూడుతెగలవారున్ను పటాపంచలై విరిగి యధాయగ్ధలై తమతమపల్లాలకు పొయ్యేటట్లు శే శేను. యిదిగాకాక యాగ్రీమృతాలాన దగదక్కలకు తాలివాండ్లు నిలువలేరు." 1

రాయ లందుకు సంతసించి అతనికి "పట్టెలు యిచ్చి" అంపెను. అటుపిమ్మట రామలింగ నాయకు తనశిబిరము నకు బోయి తన యనుచరులకు కమ్మగోరలను బిలిపించి, రాయలవారు తనకు పీఠతాంబూలము నిచ్చిన వార్తను తెలిపి, "కమ్మకులంవారికి బ్రతుకులును ప్రతిష్ఠలున్ను కీర్తిపాటవానులు" కలుగజేయుడని ప్రోత్సాహ పరిచెను. అప్పుడు "అయన సంతరించిన యెనభైవేల చివ్వల వారున్ను రణపెండ్లికొడుకులై అని మీది దృష్టిచేత రామలింగ నాయని వెంబడిని" 2 నడచిరి.

తురకల ప్రయత్నములు:

తురకలు రామలింగ నాయకు కంఘ్ర సర్దారులతో తమపాశ్యముపై నడచుచున్నాడని యెఱిగి, "డెరిబావద్ద సంజ్ఞోగంతో విత్తుకత్తుల రౌతులు ఆరవైవేలున్ను వారిని చుట్టుకనిండు సంజ్ఞోకంగురాలు పదివేలున్ను వార్గను అనుభవించుకవుండె మనహస్తాలు వెయ్యింటి కిన్ని యారీతిని డెరిబావద్ద వుంచి మూడుతెగల తురకలున్ను తమతమ పాశ్యములో ఆయత్తపాటుతో బాగ్రత కలిగి యుండి"రి. 3

యుద్ధము:

మొదట కొంతకాలము తుములయుద్ధము నడచెను. అప్పుడు " ఒక్కమొగి రక్కసు లనంగిన వెక్కసపు మొక్కలపు తురుఘ్నులు ధానుమగ్గ కాళం బడరం" 4 జనుదొంచిరి. అనగా, తురుఘ్నుల ధాటి కోర్కలేక యీ

తుముల సంగరమున హింసువులు విరుగగా, వారిని వెన్నంటి తరుముచు, రాయలపాశ్యముమంక తురుకుల దళము సత్వరముగ వచ్చుచుండెను. వారిని జూచి రామలింగ నాయడు రాయలతో నిట్లనెను:—

"పరాకు రాకు రాకు ముందు బాకనీకభూపతుతో

చిరాకు మీర దట్టమైన కింగిణీలకోరులకె

జిరాగు రాల వేసి రాసి చిల్లుపొల్లు జేయుచుకె

నిరాకరించి మించి వచ్చు నేర్పు జూచితే నృపా." 5

అని వారిని చూపి, "నేను యీ తురక మూకలో జొచ్చి, నైవ్యమును తునుకలు తునుకలుగా నరికి డేరా త్రాళ్లు తెంచెను. అప్పుడు మీరు జయభేరి వేయించి, మననైవ్యముతో తరిమినడదిన, తురుకలు చెల్లాచెల్లై తమ సీమలకు జేరుచురు" అని చెప్పి రామలింగ నాయడు బల్లెమును గలబూని, పదివేలకంఘ్రబల్లెమువారు వెంటనడువ తురుకలనైవ్యముపై పరికింపె. ఘోరమైనసంగరము నడచెను. కడిసట రామలింగ నాయడు తురకల డెరిబా తాళ్లును తెగగోసెను. దానిని జూచి కృష్ణరాయలు పెద్ద యేనుగు నెక్కి జయభేరి వేయించి, ౬౫,౦౦౦ గుఱ్ఱములతోను ౬,౦౦,౦౦౦ పదాతివర్గముతోను, ౨౦౦ ఘటల యేనుంగులతోను నొక్కపెట్టున మహమ్మదీయ నైవ్యముపై బడిరి 6 తురకవండు విరిగి చెదరి పారజొచ్చెను. ఇంతసేన కృష్ణానది నిండి పారవారంభించెను. తురుకనైవ్యము రాయలసేనావాహినికిని, గృష్ణావాహినికిని మధ్య దగుల్కూని పాడకొత్తులలోని నెక్కవలె చిదిగెను. 7 హతశేషులు దశదిశల బారిపోయిరి. ఈవిధమున కృష్ణాదేవరాయలు, సంయుక్తతురుగ్గ త్రైరాజ్యబలములను విధించి జయమును గైకొనెను. ఇది రాయల జయములలో మహాముఖ్యమైనదని తలపవలసి యున్నది.

ఈసందర్భమున నొకవిషయమును గూర్చి యింక చింతించవలసియున్నది. ఆముక్తమాల్యదలో కృష్ణరాయలు దా నొకయేదులభానుని విధించినట్లు చెప్పుకొని యున్నాడు:

1. Jr. Andhra Academy, Vol. III. 2. Ibid. 3. Ibid. 4. కృ. రా. వి. 2: 29. 5. Ibid. 3: 30. 6. కృ. రా. వి. 3: 87. 7. Ibid. 3: 31.

మ. "అలుక స్తోటకధటికా ఖురపుటే
మ్యాన్లరానాని పు
చ్చలువో దున్ని చలచ్చుమాగజమదా
సారఫ్లతిక్ గీర్తిపు
మగ్గలసస్యం బిడి యేకధాటిభరిరా
కట్టింది తో దృష్టి కే
దులఖానో గ్రకపాల మగపహరి
మ్యాఖాంగలక్రేణిక్." "

ఇందు గృహ్యరాయనిచే నిధింపబడిన యేమల
ఖానెవ్వడు? కృష్ణరాయల రాజ్యకాలములో, అనగా
క్రీ. శ. ౧౫౮౯, ౧౫౩౦ల మధ్య, విజాపురమున నిద్దరు
ముల్తానులు ప్రభుత్వమునకున్నట్లు ఫెరిస్తాగ్రంథములన
దెలియుచున్నది :

యూసుఫ్ అదిల్ ఖాను—౧౫౮౯ మొదలు
౧౫౯౦ వఱకు.

ఇస్మాయల్ అదిల్ ఖాను—౧౫౯౦ మొదలు
౧౫౩౯ వఱకు.

ఇస్మాయల్ అదిల్ ఖాను కృష్ణరాయలచే
౧౫౭౦ లో పరాజితు డెయ్యోనే గాని చంపబడలేదు.
అతడు క్రీ. శ. ౧౫౩౯ వఱకు, అనగా రాయలుమరణా
నంతరము ౫ సంవత్సరములవఱకు, జీవించియుండెను.
యూసుఫ్ అదిల్ ఖాను ౧౫౯౦ లో మృతినొందినట్లు
ఫెరిస్తా వ్రాసియున్నాడు. కృష్ణరాయలు క్రీ. శ.
౧౫౧౭ వఱకు దండయాత్ర వెడలలేదు. ఇతడు సింహాస
నము నధిష్టించినది ౧౫౦౯ వ ఆగష్టు లే ౭ దికి ఇం
చుక పూర్వమున. రాజ్యాభిషేకానంతరము ఒకటిన్నర
సంవత్సరమువఱకు రాజకార్యముల నరయుచు రాయలు
విజయనగరమునం దున్నట్లు నూనిస్ వ్రాసియున్నాడు 1
అనగా ౧౫౧౦ వ సంవత్సరము కడవఱకు రాయలు విజయ
నగరమున నుండెను. తరువాత దనపై దిరుగబడిన ఉమ్మ
త్తూరు గంగరాయలపై దాడివెడలెను. ౧౫౧౧ లో నతడు
శివమద్ర ప్రాంతముల నున్నట్లు కాసములు పలుకు
చున్నది. శివమద్రమునుండి శ్రీరంగపట్టణమునకును,

అచ్చటినుండి యిక్కేరి మీదుగా విజాపుర సరదుప్రదే
శములకును రాయలవంతు నడచెను. అప్పటికి ౧౫౧౧
వ సంవత్సరము చెల్లెను. ౧౫౧౨ వ సంవత్సరము జన
వరిలో కృష్ణరాయలు విజయనగరమునకు వచ్చి ఆ నెల
౯ లేది వాడే మరల స్వస్థైర్యమును గలగొనుటకై
పురము వెలివిడియెను.

ఇందువల్ల రాయలపర్యటనము దెలియుచున్నది.
౧౫౧౯ ఆగష్టు ౭ లేది మొదలు, ౧౫౧౨ జనవరి ౯
లేది వఱకు రాయలు యూసుఫ్ అదిల్ ఖానుతో పోరా
డుట కవకాశము లేదనుట స్పష్టము. అందువల్ల, అతడు
ఫెరిస్తా చెప్పినట్లు ౧౫౧౧ లోనే మృతినందుట నిజమేని
కృష్ణరాయలతో యుద్ధములో మృతినందుట సాధ్యము.
కృష్ణరాయలు డెంబమునకై అదిల్ ఖానుని సంకీర్తనని తన
గ్రంథమున వ్రాసి అందచీకిని జూపె ననువిషయము
నమ్మదగినది కాదు. మఱియు, కే. వి. లక్ష్మణారావు
పంతులుగారన్నట్లు కృష్ణరాయలు నిధించినది అదిల్
ఖానునేగాని అదిల్ ఖానును గాదు. యూసుఫ్ అదిల్
ఖానుడు "౧౮౮౯ లో స్వతంత్రుడై 'యూసుఫ్ అదిల్
ఖాను' యన్న బిరుదునును ధరించెను. కాని యింకను బహు
మనిషుల్లానులు పేరునకై నను నుండుటవలనను, కృష్ణరా
యలు వారికి సాయము చేయవలయునని తలంచుచుదాన్నం
దునను, స్వామిద్రోహియైన యూసుఫ్ అదిల్ ఖానుని
'తాహ'గా, ననగా నొకస్వతంత్రరాజుగా, నొప్పుకొనక
ఒకానొక ఖానుగా నెన్నుటయే రాజనీతియనుటను సం
దేహము లేదు." 2 కావున కృష్ణరాయలు తనగ్రంథమున
చేర్చిన "యేదులఖానుడు" యూసుఫ్ అదిల్ ఖా
నుటయే సమంజసము. నిజముఖానుల చరిత్రకారుడగు
అబీజ్ అల్లా తిబాతబాల్ తన "బుర్హాన్ ఇ ము అసీర్"
అను గ్రంథమున పలుమారు విజాపురరాజ్యస్థాపకుని
"యూసుఫ్ అదిల్ ఖా"ననియే పేర్కొనియున్నాడు. 3
కావున, అతడు "అదిల్ ఖాను" యను పేరు మార్పు
కొనినను సమకాలికు లతనిని "అదిల్ ఖా"ననియే పిలుచు
చువచ్చినట్లు వోచుచున్నది. ఈకారణములవలన, రాయ

లచే జంపబడిన యేదులభానుడు చిహ్నపురాజ్యస్థాపకుడగు యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానీయని మనమృతము. ఇందుకు ఒక ఆక్షేపము కలదు. యూసఫ్ ౧౫౧౩ లో కృష్ణరాయనిచే యుద్ధములో నిహతుడైన అతడు ౧౫౧౦లో మృతినొందినట్లు ఫేస్తా వ్రాయటయేట్లు సంభవించును? ఈ ప్రశ్నకు తగు సమాధానము లక్ష్మణరావుగారే యిచ్చియున్నారు: “అతడు మహమ్మదీయ పక్షపాతి. కావున నొకమహమ్మదీయగుల్తాను హిందూరాజుచే జచ్చిననుట యాతనికి నప్రయోజనపని.” 1 కావుననే యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుడు వాస్తవముగ ౧౫౧౩ లో కృష్ణరాయలతోడి దురమున మడిసినను, దానిని గప్పిపుచ్చుటకై యాతడు ౧౫౧౦ లోనే మృతినొందెనని వ్రాసినాడు. ఫేస్తా వ్రాసిన యబద్ధపువ్రాతలలో యాయబద్ధ మంతగ పరిగణింపదగినది కాదు.

3. “కలుబరిగెనద్ద విజయస్తంభం వేయించి.” కృష్ణరాయలు కలుబరిగెను జయించినవిషయము మనుచిత్రిలోను ఆ ముక్తమాల్యదయందును వచింపబడియున్నది. కృష్ణరాయవిజయమందును ఈ దండయాత్ర ప్రస్తావము గలదు:

తే. “కలుబరిగోటమీద లగ్గలకు నెక్కి

కార్య మొనరించి జయలక్ష్మి గాంచి యచట

నుండి తనరాజ్యమున గల్గు నొరపుమీఱు

మంచిదేనప్థలంబు లీక్షింప నెంచి.” 2

ఇది రాయలు ప్రతాపరుద్రగజపతి భూతును వివాహమైన పిమ్మట జరిగినట్లు కృష్ణరాయవిజయము దెల్పుచున్నది. కాని యిది పారభాటు. రాయవాచకంలో కలుబరిగె దండయాత్రను శూర్పి యెట్లు చెప్పబడియున్నది:—

“కృష్ణరాయలవారు ఉత్తరాదిత్యురకలకార్యం బయంచేసుకొని శివుక్త తిరిగి తిరుపతికి రాంగా కల్యాణ కలుబరిగె కోటలవారు గర్వితులై కోటమీదనుండి మాతలింగా ఆచారము రాయలవారు విని యెదిరి తేగ

వారిది అడుగగా మేములతేగవారు వుంన్నారు గనుక కోటమీదికై అండ్లలమగడించమని కలుబరిగెకోట లగ్గ చెట్టించి మూడు ముక్కలు ఘడియలలో కోట సాధించి ఆ కోటలోవున్న యజమానుణ్ణి చేపట్టుగా పట్టుకొని ఆరువేల గుర్రాలవారినిన్ని గుర్రాలనున్న ఏకవాగగా బట్టుకొని ఆ కోటకు తాణ్యం గుజ్జరి కల్యాణారావును వుంచి తిరుపతికి వచ్చి...” 3

కలుబరిగె దండయాత్ర, యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుని చంపిన దండయాత్రలో చేసినదేకాని, వేరుదండయాత్ర కాదు. ఈ విషయము, “మూడుచేండ్లు దండు చేసి మూడుసంస్తానాల వారిమీద కార్యంచేసి కల పరిగెనద్ద విజయస్తంభం వేయించి మూడుసంస్తానాల వారివద్ద పగుదీ తీసుకొని మును... లిప్పించుకొని విజయ నగరపట్టణం ప్రవేశించి” యను కడితములోని వాక్యముల నల్ల తెలియుచున్నది.

రాయలవారు తిరుపతికి సావుటకు పూర్వము ఈ దండయాత్ర నడిచెను. రాయలు తిరుపతికి వెళ్లినది క్రీ. శ. ౧౫౧౪ లో. కావున కలుబరిగె అంతకుముందే గెల్వబడినాడు. మన కడితపుస్తకములో తురకల పై యుద్ధమును ముగించుకొని, “శ్రీమఖ సంచత్సరం చిత్రాను శ్రీరామదత్తమివరకు” విజయనగరమందు ఉండి, అదివము గజపతిమీదికి దండువెడిలినట్లు చెప్పబడియున్నది. శ్రీమఖ సంచత్సరం క్రీ. శ. ౧౫౧౩ లో సరిపోవుచున్నది. ఇంతకుపూర్వమే కలుబరిగెను రాయలు స్వాధీనము చేసుకొని యుండవలెను. కలుబరిగె స్వాధీనము చేసుకొని విజయనగరము వచ్చుటకు పూర్వము అతడు మూడుసంవత్సరములు దండుచేసెను. అనగా రాయల ప్రథమ దండయాత్ర ౧౫౧౦ లో ఆరంభమై ౧౫౧౩ లో ముగిసినట్లు తోచుచున్నది. తిరుగుగా మే పూర్వ దిగ్విజయయాత్ర ఆరంభమాయెను.

కలుబరిగెను రాయలు గెలిచె నన్నవిషయ మొక్కటి దక్క. ఈ దండయాత్రనుగురించి మన శీమయను

ఇంతసేపకు తెలియకుండెను. కలుబరిగకడ రాయల నెదిరించిన శత్రువు నిజముకావాయనియు, అప్పుడమైన సంగ్రామ మైనచెనుక, అంద్రవీరుల మహాపరాక్రమ ప్రదర్శనమువలన, విజయలక్ష్మి రాయలను విరించెననియు, రాయలు సైన్యపుటగ్రభాగమున నిలిచి శత్రువులతో గయ్యము నేయవాడనియు, యుద్ధరంగమున తనపైనికుల బాధల నరసి వారిసౌకర్యములకు వలయు నేర్పాటులను సర్వదా చేయుచుండు వాడనియు మన మీ క్రింది కలుబరిగ యుద్ధగర్జనల తెలిసికొనుచున్నారము :

14^వ కొన్ని దినములకు కల్యాణం కలబరిగి మీద యుద్ధసన్నద్ధులై సమస్తమైన జవాగీరుదార్లను పిలిపించగా కడివకొలనుగ్రామంలో వున్న ముళి చన్నమనాయకు తన జమీయ్యతో కూడా విజయనగరానకు కృష్ణరాయలవారి సముఖానకు పోయిన తదనంతరం రాయల వారు సైన్యమతో కూడా ప్రయాణమై కలుబరిగెమీదికి వెళ్ళగా సమస్తమైన నిజములు ఆకలుబరిగి దగ్గరికి భారీ ఫౌజులు స్త్రోమంగా హఠాత్తున్నందున రాయలవారు సమస్తమైన వారిని పిలిపించి యీ యుద్ధమందు చెరుకకు తిరుగక లడాయిచే శత్రుపలాయనం చేస్తే మీకు సకల బహుమానాలు యిప్పిస్తున్నారము అని వీర కంకణాలు తంబూలాలు యిచ్చినంతలోగా లడాయికి ఘరుఘ అయి యుద్ధముకేయగా అవుకు బహుమంది సర్దారులు మెసా ముళి చన్నమనాయకు సొన్నలాపురం హండివారు యింకాపాళేలవారు సహా నౌకస్తులై యుద్ధానకు నడచినంతలో అగాధయుద్ధప్రసరికి అయి కృష్ణరాయలవారిఫౌజు విరిగినందున రాయలవారు చెయ్యెత్తి ఖుల్లన కూలి యాసమ కమందు యవ్వరు యెదురెక్కి శత్రుపలాయనం చేస్తూవున్నాగో వారికి సకలబహుమానాలు విరుదులు యిప్పిస్తున్నామని చెప్పినందున ముళిచన్నమనాయకు యింకా కొంతమంది సరవార్లతో కూడా తురుష్కులవారి లవ్కురుమీదికి యెదురెక్కి

తరుముకొని ఎన్నోవుంసిన నిజామాది ఫౌజులమీదికి చూరి చిత్రాస్వాతి సంభించినట్లుగా యుద్ధముచేసి మొదటికోపు విరుగకొట్టినందున యావత్పాజా యోధరాళిన చూరగా నిజాములఫౌజా విరిగి కానాహతమై పోయినందున కలబరిగలో వరాహగ్వజమెల్లించి జయధేరి నేయించి ఆమీదట సమస్తమయిన జాగీరుదారులను సరదార్లను పిలుపించి నౌవ్వునప్పులు విచారించి జఖముపట్టియిచ్చి ముళి చన్నమనాయణ్ణి విచారించగా భారీగాయములతో సభాంతరమందు పశీవుండగా ఖాసాకృష్ణరాయలువారు పోయి జఖములు కట్టించి తమడేరాదగ్గరనే డేరానేయించి కాపాడి స్వస్థమైనమీదట ఫౌజతోకూడా విజయనగరానకు పోయి సకలమైనవారికి శీలవుయిచ్చి కడివకొలను మెసా ముళి చన్నమనాయణ్ణి చూచి పాలి, పుభయదామరాలు, ఖాసా పట్టుమగుడ్డం, కట్కెరురాయి, పుణాసు, పానడా, గండిపెండేరం, నిశాని, ఒం పేమిదాన వగారా మొదలయినవిరుదులుఅయినతైరురుండిలికరగండి, పూర్వసింహాసనాధీశ్వర అనే శేరుయిచ్చి కడవకొలను గ్రామపర్యంతం వుండే అరణ్యంయిచ్చి పంపించినందున చన్నమనాయకు అప్పగతీ స్మరిని గ్రామానకు వచ్చెను."2

౪. (A) జగపతి గజపతి యనుచానికి అక్షరవ్యత్యాసమునల్ల వీర్వడిన గూఢము. గజపతిరాజ్యముపై రాయలుచేసిన దండయాత్ర సుప్రసిద్ధము. అయినను ఆనందయాత్ర విజయనగరమునుంచి బయలుదేరిన తారీఖు ఇంతసేపకు మనకు తెలియదు. ఆవిషయము ఇప్పుడీకడి తమవలన దెలియుచున్నది. అది శ్రీముఖసంవత్సరం చిత్రమాసం శ్రీరామదశమియట. శ్రీరామదశమియ నట వింత! శ్రీముఖ సంవత్సరం శకం ౧౪౩౬, క్రీ. శ. ౧౫౧౪ నకు సరిపోవుచున్నది. కావున కృష్ణరాయల పూర్వదగ్విజయయాత్ర ఆసంవత్సరమునే ఆరంభమైనది.

1. దీనిని లోకలుగార్జునుండి తమ యువయోగార్థము వ్రాసి తెచ్చుకొని యున్నను, నాకు అందుగగనే సంతసముతో నాప్రియమిత్రులు మల్లంజర్ల సోమశేఖరశత్రుగారు ఇచ్చిరి. కావున, వారికి కందనమును సమర్పించుచున్నాడను. 2. L. R. 39—p.12.

(B) "జగపతికుమార్తె లక్ష్మీదేవియని హవా లాచేసుకొని" అన్నమాటవల్ల కృష్ణరాయలు వివాహము జేసుకొనిన గజపతికుమార్తె పేరు లక్ష్మీదేవియని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. ఆమె పేరు వాస్తవతివాదముల కాన్పడమై యున్నది. తుఖాయని కుమారభూజటి! మోహనాంగియని రాయవాచకము, నాదిండ్లగోపసుం త్రియొక్క "భద్రాం సుభద్రా మివ పాండవేయః" అన్న నాక్యము వాధారముచేసుకొని కొందరు ఆమె పేరు "భద్ర" యనుచున్నారు. మనకడితముగో ఆయమ్మ పేరు లక్ష్మీదేవియని యున్నది. సగర్వకసుయముల యందు విశ్వసనీయు మగు నీకడితము కృష్ణరాయలు వివాహమాడిన గజపతికుమార్తె పేరును గూర్చి తప్పు ఎల్లూనా?

౫. కృష్ణరాయలు శకం ౧౪౩౨ శుక్ల సంవత్సరం ఆదిమేదినా, శకం ౧౪౫౨ "విశాఖసంవత్సరం కార్తిక శివపరియంత్రం ౨౧ సంవత్సరం ప్రభుత్వం చేశి." అనగా రాయలు శ్రీ. శ. ౧౫౦౯-౧౦ మొదలు ౧౫౨౯-౩౦ వఱకు రాజ్యముచేసెను. కడితమునందు రామలంకాజ్యకాలము కాసనములను పరిశోధించి పండితు లేర్పరిచిన కాలమునకు ఇంచుకంతయు భేదములేక చక్కగ సరిపోవుచున్నది. ఇదియే దీనివిశ్వాసపాత్రత కొకగొప్పనిదర్శనము.

౬. కృష్ణరాయల మరణానంతరము విజయనగర రాజ్యము నేలిన రాజులనుగూర్చియు నీంకొక చిన్నపట్టిక గలదు. —

- 1 అచ్యుతరాయలు యేలినయేండ్లు ౧౨ (౧౫౩౦-౪౨)
- సతీశ తిమ్మరాజు యేలిన నెలలు ౮ (౧౫౪౨-౪౩)
- సదాశివరాయణ్ణి మించిన జెట్టి రామరాజు యేలిన యేండ్లు — ౨౨ (౧౫౪౩-౧౫౫౫)
- పంపపాడుకాపాలగో రామరాజు పరాజితులై స్వర్ణపుదు ఆయన గనుక ఆ సమయమందు అవాంతిరం యేండ్లు — ౫ (౧౫౫౫-౧౫౬౦)

తిరుమలరాయలు పెనుగొండలో పట్టుకుగట్టు కొని యేలిన యేడు — ౧ (౧౫౬౦-౬౧)

శ్రీరంగరాయలు యేలినయేండ్లు ౧౪ (౧౫౬౧-౭౫)

దీని, కాసనపరిశోధకులపట్టికతో బోల్చి చూతము:

- కృష్ణదేవరాయలు ౨౧ (౧౫౦౯-౧౫౩౦)
- అచ్యుతరాయలు ౧౨ (౧౫౩౦-౧౫౪౨)
- మొదటి వెంకటపతిరాయలు ౬ నెలలు — ౧౫౪౨
- సదాశివరాయలు (రామరాజు) ౨౨ (౧౫౪౩-౧౫౬౫)
- సదాశివరాయలు (తెలుగులరాజు) ౫ (౧౫౬౫-౧౫౬౯)
- తిరుమలరాజు — నెలలు ౧౧ (౧౫౬౦-౧౫౬౧)
- మొదటి శ్రీరంగరాయలు ౧౪ (౧౫౬౧-౧౫౭౫)

ఈ రెండుపట్టికలలోని రాజులయొక్క మరణ క్రమమును, వారిరాజ్యకాలమును ఇంచుక భేదము లతో సరి పోవు చున్నవి. ఉండుభేదములు రెండు. చక్కగ యోచించిన నవి భేదములు కావని యంద రెఱుంగ గలరు. మొదటిపట్టికలో సలకం తిమ్మరాజు వీలిన నెలలు ౮ అని యుండగా దానికిప్రతి రెండవపట్టికలో మొదటి వెంకటపతిరాయలు వీలిన నెలలు ౬ అని యున్నది. అచ్యుతరాయలపుత్రుడు మొదటి వెంకటపతి. తండ్రి మరణకాలమున నతడు పసివాడు. తత్కారణమున నతని మేనమామయగు సలకము తిమ్మయ వెంకటపతిరాయ లకు ప్రతిగ రాజ్యము నేయుచుండెను. కొన్ని నెలలు గడచినపిమ్మట సలకం తిమ్మయ తనమేనల్లుని హత్యజేసి తానే రాజ్యము నాక్రమించుకొనెను. తరువాత అత్య రామరాజు ప్రభృతులు తిమ్మయపై తిరుగుబాటుచేసి యాతని వధించి సదాశివరాయలను రాజుగా జేసిరి. అచ్యు తరాయల మరణకాలము మొదలు సదాశివరాయల రాజ్యా రంభమువఱకు వాస్తవముగ రాజ్యము నేలినవాడు సలకము తిమ్మయ యగుటచేతను, వెంకటపతిరాయలనధ యనంత రము అతిడే రాజగుటకు ప్రయత్నములు సల్పుచు కొన్ని గోళాలు రాజ్యము నేయుటచేతను, సలకము తిమ్మరాజు రాజ్యకాలముగ అచ్యుతరాయ సదాశివరాయల మధ్యకాల ము పరిగణింపబడెను. ఇక కాలపరిమితి యొక్క భేద

1 బ్రాహ్మణ సమూహు చేయబడిన తార్కికులు నేను వేసినవి.

మంతక పాటింపబడినది కాదు. అచ్యుతరాయల మగ బానంతరము వెంకటపతిరాయలు ౬ నెలలే రాజ్యము చేసియుండవచ్చును. అతని సభానంతరము తిమ్మరాజు ౨ నెలలు రాజ్యము జేసియుండునట్లును, కాసనములకు బట్టి అచ్యుతరాయల రాజ్యాంతమునకును, సదాశివరాయల రాజ్యాగ్రంథమునకును మధ్యమున్న యెడము ౬ నెలలే యని నిష్కర్ణ చేసి చెప్పబడు పిలువేదు.

రెండవభేద మేమనగా— మొదటి పట్టికలో తిరుమలరాయలు ౧ సంవత్సరము ప్రభుత్వము చేసినట్లు చెప్పి యుండగా దానికి ప్రతి రెండవపట్టికలో ౧౧ నెలలే రాజ్యము చేసినట్లు చెప్పబడియున్నది. ఈరెండవపట్టికలోని కాలమునకుండు భేద మత్కల్పము. రెండవపట్టికలోని ౧౧ నెలలున్న లోకలురికాట్లను బట్టి నిర్ధారంపబడినవి. అో కల్ రికాట్లకంటె ప్రస్తుతపు కడితమే యెక్కువని తిక్కపనీయసుని మా యభిప్రాయము.

౭. “పార్థి న సంవత్సరమందు... శ్రీ వీరవెంకట పతిరాయలు రాజ్యాభిషిక్తుడై” రాజ్యము నేయవారం భించెను. ఈకవులము జెప్పబడలేదు. అయినప్పటికిని తిక్క వేసి సులభముగ గమనించవచ్చును. ఈ కడితమున రాయలయొక్క ప్రకారము వ్రాసినది “ఈకం ౧౫౨౬ చెల్లిన నక్షత్రమానం పరాభివసంవత్సరమందు.” అనగా పరాభవ సంవత్సరంగా ఈకం ౧౫౩౭ న సంవత్సరం నడచుచుండెను. ఈ పరాభవకు ముంగున్న పార్థివలో వెంకట పతిరాయల రాజ్యాభిషేకము జరిగెను. అది ఈకం ౧౫౧౬ నకు, అనగా శ్రీ. శ. ౧౫౮౪-౫ నకు సరిపోవుచున్నది. కాసనముల ప్రకారము వెంకటపతిరాయలు రాజ్యమునకు వచ్చినది శ్రీ. శ. ౧౫౮౫ లో.

౮. ఈ కడితమున ౭౭ పాళ్ళములు పేర్కొనబడినవి. వానిని మొదట కృష్ణదేవరాయలు ఏర్పరచిరట. ఈ సంవత్సరమున పాళ్ళమునగా నేమో మొదట మనము కనుగొనవలసి యున్నది. ‘పాళ్ళము’ అనుమాటకు శబ్దార్థాకరములో ‘కాళి’, ‘పాళగాని పట్టణము’, ‘చిన్నపట్టణము’, ‘దండు’, ‘దొడువీయునాట’ అనునైదు అర్థములు వ్రాయబడి యున్నవి. వీనియంద

యర్థమును ఇచ్చటి పాళ్ళమునకు సరిపోదు. ఇవి రాజధాని నగరములోని భాగములు. పాళ్ళగాండ్రు రాజధానికి వచ్చినప్పుడు వారుండు పాళ్ళములను కొంచె మన్న నడియును సరిపోవుట లేదు. ఏలన—

తిరుమలతాతాగార్లుపాళ్ళం
రాయలపాళ్ళం
కునపకామనారిపాళ్ళం
నిజాముకామనారిపాళ్ళం
యేలూరుకామనారిపాళ్ళం
కలపరిగనారిపాళ్ళం
ఘంగివారిపాళ్ళం
నలందవారిపాళ్ళం
ఇంగిలీసువారిపాళ్ళం
యేనుగుపాళ్ళం
కంఠపాళ్ళం

ఇత్యాదులన్ని పాళ్ళమున, ‘పాళ్ళగాడు రాజధానికి వచ్చినప్పుడు రాజునుండు ఉనికిపట్టు’ అని యర్థముచెప్పుకొనుట సరికావని తెలియుచున్నది. కుతప్పకా, నిజాము శహారును, ఘరంగీ, యింగిలీసులను రాయలకు కప్పముకట్టుచుండిన పాళ్ళగాండ్రుకారు. గొల్లపాళ్ళం, కంఠపాళ్ళం, ఇంగిలీసువారియను ఈపాళ్ళలోనికి చేర్చబడినవారు. కావున ఈకడితమున ‘పాళ్ళం’ అనుమాట ‘ఉనికిపట్టు’ ‘బస్’ అన్నయర్థమునం గుపయోగింపబడినదనుట నిశ్చయము. పానుంక ప్రభువులు, పరరాజ్యములనుండి వచ్చు రాయబారులు, విదేశీనిర్తకులు, రాజగరువులు, కంఠ మంగల సెంజలను కార్మికజనులు, తాత్కాలికముగనో, శాశ్వతముగనో ఉండుస్థలమునకే గాక, రాయలవారి యునికిపట్టునకు గూడ ‘పాళ్ళము’ అనుమాట చెల్లుచున్నది.

మూలము

శాలివాహనశకం ౧౪౩౨ అగు నేటి శుక్లసంవత్సరం ఆషాఢమాసం శ్రీ జయంతి నాడు కృష్ణదేవరాయ మహారాయలు విజయ

నగరమందు పట్టాభిషిక్తుడై వేంచేసిరి. ప్రజా శ్రీరంగరాయలు యేలినయేండ్లు ౧౪
 త్పత్తి సంవత్సరం తయిమాసం తె ౧౨ ది పాథివసంవత్సరమందు శ్రీమన్మహామండలే
 కుతప్పశాహ నిజాంశాహమీదికి కూచీ చేసి శ్వర రాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర శ్రీ వీర
 పెరిగుడారంవేసి తర్లిపోయిరి. మూడుయేండ్లు ప్రతాప శ్రీవీర వెంక్కటపతి దేవరాయలు
 దుడుచేసి మూడుసంస్తానాలమీద కార్యంచేసి పట్టాభిషిక్తుడై పృథివీ రాజ్యాధిపత్యంయేలుతూ
 కలబరిగెవద్ద విజయస్తంభం వేయించి మూడు పుండగా
 సంస్తానాలవారివద్ద పగునీ తీసుకొని ముగ్గు .. * * * *
 తో(?) లిపించుకొని విజయనగరపట్టణంప్రవేశించి పూడ్డి శ్రీముఖసంవత్సరం చితిమాసం
 శ్రీరామదేశమి జగపతిమీద దండ్లుమెత్తి త పూర్వమున గగిరికి నగరు
 లిపోయి జగపతికుమార్తె లక్ష్మీ దేవమ్మ రాకుండా ఘుమణ చేస్తూ పుండేది. శాలి
 వారిని హవాలాచేసుకొని విజయనగర పట్టణా వాహనశకం ౧౫౨౬ చెల్లిన నిర్దమానం పరా
 నకు వచ్చి రాజ్యప్రతిపాలనం చేసిన వివరం.

* * * *

యేకప్రతాధీశ్వరుండయి శుక్లసంవత్సర ధారధ్యం విరోధిసంవత్సర కాత్తిక నెల పరి
 యంత్రం ౨౧ సంవత్సరం ప్రభుత్వంచేసిరి. అనం త్సరమందు వికృతిసంవత్సర మారధ్యం పాథి
 వ సంవత్సరంవరకు యేండ్లు...కు యేలిన రాయపట్టాలు...కు వినరం:—

అన్యతరాయలు యేలిన యేండ్లు ౧౨

సలికెతిమ్మరాజు యేలిన నెలలు ౪

సదాశివరాయణ్ణి ముందర బెట్టి రామరాజు

యేలిన యేండ్లు ౨౨

పంచపాదుశాహులతో రామరాజు పరా

జతులై స్వగంస్తుడు ఆయనుగనుక ఆ

సమయమందు అవాంతరం యేండ్లు ౫

తిరుమలరాయలు పెనుగొండలో పట్టము

గట్టుకొని యేలిన యేడు ౧

శ్రీరంగరాయలు యేలినయేండ్లు ౧౪

పాథివసంవత్సరమందు శ్రీమన్మహామండలే

శ్వర రాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర శ్రీ వీర

ప్రతాప శ్రీవీర వెంక్కటపతి దేవరాయలు

పట్టాభిషిక్తుడై పృథివీ రాజ్యాధిపత్యంయేలుతూ

పుండగా

* * * *

పూర్వమందు తమ వంశీకులయిన కృష్ణరా

యలవారిచేత యియ్యబడిన డెబ్బయేడు పాశ్య

గాల్లకు అయ్యోన్యఘుమణ వచ్చి నగరికి నగరు

రాకుండా ఘుమణ చేస్తూ పుండేది. శాలి

వాహనశకం ౧౫౨౬ చెల్లిన నిర్దమానం పరా

ధనసంవత్సరమందు తమ దగ్గర పుండిన అత

నశీకృతికర్తలను పిలిపించి పూర్వమందు

డెబ్బయేడుపాశ్యగాండ్లకు యిచ్చిన భూమి వివ

రం పాతలెఖలు తెమ్మని చెప్పి (ప్రే) నరకు

అపుడు అతనశీకృతికర్తలు భూమి కొలిచి

పాశ్యగాండ్లకుయిచ్చినది పూర్వం లెఖలు తెచ్చి

శ్రీవీర వెంక్కటపతి దేవరాయలకువినిపించిన

భూమి వినరం:—

౪౪ అడుగులగడను కొలత యీ నలభై

నాలుగు అడుగుల గడను.

పడమరకోట పెనుగొండ గెవుది (ని?)

సహా—గుంటలు ౫౦౦ కు వివరం:—

నడభావి ౧ కు గుంటలు ౨౦

చాదభావులు ౯ కు గుంటలు ౧౨

అంతుభావులు ౧౦ కు గుంటలు ౩౨

యిండ్ల అడుగులు గుంటలు ౪౩౪

అంతు గుంటలు ౫౦౦.

నడిమికోట పడకొండోట్ట యిమ్మడినర	దుగ్గంమీద యీశ్వరుని దేవళం గకు		
శింగయాదనల్లు(?) కటిచ్చిన పాతకోట గ కు	గుంటలు	౨	
గుంటలు ౧౨౦.	గోపినాథస్వామి గ కు	గుంటలు	౫
తఃశీలు:—	అగస్తీశ్వర దేవళం గ కు	గుంటలు	౫
కోనేరున(?)కు	గుంటలు	౪౦	కన్యకల దేవళం గ కు
వెంకటపతిరాయలు కట్టించిన పుష్పరిగెకు	దుగ్గా దేవి దేవళం గ కు	గుంటలు	౪
గుంటలు	కోట అగడత	గుంటలు	౮౧౯
చిన్న పుష్పరిగెకు	గుంటలు	౨౦	అతుసహా
నడభావులు ౨ కు	గుంటలు	౧౬	గుంటలు ౫౦౧౯.
చాడభావులు 3౨ కు	గుంటలు	౭౦	పేటలు:—
సోమేశ్వరుని గుడి గ కు ప్రాకారం సహా	గుంటలు	౪౫	రాయపేట గ కు
గుంటలు	౪౫	గుంటలు	3౫౦
యింద్ర అడుగులు	గుంటలు	౭౬	కృష్ణాజమ్మపేట గ కు
అంత	గుంటలు ౧౨౦౦.		గుంటలు
తూపుకోటకు	గుంటలు ౨౫౦౦.		గుంటలు
తఃశీలు:—			గుంటలు
ముత్తావారిగు(?)డిదగ్గర కృష్ణస్వామి	గుంటలు	౬౦	గుంటలు
గుడి ప్రాకారం సహా	గుంటలు	౧౦	గుంటలు
దక్షిణామూర్తిగుడిగకు	గుంటలు	౧౦	గుంటలు
కేశనస్వామి పెరుమాళ్లు గుడి గ కు	గుంటలు	౧౫	గుంటలు
చంద్రశేఖర యీశ్వరుని గుడి గ కు	గుంటలు	౪౫	గుంటలు
గుంటలు	౪౫	గుంటలు	గుంటలు
వినాయక దేవళం గ కు	గుంటలు	౧౦	గుంటలు
కాళికాదేవి దేవళం గ కు	గుంటలు	౧౨	గుంటలు
నడభావులు 3 కు	గుంటలు	3౨	గుంటలు
చాడభావులు ౨౫ కు	గుంటలు	౧౧౦	గుంటలు
యింద్ర అడుగులు	గుంటలు	౨౨౦౬	గుంటలు
అత్తు	గుంటలు	౨౫౦౦	గుంటలు
అత్తుకోటలు 3 కు	గుంటలు	౪౨౦౦.	గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు
			గుంటలు

కూరపాడి అయప్పనాయని వారి	కాకంటివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	250				
పాళ్ళం ౧ కు	గుంట	3౧0	సరహ(?)నాయకునిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧90		
పెమ్మసానివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧240	కలశరిగెవారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	2౧0		
మాకరాజువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౪70	ఫరంగివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	320		
మల్లువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧౧00	వొందవారి పాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧40		
జిల్లెళ్లవోబిరాజుపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౯40	యింగిలిసువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	2౧0		
జగదేవవారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౪20	శాయననాయకునిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	240		
చిరిరాయలపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	290	కొండ్లారెడ్డితిమ్మానాయని పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	230	
తిరుమలతాతాచార్యులవారి పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	౧౪90	వినుగొండవెంగమనాయని పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	240
రాయలవారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	2270	కందనూలు గోపాలరాజు పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	౧౧0	
కుడపశాహువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంట	౧2౧0	పెనుగొండ కోనేటినాయని పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	౪౧0	
నిజాముశాహువారి పాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧370	చిత్రకంటివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	270		
యేదులశాహువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౧౧20	రత్నగిరివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	220		
పాత్తరాజు తిమ్మరాజుపాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	320	పాపనాయనిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	220	
మహారాడిగహారాజుపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	200	తిరుగొండ రామానాయనిపాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	3౧0	
గొబ్బూరివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	370	వీరబేటి అక్కప్పనాయని పాళ్ళం	౧ కు	గుంటలు	౪40	
వాగిరివెంగమరాజు పాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	340	యిక్కేరివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	3౪0		
రాచవేడినాయకుని పాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	240	మయిసూరివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	౪20		
చెజ్జివరదప్పనాయనిపాళ్ళం ౧ కు	గుంట	290	శ్రీపత్తిరాజువారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	3౪0		
తంజావూరివారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	230	వేలూరుబొమ్మినాయనిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	320		
మదిరవారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	220					
చివరంవారిపాళ్ళం ౧ కు	గుంటలు	270					

వెదురుగొండ్ల రంగనాయని పాశ్యం	యెనుగుపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౧౨౦
౧ కు	గుంటలు ౧౭౦	బెస్తపాశ్యం ౧ కు
కృష్ణగిరివారిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౩౧౦	తాళ్లపాశ్యం ౧ కు
యిదువారిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౫౫౦	కురత్తిపాశ్యం ౧ కు
పాళాపనవరాజువారిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౩౮౦	గొల్లపాశ్యం ౧ కు
గుమ్మినాయని కరికగోయని పాశ్యం	గుంటలు ౩౮౦	సోతప్పనిపాశ్యం ౧ కు
౧ కు	గుంటలు ౨౬౦	కంసలపాశ్యం ౧ కు
వేకయోళరాల్ శ్రీమన్నాయని	గుంటలు ౨౬౦	మంగలపాశ్యం ౧ కు
పాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౧౮౦	తూమ్మలపాశ్యం ౧ కు
పాడకొండమనాయనిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౧౮౦	సుంనపాశ్యం ౧ కు
కర్రికండబాజీవారిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౧౬౦	అంచులపాశ్యం ౧ కు
వెటగిరికృష్ణనాయని పాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౧౫౦	కుమ్మరపాశ్యం ౧ కు
గుంటలు ౩౫౦	గుంటలు ౩౫౦	మేదరపాశ్యం ౧ కు
బురిగొల్లకృష్ణనాయనిపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౩౫౦	దవిటిపాశ్యం ౧ కు
గుంటలు ౨౭౦	గుంటలు ౨౭౦	తొట్టగొర్రెలపాశ్యం ౧ కు
అపడగోవిందహనుపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౨౭౦	గోసంగులపాశ్యం ౧ కు
లోటపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౬౮౦	అంత్తుపాశ్యాలు ౭౭ కు
పండ్లపాశ్యం ౧ కు	గుంటలు ౩౦౦	గుంటలు ౪౦౧౫౦.
		అంత్తుకోటలు, అగడ్త, పేటలు,
		పాళ్యాలు సహా
		గుంటలు ౫౦౬౫౫.

కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం

యస్. కంకటమూర్తి గారు,
యం. ఏ., ఏ. హెచ్. డి.

ఈ శాసనము గుంటూరుజిల్లా పులవర్తి

గ్రామమునందున్నట్లు లోకాలు రికార్డుల సంపు
తి ౧౨పుట 3౪౧లో జేప్పబడియున్నది. శాసన
మంతయు, సంపూర్ణముగ వ్రాయబడలేదు.
మనకులభించినది శాసన మధ్యభాగములోని
శకలము; లోకాలు రికార్డులలో వ్రాయబడి
యుండు ఇతర శాసనములందువలెననియుండును
తప్పులనేకములున్నవి. అందలి విషయము
ముఖ్యమైనది; దక్షిణ హిందూస్థానముయొక్క
చరిత్ర నిర్మాణమున కత్యంతోపయోగకారి.
శకమునైనను, తప్పులకుప్పయైనను, పరిశోధక
పండితులవృత్తమునకు దాని నీవృత్తుల మంచి
దని తలచి ప్రచురించ నుద్యమించియుంటిని.
ఇంతలో నామిత్రులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు,
ఏకారణముచేతనో, ఈ శాసనపు ప్రతిబింబ
మును దెప్పించితిని చెప్పిరి. దానిని నాకెర
విమ్మని వారిని యాదించితిని. నామీదవారికి
గల విపులాభిమానముచే దానిని నాకొసంగిరి.
ప్రతిబింబమును చదివితిని. కొన్ని సందేహ
ములు కలిగినవి. నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మ
గారు నాతో దానిని చదివి సంశయములను
దొలగించిరి. ఇట్లు ప్రభాకరులు సోమశేఖరులు
సహాయులుకాగా, ఈ శాసనశకలమునందలి
తప్పులను దిద్దుకొంటిని. వారికి నానమస్కార
శకములను నమర్పించి కృతజ్ఞుడననుచున్నాను.

శాసనకాలము:

“కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం”
అని లోకాలు రికార్డులలో వ్రాయబడియున్నను,
ఇది అమహారాజు శాసనముకాదు; ఏలన;
కరికాలుడు క్రీ.శ. ౭వ శతాబ్దమునకు ముందటి
వాడు; క్రీ. శ ౭వ శతాబ్దిమధ్య లేనాడునై
ప్రభుత్వముజేసిన పుణ్యకుమారుడను రాజు
తాను కరికాలునివంశమున జనించినట్లు చెప్పు
కొనియున్నాడు; తమిళపరిశోధకులు ఈకరి
కాలునికాలము క్రీ. శ ౪, ౫ శతాబ్దముల నడు
మనని నిర్ధారణచేసియున్నారు. లిపివైఖరిని
బట్టి చూడ పులవర్తి శాసనము క్రీ. శ ౧౧వ
శతాబ్దమునకు ముందటిదికాదని తోచుచు
న్నది. కావున ఇది కరికాల మహారాజు
శాసనము కాజాలదు. మఱియెవ్వరిదో? వెల
నాటి ప్రభువులదని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగా
రన్నారు; శాని అది పొరపాటు. వారుతెప్పిం
చిన ప్రతిబింబము వెలనాటి ప్రభువుల శాసనపు
ప్రతిబింబముతో కలసి వచ్చుటచేతను, లిపి
యొక్కరీతిగ నుండుటచేతను, ఆద్యంతములు
లేని ఈ శాసనపుతునుక, నై వెలనాటి ప్రభువుల
శాసనఖండమును భ్రమ వారికికలుగుట కవకా
శముకలిగినది. వెలనాటిరాజుల శాసనములలో
కరికాలుని వృత్తాంతము వచ్చుట కవకాశము
లేదు. ఏలన, వారు చోళులుగారు; పరిశుద్ధాం

ద్రచతుర్థకులజాలు. వారి శాసనములలో కరి
కాలప్రస్తావన యెచ్చటను గాన్పించుటలేదు.
కావున మనశాసనఖండము వెలనాటిరాజులది
కాదు. మఱియెవ్వరిదన్న, ఆకాశమున నే
గుంటారు నీమయం దచ్చటచ్చట సామంతులు
గను స్వతంత్రప్రభువులుగను, రాజ్యములు
నేయుచుండిన తెలుగుచోడరాజులదిగ నుండ
వలయును. ఈతెలుగు చోడరాజులు, కరికా
లునివంశజులమని చెప్పకొనిరి. కావున, శాసన
ములయందు వారు తమ వంశమునకు మూల
పురుషుడగు, కరికాలుని ప్రశంసించుట యుచి
తమే. ఇట్టి ప్రశంస ప్రచురింపఁబడిన ఆంధ్ర
చోళశాసనములం దన్నిటియందునుగాన్పించు
చున్నది. మఱియు, కరికాలచోళ త్రిలోచన
పల్లవుల వైరకథ, ఆంధ్రచోళశాసనములయం
దుదప్ప, మఱియెచ్చటను వర్ణింపఁబడియుండ
లేదు. పైకారణములవల్ల, ఈపులవర్తి శాసన
శకలము. క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునాటి యాం
ధ్రచోళరాజులదని నిర్ధారణ నేయుచున్నాను.
శాసనవిషయము:—

చంద్రహాళియొక్క పాదపద్మమునందలి
భృంగముగు కరికాలుడు ఇత్వోకుని (?) వంశ
మునబుట్టెను. ఆరాజు, ఈశ్వరుని ఆరాధించి,
సర్వసంపదలను సమృద్ధిపఱచుటకై స్వర్ణవృ
ష్టిని కురిపించెను. త్రినేత్రపల్లవుడను సృపుని
గర్వితునిగా నెఱింగి, వాని ఫాలలోచనమును
భగ్నుముచేసెను. భోజుడనురాజుచే సూర్యుని
గర్భతములైనమూడుఅర్చ్యపాత్రలను సూర్యుని

కడకు భోసీయక ఆకాశమున నాపి భోజుని
దాసునివలెచేసెను. ఇత్వోకువంశ ప్రభువులకు
రాజధానియు, మనుష్యులకు శుభావహయు
నగు ఆయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణాదులగు నాల్గు
వర్ణములవారిని కొనివచ్చి పల్లవరాజు దేశము
నందు రాష్ట్రములను, నగరములను, యిచ్చి
శ్రీ పర్వతచ్ఛాయ యందు ప్రతిష్ఠించెను.
అచ్చట తనపేరట లింగప్రతిష్ఠ చేసెను.

విమర్శ:—

కరికాలుడు, చిరకాలముక్రిందట చోళ
దేశమున రాజ్యముచేసిన ప్రభువు. తొలుదొట్టి
నితని రాజధాని కావేరి తీరమున ప్రస్తుతపు
తిరుచినాపల్లికి పశ్చిమమున మైలు దూరమున
నున్న ఉరయూరు. విదేశ వాణిజ్య సౌకర్యా
ర్థమై కావేరి ముఖద్వారముకడనున్న పుహారు
లేక కావేరి పూంబట్టినమును కరికాలుడు
రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ జేసెను. ఇతడు
దిగ్దేత. పాండ్యకేరళ సింహళములను జయించి
ఆదేశపు బ్రభువులను దాసులునుగ జేసుకొ
నెను. ఇంతేకాక సింహళవాసులను వేనవేలుగ
గొనివచ్చి కావేరికి వేలగట్టు పెట్టివాండ్రుగ
జేసెను. రాజుల నెత్తిపై తట్టలుపెట్టి మట్టి
మోయించెనట! ఉత్తరదేశమును హిమాచ
లమువరకును జయించి ఆకొండపానువులపై
చోళరాజవతాకములను జెక్కించెనట!

ఈవిషయములన్నియు ద్రమిళపరిశోధ
కుల గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపఁబడినవి.
ఆంధ్రకావ్యములయందును ఇట్టి వర్ణనలే కన్ప
దుచున్నవి. తిక్కనగా రిట్లునుచున్నారు.

కా. చేనేతం బృధివీతు లందుకొన గా
శీసింధుత్రోయంబులక

జేసెక మజ్జనముక గుటంబువ వారిం
చెం బల్లవోర్వీసు ను
ల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము
లీలం గట్ట కావేరి హే

లాసాధ్యాఖలదిష్టుఖుండు కరికా
లత్సోవిభుం డల్పుండే!

ఈవిషయములే విపులముగ నవచోళ
చరిత్రయందు వర్ణింపబడినవి. ప్రస్తుతము
ఘుచ్చట విమర్శింపబడు శాసనము మనకు
పైవిషయములను జెప్పట యే కాక కొన్ని
క్రొత్తవిషయములను తెలియజేయుచున్నది.
శాసనమువల్ల మనకు దెలియువిషయములు:

(1) కరికాలుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని
భక్తివిశేషమును ద్రావిడతైవ గ్రంథములు
గొనియాడుచున్నవి. ఆంధ్రతైవులుగూడ నీత
దుశివునకు నచ్చిన భక్తుడనియే తలచుచు
న్నారు. పండితారాధ్యచరిత్ర నవచోళచరిత్ర
లయం దీతనిభక్తిప్రభావములు గీర్తింపబడినవి.

(2) సర్వసంపదల సమృద్ధితై స్వర్ణవృష్టిని
గురిపించెను. ఇది చరిత్రకు అందనివిషయము.

(3) త్రినేత్రపల్లవుడు గర్వితుడగుటనె
ఱిగి వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముజే
సెను. ఈవిషయమే నిర్వచనోత్తర రామా
యామునందు “వారిం చెం బల్లవోర్వీసు నుల్లా
సం బందగ ఫాలలోచనము” అను వాక్య
ముచే సూచింపబడినది. ఇతనికి ముక్కంటి

కాజ్జెట్టియను మారుపేరు గలదు. ఈయడం
తము చాల్కురికి సోమన్న పండితారాధ్యచరి
త్రయందును గలదు.

“ఏల యిట్టివి వేయు నెన్న ముక్కంటి
కాళి[డు] వెట్టియటన్న గణనాథుడోకడు

* * * *

మేదురభక్తిమై నిలచి లోకముల
నాది సాక్షాత్తినయనుండని నుడువ
కరికాల దోడుండక గణనాయకుండు

* * * *

విభ్రమలీల: గావేరిగట్టుచును
ముట్టిన మహిమమ్మ ముక్కంటి కాడు
వెట్టి నాకావేరివెట్టికిఁ బిలవ
ముక్కంటి వాడేల మును వెట్టిజేయు
ఇక్కంటివానికి నేజేయ ననుడు;
ఇచ్చినవాఁ డెవ్వఁ డీనేత్రమనుచు
నచ్చగా ముక్కన్ను సతనిరూపంబు
ముంగలవ్రాయించి మొగిఁ దనకాలి
యుగుటంబున నట యొత్త ముక్కంటి
కాళి[డు] వెట్టి నొనటి కన్నటువగుల
కాళివెట్టిన యహంకారం బడంగెఁగి

ఈకథను విపులముగ నెఱుగ దలపుగల
వారలు నవచోళచరిత్రను జదువవలయును.
ప్రతియాంధ్రచోళశాసనమునందును “చతణ
సరోదుహవిహతవిలోచన త్రిలోచన ప్రము
ఖాఖిలపృథ్వీశ్వర కారితకావేరితీర కరికాలకుల
రత్నప్రదీప” యను వాక్య విశేష సూచిం

1 నిర్వ. ఆ. రా

2 ఆంధ్రవర్తిక ఆశీసు ప్రకటన.

3 పండితారాధ్యచరిత్ర: ప్రక. 4

చూచున్నది. ఇదే కొణిదెనలోని ఒప్పిలిసిద్ధి
శాసనమున నిచుక విపులముగ న్నరింపబడినది.

1. కావేరిదరులు గట్టగ

వేవేపల్లవుడు దనడు పెట్టికి రామి

దా వానినుడుటి కనువో

గా వడి గరికాలవిభుడు గాలందుడిచె¹.

ఇట్టివి శాసనములయందు పలువోట్ల
గాన్పించుచున్నవి. వీనివల్ల కరికాలుడు త్రినే
త్రపల్లవుని జయించెననుట నిశ్చయమనితోచు
చున్నది. ఈత్రినేత్రపల్లవు డెవ్వడు? ఈవిష
యమును గూర్చి ప్రత్యేకించియొక న్యాయమును
ప్రాయవలసి యున్నది. గ్రంథవిస్తర భీతిచే
తను, సందర్భ మిది కాకపోవుటచేతను, ఇచ్చట
సూక్ష్మముగ నాతని విషయము వలించి విర
మించుచున్నాడను.

ఇతడు పల్లవుడు; కంచిరాజు. పూర్వోన్న్వి
మనముద్రములకును, గృష్ణా కొల్లడములకును
మధ్యనున్న దేశము నేలినప్రభు. చాళుక్య
వంశమునకు మూలపురుషుడగు విజయాదిత్యు
డితనితో పోరి నమసెను. ఇతడు కైవమతాభి
మాని. అనేక శివాలయములను నిర్మించెను.
ఈద్రుల అర్చకత్వమును దొంగించి బ్రాహ్మ
ణుల పర్వకులనుగజేసి వేదకాస్త్రవిహితముగ
శివార్చనము నడపెను. కైవపాధ్యమతములను
నాశముచేసెను. కైవవసతులను, పాధ్యవిహార
ములను పడగొట్టించెను. బ్రాహ్మణమతమునుద్ధ
రించెను. దక్షిణదేశమున ఆర్యనాగరకతను
ప్రవేశపెట్టి దేశమును భర్పరాగ్రాతమును
గాకుండ జేసెను. ఆర్యావర్తమునుండి బ్రాహ్మ
ణులను, బ్రాహ్మణేతరులను బిలిపించి అగ్రహ

రములను, భూములను ఇచ్చి వారు దక్షిణాప
థమున శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసెను.
అడవులను నరికించి గ్రామములను, పట్టణము
లను నిర్మించి వానిని వాసయోగ్యములుగ
జేసెను. కపిట ఇతనికి కరికాలునితోవైరము
పొసగెను. పరాశితుడై కప్పము నిచ్చెను.
కంచిరాజ్యము వోమల స్వాధీనమైసెది. వారు
దక్షిణాగ్రంథనంధులము నాక్రమించుకొనిరి.
రేనాడు, పాకనాడు మొదలగు నీమలుఅంధ్ర
వోమల కున్నిపట్టలయెను. త్రిలోచనుడు
ధరణికోట రాజధానిగా గుంటూరుమండల
మును పాలించుచుండెను. శాసనములలోను,
వాఙ్మయములలోను, లోక లోరికార్థాలలోను
ఉన్న కథలలోని అద్భుత చిత్రిమును దొల
గినది. దొరకు చాళిక్రీకంబంధవిషయ
మింతయే.

ఇట్లు త్రినేత్రుని సిద్ధింగి, యతనిరాజ్య
మున విశేష ధాగమును కరికాలు అక్రమించు
కొనెను. కృష్ణకు దక్షిణముననున్న సర్వదే
శములకును జక్రవర్తి యాయెను.

¹భోజుని జయించి దాసునిగ జేసుకొనెను.

ఒప్పిలి సిద్ధికొణిదెన శాసనమునందు ఈ
విషయము సంస్మరింపఁ బడియున్నది.

“ఇనుపాదము లచ్చికంకగ

జనుభోజుని యర్ఘ్యమంత్ర జలపాత్రలుదా
వినువీధి నాగబంచెను

ఘనముగదనయాసవోడికరికాలుడిలన్².

ఈభోజుని కథ కరికాలుని మాహాత్మ్యమును
దెలియజేయు అద్భుతవిషయములలో మునిగి
యున్నది. మహత్త్వసూచకములగు అమా

నువ చర్యలవలె భోజని కథయు, చరిత్రరచనమున విసర్జనీయమా? అట్లునుకొనిన భోజదేమిథ్యాపురుషుడగును. వితర్కమున కవసరముండదు. అటుగాక చారిత్రాత్మకుడగు వ్యక్తి యని తలచితిమేని ఎవడతడను ప్రశ్నికెడము గల్గుచున్నది. ఆకాలము (అనగా క్రీ. శ. 3, 4 శతాబ్దములు మధ్యయుగము) సందలి, శాసనములందున్న ప్రదర్శనాభూమున నేలిన వాకాలలో భోజుడునురాజు గాని, తిన్నామొంకిత మగు రాజవంశముగాని చూడకట్టదు. కష్టపడటిన దక్కనుపీతభూమిపై వాకాటకరాజవంశ మొకటి గాన్పించుచున్నది. ఆంధ్రులకు వెనుక దక్కనుపీతభూమిపై సామ్రాజ్యవంశము నార్జించి, క్రీ.శ. 4, 5 శతాబ్దములలో మహావైభవముతో నేలిన సరిపడింది. వాకాటక రాజకుటుంబమునకును, సకలోత్తరాంధ్రనాథులగు గుప్తచక్రవర్తులకును బంధుత్వముగలదు. ఇట్లే దేవనరేపున విష్ణుకుండినులకును వాకాటకులకును. ఈవాకాటక రాజ్యజన్మస్థానము విదర్భ, విదర్భ భోజులకు బాట్టినిల్లు. భోజయను పదము జాతీని సూచించునది. 'యశువృష్ణ భోజుల' నామములందును గుర్తెరిగినవే. భోజులరాజు భోజరాజు. సర్వగ్రహముగ భోజుడు వాకాటక దేశము భోజదేశమనియు, వాకాటక రాజు భోజరాజనియు, గోదావరినాభ్యయము దెల్పుచున్నది. కావున, ఈశాసనపుభోజుడుచరిత్రాత్మకవ్యక్తియేని, అతడు విదర్భ దేశపురాజై యుండవలయును. సామ్రాజ్య దండయాత్రలు గుప్తసామ్రాజ్యమును విచ్ఛిన్నము నేయువఱకును వాకాటక రాజ్యమును జెడక నిలిచినది.

తదనంతరము రాజ్యవిస్తరము జరిగినది. దేశమంతయు, సంఖ్యభము నందినది. క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభమునందే పూర్వవాకాటకరాజ్యమున నల చళుక్యాదులగు నూతన రాజవంశములు దలలుపైకెత్తినవి. కరికాటుడు భోజని గెల్చి యుత్తరాంధ్రముపై దండెత్తిపోవుట నిక్కమేని వాకాటకుల యంత్యదశయందు, అనగా, క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభముననో, ఇంచుక తత్పూర్వముననో యాకార్యములను జేసియుండవలయును.

(5) అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులు మున్నగు నాలుగు వర్ణములను తోడ్కొచ్చి శ్రీ పర్వతచ్ఛాయయందు పల్లవరాజరాజ్యమున పట్టణములును, గ్రామములును, వారికిచ్చి తగిన యేర్పాట్లను జేసెనట! ఇది ప్రైవిషయమును బోలి నూతనమైనదే. ఒకానొక శాసనము! చోళుల అయోధ్య నుండి దక్షిణమునకు వచ్చి రాజ్యనిర్మాణమును చేసుకొనిరని తెలుపుచున్నది. ఇది పీఠ్యసనీయమగునా? అగునేని కరికాటుడు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులనే కాక తదితరవర్ణములవారినిగూడ తోడ్కొచ్చుటకు గారణము దెలియుచున్నది. శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు చోళులు ఆద్యము దక్షిణాంధ్రస్థులుగారనియు, ఉత్తరదేశమునుండి వచ్చిరనియును జెప్పియున్నారు; నిజమేమో! భావి పరిశోధనమువల్ల సత్యము తేలగలదు.

(6) కావేరికి వేలనుగట్టుట స్పష్టపరిధృషయము. దీనిపై వ్యాఖ్యాన మవసరములేదు.

ఈశానము కళకలమైనను కరికాలుని

గురించి నూతనవిషయములను దెలియజేయుచున్నది. కాన, చరిత్రరచయిత కిది మిక్కిలి యుపయోగకారి. ఇంకను లోకలురికార్థుల వల్ల కరికాలుని చరిత్రము గొంత తెలియుచున్నది. ఇతడు ప్రజలసౌఖ్యమునకై పాటుపడిన మహారాజు. దేశమును వెల్లువయందు మునుగనియొక కావేరికి దరులుగట్టుటయింతకు ముందే తెల్పితిని. ఇంతేకాక అడవులను సరికించి పురములను గ్రామములను నిర్మించెను. నాగరకపలగు ఆర్యజాతులవారిని దోడ్చి దేశమునుండి బర్బరత్వమును వెడలనడచెను. ఎన్నియో అగ్రహారములను బ్రాహ్మణుల కొనగను. లెక్కలేని దేవాలయములను కట్టెను. వ్యవసాయాభివృద్ధికై చెరువులను త్రవ్వించెను. నదులకు ఆనకట్టలు గట్టి కాలువలద్వారా నీటిని తెచ్చి చెరువులను నిండించెను. అరణ్యభూములు వ్యవసాయమున కనుకూలములగువఱకును పన్ను నడుగక రైతులకు ఉచితముగ నిచ్చెను. పిమ్మట పన్నుల నేర్పరచెను. నూతనగ్రామము లభివృద్ధికిరాగా రాజ్యపాలనసౌకర్యమునకై వానిని నాడులుగ విభజించెను. ఇట్లు ప్రజాభివృద్ధికై యిమహారాజు పలువిధముల పాటుపడినను, ఇట్టిమహోపకారిని ఆంధ్రులు మరచుటెట్లు? కావుననే దత్తమండలవాసు లాతని నిష్ఠాటికిని స్మరించుచున్నారు. తిక్కననగా రన్నట్లు, “కరికాల హ్యవిభం డల్పుడే!”

కాననమూలము

౧. తద్వంశజాతో కరికాలచోడః, కశాంకభృత్వాదపయోజభృంగః.
౨. సహసంపత్సమృద్ధ్యర్థం స్వర్ణవృష్టి తథా కరోత్, బాధామృడం సమారాధ్య రాజారాజతరా మవత్.
౩. త్రినేత్రపల్లవం భూపం శృత్యాగవిశామాజ్ఞయా, తస్యాంబకం లలాటస్థంభగ్నం శృత్యా వ్యరాజత.
౪. భోజప్రాజాన్యుక్తా త్రాణిత్రీణినూయ్యాన్ వితానిచ, నిజాజ్ఞానాంబరస్థాని చక్రేతం దాసవన్నృపం.
౫. సహ్యపాదోద్భవా దేవీం కావేరీం చోడమండలే, బద్ధా చోడమహీపాలో రరతు వసుధా మిమాం.

౬. ఇత్యైకునంశజాతానాం నృపాణాం సగరిశుభా, శుభావహా మనుష్యాణా మయోధ్యా రాజతే సదా.

౭. తత్రస్థా బ్రాహ్మణాదీంశ్చ చతుర్వర్ణసముద్భవా, సీత్యాప్లవరాజశ్చ రాష్ట్రాణివగరాణిచ.

౮. దత్తాశ్రీప్రవృత్తచ్చాయే ప్రతిష్ఠా మకరోద్భ [వి*] [తత్ర*] లింగప్రతిష్ఠాప్య, స్వనామ్నాపల్ల.....

గుంటూరుజిల్లానుండలి అమరావతి యనుగ్రామ
మునుండి శేబడిన శాసనమొకటి చెన్నపురి విశ్వప్రవర్తన
శాలయందున్నది. ఇది పల్లవంశీకుడైన సింహవర్మ యను
రాజుచే వేయింపఁబడినది. అందు లన పూర్వీకులను సిం
హవర్మ యిట్లు వర్ణించుకొని యున్నాడు:

మ హేంద్రవర్మో తతః క్షీతీశః
శూరస్తతో హయోః సింహవర్మో
తతోక్తవర్మో తదనుగ్రమవర్మో
శ్రీసింహవిష్ణురక్ష వంశివర్మో.

అనేక రాజన్య శిరోమణిప్రభా
విభాతకల్పాయిత శార్వరాస్థితిః
ససింహవర్మో సమధూర్తత్యక్తే
హయద్విపాష్టా దశలక్షకోజనైః.

తరువాతి మ హేంద్రవర్మో రాజాయాను. అత
నికి శూరుడగు సింహవర్మో పుట్టెను. పిమ్మట అర్క
వర్మోయు, ఉగ్రవర్మోయు, శ్రీ సింహవిష్ణునకు
(పుత్రుడైన) వర్ణివర్మోయు (రాజులైరి). అనేక రా
జుల కిక్కిరములలోని మణులయొక్క కాంతులచే వెడల
గొట్టబడిన చీకట్లుగల సభాస్థానము గలవాడును, పను
నెనిమిది లక్షల గజతురగపదాతులకు నాథుడని ప్రజలచే
విలసదమవాడును అగు సింహవర్మో పుట్టెను.¹

పై వంశవృక్షములోని రాజులకున్న సంబంధము
సంపూర్ణముగ వర్ణింపఁబడి యుండలేదు. మ హేంద్ర
వర్మో పుత్రుఁడు సింహవర్మో, సింహవిష్ణుని పుత్రుడు
వర్ణివర్మోయని మాత్రము తెలియుచున్నది. తక్కిన
రాజులకును వీరికిని, వారిలో నొండొరులకును గలిగిన
సంబంధమెట్టిదో తెలియదు. ఈపల్ల వంశమెప్పటిది?

మ హేంద్రవర్మో

సింహవర్మో

అర్కవర్మో

ఉగ్రవర్మో

సింహవిష్ణువు

వర్ణివర్మో

సింహవర్మో

ఈ రాజులు ఎచ్చట ప్రభుత్వము చేసిరి? అను నీ ప్రశ్న
లకు దృష్టికరమైన సమాధానము జెప్పటకు సాధ్యము
కాదు. తగినంత సామగ్రిలేదు. అట్టిసామగ్రి పరిశోధన
వల్ల బయల్పడునంతాక నిశ్చయ మియ్యని ఖండితిముగ
జెప్పటకు వీలులేదు. అయినను నీర పూర్వోత్తర మిట్టి
దని మనకు లభించియుండు శాసనసామగ్రి నాధారపర
మకొని యూహించుటకు అవకాశము గలదు.

ఇతర శాసనములయందు వర్ణింపఁబడిన పల్లవవంశ
ములకును దీనికి నేలాటిసంబంధమును గన్పించదు. ఇం
దలికేర్లు పల్లవుల సంస్కృత శాసనములలోని పేర్లను
బోలియున్నవి. ఈ శాసనము వేయించిన సింహవర్మో
అతని ప్రభుత్వస్థాన మేదో, కాలమెప్పుడో చెప్పట
కష్టసాధ్యమైనదని. అందువల్ల నే పరిశోధక పండిత శ్రేష్ఠు
లగు హూల్ ట్టుగారు “వరిత్రాన్యాయము ఇది మిక్కిలి
జాగరూకతతో నుపయోగింప దగిన”దని² నుజ్జియిం
న్నారు. ఈవాక్యము ననుసంధించుకొని పరిశోధకులు
దీనివిషయమై హాసమును వహించియున్నారు. ఈ శాస

సప్తదాతయగు సింహవమ్మో చరిత్రమును సాన్యమైనంత వఱకు దెలిసికొనుట యావశ్యకము.

లిపిస్వభావమును బట్టి, ఈ శాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౧౦౦ గ నుండునని హూల్ట్ ట్టుగారు నుడివియున్నారు. ఇంక నూటయేబది యేండ్లకు దరువాతిదని హూల్ట్ ట్టుగారు యము, కాకతి గణపతిశాసనముల లిపియు దీని లిపియు, ఇంచుమించుగ నొక్కటెఱుగున నుంటున్నచే, ఇవిరెండును ఏకకాలపువై యుండవలయునని తలఁచుచున్నాము. కావున సింహవమ్మోయ క్రీ. శ. ౧౨౫౦ వ సంవత్సర ప్రాంతపు వాడేనని యూహా.

శాసనమున ఆరెడు తన్నుగురించి యిట్లు చెప్పుకొని యున్నాడు. ఒకానొకప్పుడు సకలనాణ్డలికులును, సామంతులును, యుద్ధవీరులును, ముందటను, పిరుందను, ఇరు పాక్ష్యములను గొలిచిరాగ, దిగ్విజయాజ్ఞాతమున స్వకీర్తిని సుమేరుపవత శిఖరమున స్థాపించుటకై యచ్చటికి జనియెను. మరలినచ్చునప్పుడు భాగీరథీగౌతమీ కృష్ణలనుదాటి ధాన్యఘటమున నగరమున వీతరాగభట్టారకుని బాడగాంచెను. చూచి, కుతూహలముతో త్రేతరతత్వనియుక్తాధిదేవతలను సవినయుడై సమీపించి నమస్కరించి ధన్యోపవాసమును విగ్రహము.

ఇంచునల్ల సింహవమ్మోను గురించి మనకు ఈక్రింది విషయములు దెలియుచున్నవి:—

౧. అతడు అనేకులగు సామంతుల చేతను, మాణ్డలికులచేతను ఊడగమునేయించుకొను స్థితియందున్నవాడు.

౨. దిగ్విజేత; పరాక్రమశాలి; స్వకీర్తిని మేరు శిఖరమున నెలకొల్పుటకై దక్షిణమునుండి యత్తరదేశమునకు బోయినవాడు.

౩. ఆంధ్రుడు గాడు. ఆంధ్రుడైన ధాన్యఘట నగరమున వీతరాగ భట్టారకు డుండుట అప్పటివఱకును దెలియకుండుట సందేహింపదు.

౪. ఇంతియగాక, అతడు ద్రవిడదేశముననున్న చాలా శాసనమునందున్నవి. ధాన్యకటమును ధాన్యఘట

మనియు; ధాన్యకటకమును ధాన్యఘటకమనియు వ్రాసి యుండుట సింహవమ్మోయొక్క ద్రావిడత్వమును సూచించుచున్నది. హూల్ట్ ట్టుగారున్నట్లు “కొ” కు బదులు “సు”ను వ్రాసినందుకు రెండవ్యులమధ్య వచ్చు పరుషములను సరళములుగ మచ్చరించు ద్రావిడాచారమే కారణముగ నుండవలయును”. 2 పై దర్శనల్ల తేలిక విషయము: సింహవమ్మో ద్రవిడదేశమునకు పల్లవరాజు, అనేక సామంతులును, మాణ్డలికులును అతని సేవించుచుండిరి. గొప్పసైన్యముతో నానాదేశములను జయించి స్వకీర్తిని మేరువుపై స్థాపించుటకై యత్తరదేశమునకు బోయెను. మరలినచ్చునప్పుడు కృష్ణనుదాటి ధాన్యఘటమున వీతరాగ భట్టారకునికడ ధన్యోపదేశమును బొంది ప్రస్తుత శాసనమును శిలాస్తంభముపై తీర్చించి నిలిపెను. ఇతఁడు క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దమునందున్నవాడు.

ఇంక ద్రావిడదేశమును క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దమున బాలించిన పల్లవరాజులెవ్వరో, వారియందు సింహవమ్మోయనువాడు కలదేమో విచారించవలసి యున్నది. ఆ కాలపు శాసనములను బరిశోధించి చూడగా నప్పుడు ద్రవిడదేశమున కావేరికి ఉత్తరభాగమున తిరుక్కోవిలూరు ప్రాంతములయందు పల్లవరాజులు రాజ్యము సేయుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈదేశమునకు అప్పుడు చేదదేశమని పేరు. దీనిపై కాడవులనబడు పల్లవరాజుల ప్రభుత్వము సాగుచుండెను. వీరియందు ముఖ్యులు ఇద్దరు. వీరిద్దఱును కొప్పెరుజింగ నామధాతులు. ఈ మాటకు అర్థము ఏమనః కొ=రాజు; పెరు=పెద్ద సింగ=సింహ. కావున, కొప్పెరుజింగడన్నమాటకు రాజు పెద్ద సింగడని కాని, పెద్దరాజు సింగడనికాని యర్థము చెప్పుకొనవచ్చును. మహారాజసింహయను దీని సమస్తతరూపము శాసనములయందు గానించుచున్నది. ఇది అరవనాటకు సరియైన తర్జుమాకాదు. మహాసింహ రాజయనిగాని, రాజమహాసింహ యనిగాని యుండవలయును. “సింహ” యనునదియే పేరనుటకు శాసనములలోని ‘పృథుసింహస్య శాసనం’ అనువాక్యమే నిదర్శనము.

నము. ఆరురావతిలోని కొలపందే కావనకర్తయగు సింహవమ్మ ఈ కొప్పెరుంజింగలలో నొక్కడని మా యభిప్రాయము. కావున వీరి పుట్టు పూర్వోత్తరముల నించుక యారయవలసి యున్నది.

2

క్రీ.శ. ౧౩ వ శతాబ్దమున దక్షిణదేశముపై నిరంకుశప్రభుత్వము నేయుచున్న చోళనక్రమర్దుల పరాక్రమము సన్నగిలుటచేత వారి సామ్రాజ్యము క్షీణింప దొడగెను. సామంతరాజులును, మాండలికులును స్వతంత్రులగుటకు బ్రయత్నములు నేయవొడిగిరి. క్రీ. శ. 1177 మొదలు క్రీ. శ. 1215 వర్యంతము రాజ్యముచేసిన ముమ్మడి కుగోత్తుంగుని కాలముననే ఈ క్షీణిత యారంభమయ్యెను. తదనంతరము చోళసింహాసనము నధిష్ఠించిన మూడవ రాజరాజు (క్రీ. శ. ౧౨౧౬-౧౨౪౨) కాలమున వండలాధిపులు చిక్రవర్తి కెదురుతిరిగి కయ్యము నేయవొడిగిరి. వారిలో ముఖ్యులు (౧) పాండ్యరాజులు; మారవమ్మకు సుందరపాండ్యుడు, జూనవమ్మకు సుందరపాండ్యుడు. (౨) చేది (ఇప్పటి ఉత్తర ఆంధ్రా) దేశముపై బ్రభుత్వము నేయుచుండిన కాడవ వంశజులగు పల్లవరాజులు; అఱియనీయ-కొప్పెరుంజింగడు, మహారాజసింహు-కొప్పెరుంజింగడు. (3) కార్వటి నగరసమీపభూముల నేలుచుండిన పల్లవ వంశజులగు సాంబునరాయలు. (౪) నెల్లూరు కడపమండలములపై, చిక్రను సింహపురమును రాజధానిగ జేసుకొని, రాజ్యమునేయుచుండిన ఆంగ్రచోడరాజులు; మొదటితిక్కరాజు, రెండవమునునీది. వీరందరును స్వాతంత్ర్య స్థాపనమునకును, సామ్రాజ్యపదమును బొందుటకును చోళరాజుతో నిరంతరము యుద్ధము నేయుచుండిరి. ఇట్లు పోరు సామంతరాజులు తమయందు తమకు వికమత్వములేక యొండొరులతో పోరబోచిరి. తత్కారణమున కొండలు చోళుని ధిక్కరించి చివ్వుకు చిల్వ తిక్కినవా రావని? బాసటగ నిల్చి పోరుచు, చోళసామనాచార్యయను బిరుదును ధరింప మొదలిడిరి.

ఇంతియకాక నెల్లూరు చోడరాజ్యమునకు ఉత్తరమున కాకతీయరాజ్యము ప్రబలమగుచుండెను. మహాపరాక్రమశాలియైన గణపతి దక్షిణ దిశయందు దనరాజ్యమును విస్తరింపజేయుటకు దగిన ప్రయత్నములు నేయుచుండెను. చోళసామ్రాజ్యమునకు బద్ధిమమున కర్ణాట దేశమున హూయసశరాజ్యము ఉన్నదిసిరియందుండెను. ఈ కర్ణాట రాజులకు చోళనక్రమర్దులతో బంధుత్వమేర్పడెను. రెండవ నరసింహుని పుత్రికను మూడవరాజరాజు వివాహమాడెను. కావున దుర్బలుడైన తన యల్లునిరక్షించుటకై కర్ణాటభూపాలుడు చోళరాజ్యాంతరంగిక విషయములయందు జోక్యము గలిగించుకొనవలసివచ్చెను. కాలక్రమమున చోళరాజ్యమునందు కొన్ని మండలముల నాక్రమించుకొని, కర్ణాట రాజులు చోళదేశముననే సూతనరాజధానిని నిర్మించుకొని రాజ్యము నేయవొడిగిరి.

చోళరాజు కుటుంబమున అంతఃకలహము లతిశయింప, సింహాసనమునకై చోళరాజపుత్రులు లొండొరులతో బోరాడవారంభించిరి. ఈ బోరాటము మొదటి కుగోత్తుంగుని నాడె యంకురించెను. మూడవ కుగోత్తుంగుని సింహాసనాగోపాదము బాయగులను జయించిన పిమ్మటనే జరిగినట్లు తోచుచున్నది. మూడవ రాజరాజును సింహాసనమునండి దిగువకు లాగి మూడవరాజేంద్ర చోళుడు సింహాసనమును స్వయమధిష్ఠించెను.

ఇది క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దమునందలి చోళరాజ్య పరిస్థితి. ఈ రాజకీయ వాతావరణమున లేగి చోళరాజ్య మహిమమును ఉజ్జ్వలముగా సమూలముగ ఔకలింప నుద్యమించిన ప్రభంజనుడు కొప్పెరుంజింగదేవుడు.

3

క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దముందు ద్రావిడదేశమున “కొప్పెరుంజింగ” నామధారులగు రాజు లిరువురు గలరని యింతకు పూర్వము ఎచించియున్నాము. వీరు పితాపుత్రులు. తండ్రియొక్క సంపూర్ణ నామము అఱియనీయ శివశా అవనియశప్పిరందా కొప్పెరుంజింగదేవుడు.

ఇతనినే కొన్ని శాసనములు "శీయమహీపతి" యని పేర్కొనుచున్నవి. ఇతని ధర్మపత్ని పేరు శీలవతి.¹

ఈ రాజు నామము ప్రప్రథమమున మూడవ కుశోత్తుంగుని శాసనములయందు గాన్పించుచున్నది. ఇతడు చోళసామంతులలో నొకడు. మూడవ కుశోత్తుంగుని కాలముననే చోళరాజ్యముయొక్క యంత్రావస్థ యారంభమాయినని పైన వ్రాసియున్నాము. క్రీ.శ. ౧౨౧౨వ సంవత్సరమున స్వస్థహీనుడగు మూడవ రాజరాజు చోళరాజ్యమునకంతటికిని పట్టాభిషిక్తుడాయెను. అది మొదలు అలగియశీయ-పెరుంజంగడు స్వతింక్రుడునటకు దగిన ప్రయత్నములు నీయఁ దొడఁగెను. ఇతడు తనశాసనములయందు చోళసాంధ్యైకకర్ణాటరాజులను జయించితి నని చెప్పుకొని యున్నాడు.² కాలక్రమమున నితని బల మితీతయించెను. క్రీ.శ. ౧౨౨౨ లో దన ప్రథమనుమోడని రాజరాజుపై తిరుగబడి తెల్లొగు అనుచోట అతనిని యుద్ధమునం దోడించి, బండినిచేసి కర్ణాటమును దాటి తంజావూరు మండలములోని అనేక ముఖ్యులములను స్వాధీనము చేసుకొని యన్చుటచ్చట కోటలనుగట్టి తాను నూతనముగ నాక్రమించుకొన్న దేశమును బలపరచెను.³ ఇట్లు చోళరాజు బంధకృతుడగుటను అతని సామయగు హూయసళరాజు పెండవనరసింహు డెఱిగి అల్లనిచెరనుండి విముఠుని తేయుటకై గొప్పవైద్యముతో బయలుదేరి శ్రీరంగపట్టణముపై పడిచి, దానిని స్వాధీనపరచుకొనెను.⁴ అటుపిమ్మట కొప్పెరుంజంగునితో నాతనికి గయ్యము సంప్రాప్తమయెను. ఈయుద్ధమున కొప్పెరుంజంగడు పరాజితుడు కాగా, చోళరాజు చెరనుండి విమువబడి, రాజ్యమును మనువటియ క్లేల దొడగెను. పరాజితుడైన కాడనరాజు మరల చోళసామంతుడై యాతని కొలువనలసినవా డాయెను. ఇట్లెంతోకాలము గడవలేదు. క్రీ. శ. ౧౨౩౦ వ సంవత్సర

మున ఇతడు చోళరాజుపై మరల తిరుగుబాటు చేసెను. పెండమంగళం మనుచోట జరిగినయుద్ధములో చోళరాజు మరల పరాజితుడుకాగా, కొప్పెరుంజంగడు ఆతని మంత్రులతో గూడ బంధించి రాజవిష్ణుముల నన్నిటిని ఒడుచుకొనెను.⁵ కర్ణాటక నరసింహుడు ఆతని చెరనుండి విడిపించి చోళరాజ్యమున సంస్థాపన నీయ మరల దండెత్తవలసివచ్చెను. పల్లవరాజీపర్యాయముగూడ పరాజయము నందెను.⁶ తగువాత చిరకాలమునకే హూయసళ వీరనరసింహుడు మృతినందెను. అతనికుమారుడు "కర్ణాటసోమేశుడు" కర్ణాటరాజ్యము నకు బ్రభువాయెను.

అలగియనికి నెల్లూరు చోడరాజుని తిక్కరాజుతో క్రీ. శ. ౧౨౩౪ వ సంవత్సర ప్రాంతమున యుద్ధము పాసగెను. తిక్కరాజు మూడవరాజరాజు నకు సాయముచేయుటకు ద్రావిడదేశమునకు బోయి నట్లున్నది.

"శంభురాజాది ప్రశస్తారిమండలకము జెర్చి యేలడై కంచిపురము"⁷

అను నిర్వచనోత్తరరామాయణ పద్యపాద మీసందర్భమున సంస్మరణీయము. ఇందు "అరిమండలకము" అను మాటచే అనేక కేత్రపులు ఏకీభవించిరని తెలియుచున్నది. ఈ "యరిమండలకము" 'ప్రశస్తము.' అందు ముఖ్యుడు సాంబావారాడు. ఇతరకేత్రపు లెవ్వరై యందురు? కాడవతి యొకడు, కర్ణాటసోమేశుడు మఱియొకడు, పాండ్యరాజు మూడవవాడు. తిక్కరాజునకు నీ "ప్రశస్తారి మండలకము"తో యుద్ధముపాసగుటకు గారణమును విచారించవలసి యున్నది. ఈవిషయమున తిక్కన గా రేమేని చెప్పుదురో మాత్రము:

- 1 Epi. Rep. of 1906, p. 64.
- 2 Epi. Rep. of 1923, p. 96.
- 3 Ibid.
- 4 Epi. Rep. of 1919, p. 105.
- 5 Epi. Rep. of 1923, p. 96.

- 6 Ibid.
- 7 Ibid.
- 8 Ibid.
- 9 Nirv. U. R.

“కమలాస్త్రప్రతిపాన మూర్తియను నా
కర్ణాట సోమేశుడు
ర్షమదోగ్ధగ్రస్తు రూపుమాపి నిజుడు
ర్షంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిం బోశుని భూమిపై నిలిపి”

శస్తాపనాచార్య నా
మము దక్కంగొని తిక్కభూవిభుడు సా
మర్థంబు చెల్లించె”¹।

మఱియు, “ద్రవిడమండలిను లండన్ దక్కన్ బిల్డింగ్ దాని
నిజరాజ్య పీఠమున నిలిపె”² నని కేతన పల్కుచున్నాడు.

‘కర్ణాట సోమేశు’ ని ‘ద్రవిడమండలికులందఱి’
తో ‘కర్ణాట ప్రోదని నిజరాజ్య పీఠమున నిల్పుట’కే.
తిత్థిలము ‘శస్తాపనాచార్య’ నామము దక్కంగొను
టయే.

ఇందున్న మన మనుహనింప నగ్గది యేదనగా—

కర్ణాట నరసింహుని మరణానంతరము, మూడవ
రాజ రాజరాజుపై కొప్పెరుంజంగడు, సాంబువరాయడు
మువలను ద్రవిడమండలిక సామంతులందఱు తిరుగుబాటు
చేసిరి. వీరికి నాయకుడు సాంబువరాయడు. కర్ణాట
సోమేశుడు వీరిని గూడెను. తిక్కరాజు వీరినందఱిని
చంపాపురముకడ జరిగిన యుద్ధమున పరాజితులచేసి,
మూడవరాజరాజును ‘నిజరాజ్యమున నిలిపి’ ‘ద్రవిడస్థా
పనాచార్యుడను నామమును ధరించెను. ఇంతియకాక
బోశుని క్షణపూర్వము సమీపమున నంగరత్నకునివలె
గాలియుండుటకేమో కంచి నాక్రమించుకొనిను.
“పాండునిచేత గప్పంబు గొనియె.”³ “చేదిమండల
మునుగాసిగజేసి” స్వాతింత్రస్థాపనయందు నిరంతర పీక్ష
గొని పాటుపడుచున్న “కాడనపతిని” “పలదమునకు”
‘ఇయ్యకొలిపెను.’⁴

పలుమారు పరాజితుడగును వచ్చినను అంగియ
సీయ—కొప్పెరుంజంగడు స్వాతింత్రేచ్చును న్యజించలేదు.
తిక్కరాజు మూడుడు మనుమసిద్ధితో నాతడు బోరి
నట్లు బోచుచున్నది. నిర్వననోస్తరరామాయణములోని
యీక్రింది పద్య మీవిషయమును సూచించుచున్నది—

“ద్రవిడోర్విపతిగర్వముం గునిమి శ”

నృంబాపృ గర్భాటను

ర్షవిఘాతంబు నొనర్చి వైరి మనుజేం

ద్రుతేణికిం గొంగ నా

ననిం బేర్కొనియున్నయట్టి విజయ

న్యూధశ్వరుం గాసిగా

ప్రవిచెం బోశమనన్మసిద్ధి యని ప్రా

యేటం బ్రగాఢధర్మిణ్”⁵.

‘అంగియసీయ’ లోని ‘సీయ’ శాసనములలో

“బియ”⁶ గా పరిణామము నంది, యీపైపద్యమునందు
“విజయ” శబ్దముగ మారినది. ‘పలదము’ అను ఏతా
కటి కుంభకోణమునకు సమీపమున బ్రవహించుచున్నది.
కొప్పెరుంజంగనింగిగ్య మంతమొక వ్యాపించెననుట
కాధారము లున్నవి. మనుమసిద్ధి విజయత్యైవాగ్ధుని
పీఠించిన ‘ప్రాదేయ’ అనునది యీసంగతులగు నుండు
సేమో!

క్రి. శ. ౧౨౪౦వ సంవత్సరము ప్రాంతమున
బోశిరాజ్యమున నంతఃకలహములు పొడవైనవి.
బోశరాజకుటుంబమునకు పంబంధించిన రాజేంద్రబోశు
డనువాడు మూడవరాజరాజుపై దిరుగబడి యుద్ధము
సీయ దొంగెను. ఈ యుద్ధమున కర్ణాటసోమేశుడు ము
దలు రాజరాజుపక్ష మవలంబించి యుద్ధము జేసెను.
సమృద్ధ రాజేంద్రబోశుని కనుహలుడై గూతం సింహా
సనము నధిష్ఠింపజేసెను.⁷ ఈసంగ్రామమున కొప్పెరుం
జంగ డేవతమున మన్ననయు తెలియదు. ఇతడు

1 Nirv. U. R.

2 Dasakumaracharitra.

3 Ibid

4 N. U. R.

5 Ibid

6 Epi. Rep. 1906, p. 64.

7 Ibid.

క్రీ.శ. ౧౨౪౩ కు పూర్వమెప్పుడో మృతినందినట్లుతోచుచున్నది. ఏలన, అతని కుమారుడు మహారాజసింహుకొప్పెరుంజంగదేవుడు క్రీ.శ. ౧౨౪౩ లో సకలభువనచక్రవర్తి యను బిరుదును ధరించి స్వతంత్రుడగుటను జూడ చోళరాజ్యమున బొడనూపిన యంతఃకలహములు ఇతని స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు మిక్కిలియు ననుకూలములై నట్లు తోచుచున్నది.

రెండవకొప్పెరుంజంగు

ఇతని సంపూర్ణ నామము అచినియాశ్విరంద-కొప్పెరుంజంగదేవుడు: దీనికి అగ్రము అనగ నేల బుట్టిన రాజు పెడసింగదేవుడు అని. సంస్కృతపు శాసనములలోని "అవన్యనోద్భవమహారాజసింహ"2 యనునది దీని సాంస్కృతికరణము. స్వాతంత్ర్యసూచకమగు సకలభువనచక్రవర్తి యను బిరుదు ఈతని పేరుననుం దన్ని శాసనముల యందును గాన్పించుచున్నది. ఇదిగాక, ధీరావగా దక్షిణనాయక, పెన్నానగివాడ, కానేరీకాముక, యను బిరుదులు ఇతని రాజ్యముయొక్క ప్రాంతమును చొప్పుచున్నవి. కనకశభాపతి సర్వకాగ్య సర్వకాలిన్యాపాక, యనునది సుబంబరేశ్వరునియందీతనికిగల భక్తిని; శుద్ధమల్ల, నిక్కంబుల్ల, వాల్బలప్పెరుమాళ్, అనునవి యాతని పరాక్రమమును; 'భరతిమల్ల' 'సాహిత్యరత్నాకర' అనునవి ఇతని పాండిత్యమును చలపుచున్నవి3.

స్వతంత్రుడై క్రీ.శ. ౧౨౪౩లో రాజ్యాభిషేకము జేసికొన్నను మహారాజసింహుడు, చిరకాలము స్వాతంత్ర్యము ననుభవించలేదు. అచిరకాలముననే కాకతీయ ప్రతాపనాసిని కంచివలకు బ్రవహించి, చోళసామ్రాజ్యమునుండి వేగవీటి స్వతంత్రములైన రాష్ట్రములను ముంబవేసినది. అంతఃకలహములవల్ల శెల్లూరు చోడరాజులపట్టిని తగ్గెను. మనుమసిద్ధి దాయాదులచే స్వరాష్ట్రమునుండి వెడలబట్టబడెను. తిక్కన సోమయాజి ఓరుగంటి కేగి గణపతిదేవు నాశ్రయించి, ఆతనిసహాయమును

బడసి, తన ప్రభువుయొక్క శత్రువులను బారచోలి, యాతని మరల సంహారనాసీనుని జేసెనని తెల్పు గాథ యొకటికలదు దీని నాశ్రయించుకొని పరిశోధకపండితులు మనుమసిద్ధికి సాయమునేయ దక్షిణమునకు నడచిన కాకతీయ సైన్య మట్లే కంచికి బోయి దాని నాక్రమించుకొనెనని దలచుచున్నారు. ఇది విచారణీయము.

క్రీ. శ ౧౨౪౯లో తర్పూర్వమో గణపతి కంచిని స్వాధీనపరుచుకొన్నది నిజము 4. అప్పటికి అది శెల్లూరు చోడరాజుల స్వాధీనమున నుండియుండవలయును. మనుమసిద్ధికిరకు శెల్లూరును జయించి యాతని కచ్చి, కంచికి బోయెననుట వాస్తవముగాదు. ఏలన, క్రీ. శ. ౧౨౫౪లో నందలూరు నందు చేయించిన శాసనములో, మనుమసిద్ధితాను "గణపతితోడి మైత్రి వార్ధింప నిచ్చగించుచున్నాడు"నని చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇంతియ కాక, తాను మాడవరాజేంద్రచోళుని సాయముతోడ ననియు చెల్లొకొనియున్నాడు.5 క్రీ. శ. ౧౨౫౪లో మనుమసిద్ధి గణపతితో మైత్రి గురురకున్న దత్తపూర్వము క్రీ.శ.౧౨౪౯లో మైత్రి గుదిరియుండు అసంభవముగా! కాబట్టి గణపతిదేవుని దక్షిణదండయాత్రకును మనుమసిద్ధిని నేలూటి సంబంధమున్నట్లగపడదు. క్రీ. శ. ౧౨౪౯ ముందే మనుమసిద్ధి దాయాదవృత్తులచే శెల్లూరు నుండి దళముబడి యుండివలయును. వీరికిని, ఆమలూరు కడ తిక్కరాజు కే నిర్జింపబడిన దాయావృత్తులకును నేదో సంబంధమున్నట్లు దోచుచున్నది. గణపతి దన శాసనములయందాంధ్రచోడరాజులను జయించినట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు. పేరు కందుకూరు రాజధానిగ పాకనాటి నేలిన చోళరాజులుగ నుండవలయును. వీరే మనుమసిద్ధియొక్క దాయాదులుగ నుండినను నుండవచ్చును. గణపతితో మనుమసిద్ధికి మైత్రి క్రీ. శ. ౧౨౫౪ వెనుకనే కుదిరియుండవలయును.

ఇక కాకతీయుల దక్షిణదేవు దండయాత్రకును గాడవరాజునుచోరాజసింహుకొప్పెరుంజంగునికిని

1 Epi. Rep. of 1922, p. 107.

2 Epi. Rep. of 1906, p. 64.

3 Ibid.

4 K. V. S. Iyer, Anc. Deccan, p. 285.

5 Epi. Rep. of 1908.

6 Dasakumaracharitra.

పంబంధము గలదేము విచారితము. ఈతడు గణ పతిసైన్యములచే నిర్జితమయిన గణపతికి సామంతుడై కప్పముగ వ్రేను. ఈవాక్యము లొకచో విరుద్ధములుగ గాన్పించినను గాన్పించవచ్చును. అయినను, అవి వాస్తవార్థమును సూచించు చున్నవి. మహారాజసింహ కొప్పె రుంజంగడు పని శాసనములలో పాండ్యరాజు కర్ణాటాంధ్ర రాజులను జయించితిని చెప్పుకొనుటచేతను.¹ ఇతనికుమారుడు “ఉత్తరముననే నిలించునట్లు తెలుంగు వారిని ఉత్తరమునకు వెలగొట్టితిని”² ప్రగల్భములు వల్కుటచేతను భ్రమపడి పరిశోధకులు దాక్షారామము లోని యీతనిశాసనములను ఆంధ్రరాజు ఈతడో డించినందుకు నిదర్శనములుగ గొనుచున్నారు. ఇది పొగ పాటు. మహారాజసింహు డాంధ్రరాజు నోడించియుం డవచ్చును. దాక్షారామశాసనములు మాత్ర మిట్టివిజ యమునకు సాక్షులుగావు. నీనిని బరిశీలించిన మహారాజ సింహుడు గణపతి వాశ్రయించియుండిన సామంతు డనుట తెల్లమగును.

“కకతి...దారవిండ్ల మధుకరాయమానమాన సేన”³ అని మహారాజసింహు డీశాసనములలో తన్ను గూర్చి చెప్పుకొనియున్నాడు. ఈవాక్యములలో శిథిల మైన భాగ మిట్లుండిన నుండవచ్చును: “కకతి గ్రణపతి పా దారవిండ్ల మధుకరాయమానమానసేన” అని, మతీయ శాసనాంతమున “గణపతి మహారాజస్వాజ్ఞాం ప్రవర్తయతానరాంసు చరితని”⁴ అని యున్నది. ఇందు పల్ల మహారాజసింహుడు గణపతిదేవుని వాశ్రయించి యుండిన సామంతుడనుట స్పష్టము. కాకతీయ గణపతి దేవుడు క్రీ. శ. ౧౨౬౦ లో మృతినొందెను. రుద్రవరదేవి ఓరుగంటి సింహాసనమున నాసంవత్సరముననే యధిపతి చెను. క. ౧౧౮౪ అనగా క్రీ. శ. ౧౨౬౨ వ సంవత్సరమున మహారాజసింహుడు దాక్షారామభీమేశ్వరునికి బంగారుప్రభిచ్చి శాసనమును⁵ వేయించియున్నాడు.

అందునూడ“ప్రాచాత్కాళిభూపలేస్స...”అనియుం డుటచేత రుద్రదేవి రాజ్యాభిషేకమైనపిమ్మట రెండుసం వత్సరముల పర్యంతము మహారాజసింహ కొప్పెరుంజింగ డు కాకతీయులకు లొంగిన సామంతుడుగ నుండెనని యూహించుట కవకాశముకలను.

గణపతిదేవుని మరణమునకు పూర్వమే విడిదేళమునంగు కాకతీయుల ప్రభుత్వమునకు భంగము కలిగెను. మధుర రాజును మొదటిజిల్లానగ్గు సుందరపాండ్యుడు ఉద్బంధుడై రాజుడై ప్రవిది దేశములపై నుండుపడవి యాయాదేశముల రాజులను మర్దింపఁజెప్పెను. ఇతను “కంచి ప్రభువగు గణపతియగు. మృగశాబకమునకు పింహమునంటి నాడెనని”⁶ చెప్పికొనియున్నాడు; అనగా గణపతిని కంచినుంచి వెడలనడవి రెత్తుగొమ్మున స్వాధీనపరచు కొనెను. ఇట్లు కాకతీయప్రతాపమునకు భంగము కలుగగా, మహారాజసింహుడు స్వతంత్రుడుగాక కాకతీయులకు క్రీ. శ. ౧౨౬౨ పిఠకు నేల సామంతుడుగా నుండెను? అను ప్రశ్న యొకటి రావచ్చును. నాని కిసమాధానమును చెప్పచున్నాము.

జిల్లాపాండ్యుడు యుద్ధముజేసి పరాజితులం జేసిన రాజులలో మహారాజసింహు డొక్కఁడు. “కాశకన్యపు డగు గజమునకు జ్వరము”⁷ వంటినాడెననియు, “పల్లవ రాజు భయకంపితుడగునట్లు యుద్ధము పల్లి, పుష్కల ముగ ధాన్యము పండుచుకొమ్మును పే మరాసులను అనేక ముద్రగజములను హయములను గొని మరల (నాటనిక) యిచ్చితి”⁸ ననియు ఆతిడుచెప్పుకొనియున్నాడు. కావున పల్లవరాజు మహారాజసింహుడు జిల్లాపాండ్యునికి మొదట శత్రువు, పిమ్మటమిత్రుడు. తాను శిల్పిన భూమిని, ధనమును, గజహయములను పాండ్యు డేల పల్లవరాజున కిచ్చెను? అతనితోడ మైత్రి నేలకొరను? ఇచ్చట నేదియో రహస్య మున్నది. కాకతీయులను కంచినుండి వెడల గొట్టినదానితో దృష్టినందక పాండ్యరాజు ఆంధ్రదేశ

1 Epi. Rep. of 1906, p. 60.

2 Ibid.

3 S. I. I. IV No. 1342, P.

4 Ibid.

5 S. I. I. IV No. 1341.

6 Ancient Deccan - K. V. S. Iyer, p. 165.

7 Ibid.

8 Ibid.

ముపై దండయాత్ర నేయగోరియుండును. మహాపరాక్రమశాలియు, బలసంపన్నుడును నైన కాడవరాజును దనపీఠుండ విడచి గురుత్వదేశముపై దాడి వెడలుట శ్రేయస్కరముగాదని యెఱింగి యాతనిమైత్రిని గోరియుండును. అట్టిమైత్రి గురుగుండుకొనును కాడవనరపతి కాకతీయులను సామంతుడుగ నటించును, తదనంతరము పాండ్యుని గలిసి గూంధ్రరాజ్యముపై దండు వెడలియుండవలయును. పైజెప్పిన విషయములు నిజమగు పక్షమున జూపాపాండ్యుని గూంధ్రదేశ దండయాత్ర శ్రీ. శ. ౧౨౬౨ నకు పిమ్మట సాగియుండవలయును.

ఈదండయాత్రయందు దాక్షిణాత్యులకే జయము కలుగుచునచ్చెను. జూపాపాండ్యుడు నెల్లూర వీరాభిషేకమును జేసుకొనెను. కాడవ పాండ్యురాజులు కృష్ణానది పర్యంతముగల భూమిని జయించినట్లు తోచుచున్నది. ఈయుద్ధసందర్భములలో నెప్పుడో పల్లవరాజు అమరావతియందలి శిలాస్తంభశాసనమును వేయించియుండునని మాయూహ. రుద్రనుదేవి రాజ్యకాలమున కాడిగంజొకడు కాకతీయులకు బ్రబలశత్రు డుండెను. అతడు మనుమగంపి గోపాలుని నెల్లూరునుండి వెడల నడిచి అతనిరాజ్యము నాక్రమించుకొనినట్లున్నది. ఈకాడవరాయని విడిచి మనుమగంపి గోపాలునికి విక్రమసింహపుర రాజ్యము నిచ్చితిని రుద్రనుదేవి నేనా నాయకులలో నొకడగు అంబదేవుడు జెప్పుకొని యున్నాడు. 1 మహారాజసింహుడు కాకతీయులను గిటురించెనని ఇందువల్ల స్పష్టమగుచున్నది.

తరువాతి మహారాజసింహుడు స్వతంత్రముగ కొంతకాలము పర్యంతము రాజ్యముజేసి మృతినొందెను.

౪

అమరావతి శిలాస్తంభశాసనమున వర్ణింపబడిన సింహవర్మవలె మహారాజసింహుకొప్పెరుంజంగడు పల్లవ వంశజుడు. మహానైన్యముతో నాంధ్రదేశమెల్ల సంచరించినవాడు. అనేకరాజులను జయించిననీయు వారు

తనకు పాదాక్రాంతులై కొల్లినరీయు జెప్పుకొనియు న్నాడు. సామంతులను, మండలికులను, గొలువ పడునెనిమిది లక్షల నైన్యముతో ఉత్తరదేశమున సంచారము నేయ బయలువెడలిన సింహవర్మయొక్క లక్ష్యాములు మహారాజసింహునియందు గాన్పించుచున్నవి. ఇద్దరి షేర్లకును భేదము విశేషములేదు. ఒకని షేరు సింహవర్మ; మఱి యొకని షేగు పృథుసింహుడు. మహారాజసింహునిశాసనములు అమరావతికి సమీపముననుండు దాక్షిణ్యములో గాన్పించుట; శ్రీ. శ. ౧౧౧౧లో ప్రవిడాంధ్రదేశములయందు దెచ్చినను బలవంతుడగు పల్లవరాజు లేక పోవుట; అమరావతి శాసన పులిపి కాకతి గణపతి శాసనముల లిపిని బోలియుండు—వీనిన్నిటిని తర్కించుమాడ అమరావతి శాసన కర్తయగు సింహవర్మయొక్క మహారాజసింహుకొప్పెరుంజంగడును నొక్కపురుషుడగు యిది కలుగుచున్నది.

అయినను దీనిని ఖండితముగ జెప్పుటకు వీలులేదు; ఈపై సమస్య నుముచు బలమైన యాక్షేపము లున్నవి. (౧) మహారాజసింహుడు పల్లవుడైనను తనశాసనములయందు దెచ్చటను పల్లవుడని చెప్పుకొనలేదు. అరవశాసనములలో దం. 'కాడవ' వంశమునియు, సంస్కృత శాసనములయందు 'కాత' వంశమునియు చెప్పుకొనియున్నాడు. మహారాజసింహుడే అమరావతి శాసనకర్తయైన ఇందు మాత్రము తిండి పల్లవవంశ మనియు, షేగు సింహవర్మయనియు చెప్పుకొనుటకు గారణమేమి? (౨) అమరావతి శాసనపు సింహవర్మ పూర్వీకుల నామములను, మహారాజసింహుని పూర్వీకుల నామములను సంబంధమున్నట్లగుపడును. సింహవర్మ మహారాజసింహు యనఁచు ఒక్కపురుషుని నామములేవి, ఈ భేదముగలుగుటకు గతమే యిది? ఈగూక్షేపములను స్మృతికరమగు సమాధానముల నీయకపోయిన నీపై సమస్యయందును బలము తగ్గును. ఈస్వాగమమును ప్రాయుటయందు మాయుదేశమేమను పరిశోధకుల దృక్పథమునకు దీనిని దెచ్చుటయే. పరిశోధకులు తమదృష్టిని ఈయమరావతి శాసనముపై సారించి, దానికిని ఇతిరపల్లవ శాసనములకును గల సంబంధమును వెల్లడిపరచునని కోరుచున్నాము.

పల్లవచరిత్ర మునందు కొన్ని సంశయములు

డాక్టరు యల్. వెంకటరమణయ్య గారు, యం. ఏ., పి. హెచ్. టి.

వేంగీ దేశము పల్లవరాష్ట్రములోనిదనియు, పల్లవులు ప్రభుత్వమున వేంగీనుండినట్లు చరిత్రమున నాధించినదియు... పల్లవరాష్ట్రము లోని ప్రాంతములను పల్లవులు పరిపాలించినట్లు చరిత్రమున నాధించినదియు... పల్లవరాష్ట్రము లోని ప్రాంతములను పల్లవులు పరిపాలించినట్లు చరిత్రమున నాధించినదియు... పల్లవరాష్ట్రము లోని ప్రాంతములను పల్లవులు పరిపాలించినట్లు చరిత్రమున నాధించినదియు...

ఇందున్న మాహానిమములు తెలియజేయుచు (౧) పల్లవులు వేంగీదేశమును రాజ్యముజేసెరి. (౨) నాలంకాయములు పల్లవులు. పంశిము సులభములము. గోత్రము నాలంకాయన గోత్రము. (౩) పల్లవులకాలమున వేంగీదేశము కంచిననుండి పునఃపరిపాలనము వ్యాపించి యుండెను. ఈమాడు అక్కిప్రాయములను చరిత్రకారు లంగీకరింపవలసివచ్చును. వీరిన అవి ఆధారకహితములు. వీనియందు కొన్ని దానిని ఈ క్రింద వివరించుచు జచ్చించి వానియందలి నిజమును స్థాపించుచున్నాను.

(౧) పల్లవులు వేంగీదేశము నేలెరిగి యనుప్రశ్నకు లేదనియే సమాధానము చెప్పవలయును. ఈవిషయము

పల్లవరాజవంశములను పరిశోధించుటచే తేలగలదు. వేంగీదేశము క్రీ. శ. ౬౦౩ సంవత్సరమున రెండవ పులకేశిచే జయింపబడి రెండవరాజ్యము నామకముల యుద్ధముననుండే ముగియబడినట్లు క్రీ. శ. ౬౦౩ నను పిమ్మట పల్లవుల రాజవంశములను పంశిము పంశిమరాజులను. అక్షరావ్యవస్థ పల్లవుల రాజవంశములు అవి ప్రాయబడియుండు. భాషను రెండు రకములకు విడిచివేసి (ప్రాకృతి సంస్కృతి) రాజవంశములు. వీని నెరిగియున్నట్లు పల్లవుల రాజవంశములకు ఈ ప్రభుత్వ సరిహద్దు కృష్ణము దాటినట్లుగ వచ్చును. అందుచే పల్లవుల రాజ్యము వేంగీదేశమున వ్యాపించి ముగియబడినట్లు పని కెరియించును కొంత గూఢారము కలదు. క్రీ. శ. ౫౦౩ కేంద్రమున నెల్లూరు నుండు రామలింగులకు రాజ్యము నేయుమన్న గ్రామము. పి. బి. గో. పుని మునగుడు. సింహాద్వైత వేంగీరాష్ట్రము ప్రభుత్వము. వీరు ముగిసి పల్లవరాజవంశము. ఇతని వేంగీరాజవంశమును తెలుసు ముగియబడినట్లు తెలుసు. దానిము చేయబడినట్లు చెప్పుకొని యున్నాము.

[పల్లవరాజవంశమున రాజ (జి) శ్రీ సింహాద్వైత వేంగీరాష్ట్ర ముగియబడినట్లు (దూ) గ్రామ గ్రామీయకాన్డ వ్యావస్థ పల్లవుల రాజవంశ సభ్యులైనట్లుగా యిది.]

పైజిప్రబడిన వేంగీరాష్ట్రము వేంగీరాష్ట్రమున లోక వేంగీదేశము? పల్లవరాజవంశములకు గృహము పాట్లగుటచే, వేంగీ రాజ్యమును పల్లవుల నీకాలమున జయించియుండుచే మో యను సంజ్ఞము కలుగుచున్నది.

1. ఆం. క. సం. పూర్వము. పుట 218.
2. Ibid, p. 222.
3. ఆం. ఆం. v, పు. 155.

ఈకాలమున పల్లవులు మిక్కిలి యున్నతపదివియం గుం
డిరి. కంచిరాజున చెండవ సింహాసన్ముఖముగనూరు
తాననపు చాతయన సింహాగ్రముక్తి పెద్దతెండ్రి
కృష్ణకావేగలకును, తూర్పు పశ్చిమ సముద్రముల
కును మధ్యదేశముల నేలెను. అరినికి గంగరాజులు
శృంగులు. కడంబుల నాత డనేక సమరములయందు గిడు
గ కొట్టి పాగాక్రాంతులను కీర్తినినెను. ఈరాజునకు
గుడిచేయించి వా డాతని తమ్ముడు యువవహారాజు
విఘ్నోపవన్ముఖ. ఈ విఘ్నోపని కునూరుడే మంగ
లగురు తాననపుదామయన సింహాసన్ముఖ. కావున, పల్ల
వు లీకాలమున గృహము గాటి వేంగిని స్వాధీనముచేసికొని
యొంకినను ఉండవచ్చును.

ఇందు కొక గూత్తేనగులను. వేళ్లోరాష్ట్రము
వేంగిరాష్ట్రము కాదు అస్యము. అని నామిశ్రులు సోమ
శేఖరశర్మ గారు చెప్పుచున్నారు. అట్లనుటకు కాగని
ములు లేండు. మొదటిది: ఒక మంగలగురు తాననమునందు
సప్త పల్లవులకు వేంగిదేశముతో సేనాటి సంబంధము
న్న త్రేతానమునను గాన్పించును. కావున పల్లవులు
వేంగి నేలగని పృథముగా చెప్పుటకు ఈ గూఢాగము
చాలదు. ఇది యంగులే వేంగి కరింపవలినదే. ఇంకొకది:
ప్రాచీన తాననములనుబట్టి మాడగా కృష్ణకావలియొడ్డు
న నున్న దేశవిభాగములకు “విషయములని” పేర్లుండనే
కాని “రాష్ట్రము” అని పేర్లున్నట్లుగపడవు. పల్లవరాజ్య
విభాగములకు రాష్ట్రము అను పేర్లుండవలెను యని
తెలిసినదే. — సాతాననిరాష్ట్రము, కన్మూరాష్ట్రము,
మండకరాష్ట్రము ఇత్యాదులు. కావున వేళ్లోరాష్ట్ర
మనునది కృష్ణకు దిక్కిమున నెచ్చుటతో యొంకిన పల్లవ
రాజ్యభాగమున నొకదానికి పేరేగానికృష్ణాగోదానగుల
మధ్యనున్న సుప్రసిద్ధిమగు వేంగిదేశమున కన్వయింపను.

ప్రథమమున శిర్మగారివాడము చాల సమంజస
ముగ నుండినట్లుగపడుటచే నాని నంగీకరించితిని. అయినను
తాననములను మరల ననుపగా నామూర్త్యువు సందేహము
తిరుగ పొడకట్టినది. వేంగి వేళ్లోశబ్దములకు విశేషముగ
పోలిక గలను. చెండవ సింహాసన్ముఖ కాలమున పల్లవులు

వేంగిరాజ్యమును జయించియుండుగను నూహయు లేవల
మచింత్యముగాను. ఇక రాష్ట్రాశబ్దముకృష్ణకావలియొడ్డు
ననున్న దేశభాగములకు తెల్లచనమాట నిండుక విచారిం
తము. సాంకాయన విష్ణుకుండి, నశుకృతనశజులగు
రాజుల తాననములు దేశ విభాగములను శిష్ట సప్తము
“రాష్ట్ర” శబ్దమును చలపెట్టక “విషయ” శబ్దమునే
ప్రయోగించియున్నను పల్లవులు తాము జయించిన దేశ
మును రాష్ట్రమని దేశాన్నినుటయందు వింత దే మియును
గాన్పించును. తమ రాజ్యములోని యితర భాగముల కన్ని
టికిని రాష్ట్రములని పేర్లుండ, క్రొత్తగా జయించిన
వేంగి దేశమునకు వేళ్లో రాష్ట్రమని పేర్లుండ సమాజమే.
ఒకరాజు పర రాష్ట్రమును జయించినప్పుడు, నాగ్యమై
సంభవమును, స్వరాష్ట్రములందలి గూఢాగ న్యసహాగ
ములను జయించిన రాజ్యములో వాడుకబోనికి చెచ్చిలు
యసంభవమగు విషయము గాను. ఇందుకొక యుదాహ
రణమును జూపదము. చోళరాజ్యవిభాగములకు “నాడు”
అని పేరు. అయినప్పటికిన్ని, బాదామి నశుకృతరాజును
ముదటి విక్రమాదిత్యుడు చోళరాజ్యమును జయించి
యాచ్చుట కొన్ని గ్రామముల నిచ్చియున్నాడు. గనవాలు
తామ్రపట్టికయందు “నాటికావిషయంప్రచిశ్య” యని
చెప్పేయున్నాడు. అగ్రదేశమున రాజ్యభాగములకు
రాష్ట్ర విషయశబ్దములు అరసుం జాలవు ప్రయోగించబడి
యొండలేదు. అంతిమాత్రముననే విక్రమాదిత్యుడు జయిం
చినది కావేగీతీరమందలి చోళదేశముగాదు, మఱియొక
చోళదేశమని చెప్పుటకు వీలగునా? విక్రమాదిత్యుడు
చోళరాజ్యమును జయించినప్పుడు దానిని దేశాచారప్ర
కారము “నా” అని పిలువక స్వదేశాచారప్రకారము “విష
య”మని పిలిచెను. ఇట్లే పల్లవరాజులు చేసినయంకినను
ఉండవచ్చును. కావున సింహాసన్ముఖ కాలమున వేంగి
పల్లవులకు లోబడియుండెనుట కవకాశము లేకపో
లేదు. అయినను వేంగి తిరునాథ అల్పకాలముననే తిరిగి
పారలంత్రివిముక్తిని బడసినట్లున్నది. పల్లవసామ్రా
జ్యపు టుత్తిరపుటెల్ల యెప్పుడో యొకప్పు డల్ప
కాలమునకు గృహ నొకవేళ చాటియుంకినను, చిర

కాల మట్టుండెనని చెప్పుటకుగాని, వేంగి పల్లవసామ్రాజ్యములోని యంత్రాంగముని చెప్పుటకుగాని కొంతగా నాధారములు లేవు.

(2) పల్లవ సంశ్లేష రాజులలో సాలంకాయన గోత్రములు కొంతయు కలగొని పల్లవుల శాసనములందున్నట్టియందును “భారవామసామ్రాజ్యో పలనానాం,” “భారద్వాజసగోత్రస్య...పల్లవానాం సమ్యక్యమున మహారాజస్య” అని చెప్పబడియున్నది. సాలంకాయనముల శాసనముల బరిశోధించిన “సాలంకాయనో మహారాజః” యని కానవచ్చుచున్నది. భారద్వాజుడుకానిపల్లవుడుగాని, సాలంకాయనుడైనపల్లవుడుగాని శాసనములయందు చెప్పబడు గానము, “సాలంకాయన” శబ్దము గోత్రముగాక మోతా తో అవ్యయముగాక మో నిర్ణయించి చెప్పుటకు ఆధారములు లేవు. ఇట్టి నిర్ణయంగు సాలంకాయన శబ్దము గోత్రముగాక మనియు, సాలంకాయనము పల్లవాన్నియు ములనయు వదిలించు వాక్యములు సత్యమునకు సూర్యములు. ఇట్లొక బృహస్పతియైన సంశ్లేషుల వలె సాలంకాయన సంశ్లేషుని స్వతంత్రవంశముగ బరిగణింపబడఁబడినదేకాని, పల్లవసంశ్లేషునకు దాని నదికింప బ్రయత్నించు సత్యమును నిష్పేక్షిస్తూ మర్చిమించుటయే.

(3) పల్లవుల కాలమున వేంగి మహావతి ముని కందివనగర్భంయు వ్యాపించియుండెనా? వేంగి స్వతంత్ర రాజ్యమనియు, పల్లవుల సమీపబడి—సప్తకోశముకప్పుకు స్వల్పకాలపర్యంతము దప్ప—లోబడి గుండలేదనియు ఇంతకుపూర్వమే చెప్పబడియున్నది. చాళుక్యులు స్వాధీనము చేసినామంటు పూర్వము వేంగివనగర్భము కల్పమన గాటవగు, చాళుక్యులు వేంగిని జయించిన పిమ్మట దానియెల్లలను విస్తరింపఁజేసినది వాస్తవమేకాని మప్పుడు గూడ వేంగిపక్షిధవులైల్ల మిన్నటిని దాటిన ట్లగపడదు. ఇక కందిమామను వేరుగ జెప్పవలయునా?

ఈచర్చనల్ల (1) పల్లవును వేంగియందు రాజ్యము నేయలేదనియు, (2) సాలంకాయనము పల్లవ సంశ్లేషులు కాలనియు, (3) వేంగిరాజ్యపు సమీపపు టైల్ల కందిమహావతియు వ్యాపించి సోమము తిరిగించున్నది. అయితే వీరిధర్మరావుగాగు సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు. వారిల్లు సారవముకు గారామేమి! ఇందు కొక్కకాగలా మగ పడుచున్నది. పల్లవసాలంకాయనబృహస్పతియైన మంశీములశాసనము లన్నియు వోగ్గ సరియందు వ్రాయబడియున్నవి. పరిశోధకపండితులు కినికి నంగిలించుని కీరిడి. ఇంకేకాక, యా నిలియంగు వ్రాయబడి ముందు శాసనములందు సాదాకము పల్లవుల ముటచే, తక్కినవి గూడ పల్లవ వంశముల శాసనములనికే నమ్మి బృహస్పతియనుచు, సాలంకాయనమును, కంకారపురవరాధీశ్వరులను పల్లవ వంశములని ప్రియముగాను వ్రాసి. వారు పరిశోధకులలో ప్రథములనుచే వారియందెట్టిప్రమాదజనితములగు లోపములు గన్పించుట సమాజము. తరువాతివా రివమయమును బర్చింపక కానిని వేదవాక్యముగ నంగీకరించుటయే వింత. ఇట్లు పూర్వపరిశోధకపండితుల వాక్యములను సంపూర్ణముగ విశ్వసించుచుచేతనే వీరిధర్మరావుగా రిట్టి ప్రమాదమునకు లోబడియుండునని నా మర్మము.

2

ఈ చర్చనమున బర్చింపఁబడిన విషయము వేరొకటి కలదు. ఇదిగోలు అంతా శేషగిరి రావుగా కొక పదీన విషయమును గమకొనిరి. అది నిజ మగునని దక్షిణదేశ నరిత్రమగూర్చి మనమన్న యభిప్రాయములను మార్చుకొనవలసి వచ్చును. “సమద్రుప్త శాసనమునకంగిరేతనిర్మిత” అను ప్రిక ప్రసంగము వ్రాయుచు, అంది “కాంలకమంతరాజః,” “కాంచేయక విష్ణుగోప” అను పదములగు నూతనాధములను జెప్పుచు సమద్రుప్తపురు కళింగమును దాటి దక్షిణమునకు వెళ్లలేదని సిద్ధాంతీకరించి యున్నాను. ఇంకేకాక, “ఇట్లే

1. ఎర. ఇం. vi, 81.

2. ఇం. ఆం. v, 50-52.

3. భారతి, ధం. 1, పంచ. ౮, పు. 120.

కాంచేయక మనునదియు కళింగమందలి గ్రామములచే సమన్వయ మగుచున్నది...అను గ్రామములు అన్నియు పల్లపునాటిలో, కనబడుచుండుటచేత నీ కాంచీపుర రాజ్యము పల్లపురాజ్యమే యనవలయున్నది. ఇట్లు కళింగమందు కారాలక కాంచేయక రాజ్యము లంతర్భాగములు గా శ్రీ. శ. 4వ శతాబ్దమున సముద్రగుప్తుని చాళికిలోపై యుండును."1

శేషగిరిరావుగారి వాదములో నెంత సత్యము కలనో కనుగొన నలయును. అలహాబాదు శాసనమున జేర్చినబడిన "కారాళ" మొక్కటనుండెనే! లేదని పులకేశి అయ్యవోళ శాసనమును బరిశీలించి సంపర్కమున అందలి,

"కొనాళమంబరమివోదిత సాంస్థరాగం"2

అను వాక్యములోని "కొనాళ" శబ్దమును, అలహాబాదు శాసనములోని "కారాళ" శబ్దము నొక్కటియేయనియు, అదియే యిప్పటి కొల్లేరునందు కీలుహారకాగు ననించిరి. నీరి వాక్యములను నిరసించుచు దూత్రేగారు లెచుప్రాసన దక్కను పరిత్రమనం దిట్లు వ్రాసియున్నారు:

"అయ్యవోళేశాసనమును బరిశోధించుచు కునాళపును పరస్పను, అలహాబాదు శాసనమును జెప్పబడిన కారాళరాజ్యమును నొక్కటియే యని కీలుహారకాగు నుడివిరి. వీరు చెప్పిన యుగమును వితిర్కిం:కి యుండఁబడు గ్రహించిరి. కొల్లేరు పరస్పగుట్టున రాజ్యము నేయుచుండినరాజును సముద్రగుప్తు డోడించె నని యంచఱు నొప్పుకొనుచున్నారు. అయినప్పటికిని కారాళమునకు కునాళముతో నైక్యము గల్పించుట కాధార మేమియును నాకు గన్పించును. ఈ పేర్ల కొండొంటిలో పోలికలేదు. 'కొనాళ' అనుదానిని 'కారాళ' యని చదువలయుననియు, కొనాళ రాజ్యమని లెఱుమా నేయవలయుననియు

అలహాబాదు శాసనములో కొల్లేరు పరస్ప ప్రశంసయే లేదనియు నాతలఁపు."

దూత్రేగారి వాదమును తత్క్షణము గ్రహించి కొందఱు పరిశోధకులు సముద్రగుప్తుని పండయూత్రి కంచి నాట వ్యాపించెదని వాదించుచున్నారు. శేషగిరిరావు గారన్నవో సముద్రగుప్తుడు కళింగమును దాటలేదనుచున్నారుదా. అలహాబాదు శాసనములోని "కొనాళ" మనమునను, అయ్యవోళేశాసనములోని "కొనాళ" మనము సంబంధములేదని గదా వీరి వాదము. చూతము. అయ్యవోళేశాసనమున "కొనాళ" మను మాట లేదనిచు "కేసా. దాని 20 వ శ్లోకమున నిట్లున్నది:

సన్నధవారిణ ఘటాస్థగితౌరాళగ

నానాయుగతౌనరతేజోజాఢరాగ;

ఆసీ బలగ యగదవద్దికత మభ్రగభ్యుగ

కనాళమగబరమివోదితసాంస్థరాగం.3

ఈ పైశ్లోకమున పులకేశి పైవ్యమును, కొనాళజంశయమునందలి ద్వీపము నాక్రమించుకొనినట్లు స్పష్టంపఁబడియున్నది. ఇందున్నరెండు విషయములు తెలియుచున్నవి: (1) అయ్యవోళేశాసనమున కొనాళ ప్రశంసయున్నది. (2) కొనాళము పరస్ప;దాని యంతర్భాగమున ద్వీపము లున్నవి.

కాబట్టి, కీలుహారకాగు కొనాళమును జూచుట నోడినే కొనాళమును చలించు సహజము. రకారము నకారముగ మారుట యొక గొప్పచాగ్గముగాను, అందుచేత అలహాబాదు శాసనములోని "కారాళ" యు, అయ్యవోళేశాసనములోని "కొనాళ"యును ఒక్కపేరుమనే ముచ్చించునటు కనకాశము లేకపోలేదు. ఇక కారాళ, కొనాళములు కొల్లేరులో సమన్వయించుట క

1. భారతి సం. ౪, భా. ౧, పు. 780.

2. ఎసి. ఇంకి, vi, 6.

3. ప్రా. సి. సి. 59.

4. ఎసి. ఇం. vi, 6.

కానిము గొడవో చూపుము. పురుషుల బయించిన స్థలములను ఉత్తరమునండి దక్షిణమునకు క్రమముగా వరుస తప్పక వర్ణించుచు, దవీకర్తి పితృపురమును జెప్పి తగువాటి కానాళమును, అటుపిమ్మట కాంచీపురికేంద్రమున పల్లవ రాజుల ప్రాంతమును జెప్పియున్నాడు. కంచిపల్లవులు గాఢాచార్యులు పురపు సరిహద్దు కన్యస్థానం. కావున కన్యా ము పితృపురమునకు దక్షిణమునను, గర్భస్థుడు ఉత్తరమునను ఉండియుండవలగును. ఈ గండు ప్రదేశములను సాగ్య నుండు బలాళయ ముక్కటియే. అచటే ఇప్పటి కొల్లేరు సగండు. ఈ సగండుసాగ్య ద్వీపములకలవు; అందప్పటి కిది శిశిలమైన దుగ్ధములు కలవు. ఇవి పురులకాలము నుండునా ప్రాముఖ్యము వహించినట్లు. కావునమును తిన్న చున్నవి. కావున కంచి, కానాళములను పుట్లగునో సువిద్యులందుల సువిద్యుల సే.

“కాంచేయక విష్ణుగోప”యనువాక్యమునకు అంపలు చప్పుకొన్నట్లే దక్షిణ తీరమందలి సుప్రసిద్ధి పురుగు కంచిరాజును విష్ణుగోపురమయే ముగ్ధాళయగమున జేవ్వకొనిరి. వాగు కుగ్రామ నామమును కేంద్రీప్రహ్వమూర్తులు సహాయమున దక్షిణతాపాలపురి. అయితే సముద్రును పురుగుకృష్ణుని దాటి పడమరను పోలేదనుటకు వాచిము నిల్పకొనుట యొకయుండని బన్నిరి. అట్లయేదనగా,

“కృష్ణాగోదాంజల సుధ్య ప్రదేశములయందు రాజ్యము చేయుచుండెన రాజులందఱు—వారి యందు మిక్కిలిసాగుగు కంచిపల్ల సురాజు విష్ణుగోపము—సూర సముద్రునపుని నెదుర్కొనిరి... కీచ పరాక్రమం నముద్రునపుడు శిరిసానో బయించిన స్థలములను విశిషి, స్వదేశమునకు జోయెను. సముద్రగుత్తుడు ముచుట రాజులను బంతులగా కేస పిమ్మట విముఠులను జేసినట్లు చెప్పబడియున్నది. గుత్తుల న్యాధీనమున దక్కెను రాజ్యములయందు నియు లేకపోవుటయే దీనికి దాగ్ధ్యము. సముద్రగుత్తుడు ముదట కొండలను రాజులను బయించి, పిమ్మట బలవత్తగు మగు శత్రునైనవ్యమెరుక్కొనుచుచే, బయించిన స్థలములను త్యజించి, సత్వరము నిజరాష్ట్రమును జేరవలసి యుండెను.”

ఇట్లు పుర ప్రేమల సముద్రునపురుగు కృష్ణుని వాగు లేవనగా వాగింక యే ప్రతిభాశాలులను పండితినైతిములు అతనిని కళింగమునండియే చెనుకకు మగల్గిరి. శేషగిరి రావుగారు పల్లవరాజ్యమునకు బగులు పల్లపురాజ్యమును పుజించి దానిని కంచిగాంతర్గతమును జేసిగిగా. ఇంచుల సత్వాసత్వములను గురుగొనుట యునుకను.

“కాంచేయక విష్ణుగోప”యను వాక్యమున కర్థము జేవ్వకొనుచువృథు మనకు విషయమును జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయున్నది. అలహాదాడు కాసనమున వర్ణింపబడిన స్థలములు కుగ్రామములు గావు. కుగ్రామములను సముద్రగుత్తుడు బయించెనని హాసేనాడు చెప్పినది గలచూచు న్యామము కొను. సముద్రగుత్తుడు లోకోత్తరుడన పేరుగలది లోకమునందు బ్రకటించుటయే యాతని ముఖ్యోద్దేశము. రాష్ట్రరాజ్యములను, దుస్సాధ్యములగు దుగ్ధములను సాధించెనని వర్ణించినగాని యట్టి వీరుని శత్రువు లోకమున గలన దక్కెను. కావున అలహాదాడు కాసనములోని కాంచీరాజ్యము రాజులను సుప్రసిద్ధిమగ నుండులయును. సముద్రగుత్తుని కాలమున ప్రాచీనదేశమందలి కాంచీపురమును రాజధానిగా జేసుకొని పల్లవవంశజులగు స్వపాలగు కృష్ణాకాశేరులకును, పుర్య పశ్చిమసముద్రములకును మధ్యనున్న దేశము నేలుచుండెరి. ఈ విషయ సునేకములగు కాసనములు వల్ల గలియించుచున్నది. ఇట్టి సుప్రసిద్ధిమగు కంచిరాజ్యమును వలచి కళింగములోని కుగ్రామమును సముద్రగుత్తుడు గలిచెనని హాసేనాడు చెప్పియుండునా యనుట విచారింప సగిన సంగతి. కళింగమున సముద్రగుత్తునికాలమున గాని, తత్కర్తార్యముగాని, తదనంతరముగాని కంచిరాజ్య ముండెనని కాసన ప్రమాణములమున నిరూపించుటావ్యరికైన సాగ్యమగునా! శేషగిరిరావు గారు మామన ప్రమాణమునకు వాగు దాని నత్తిపైవెమోసె భారము మోయగల శక్తిలేదు.

ఇంకొక విషయము: ‘విష్ణుగోప’ అను పేరు ద్రావిడదేశములోని కంచిని రాజధానిగా జేసుకొని ప్రభుత్వము సల్పిన పల్లవరాజుల మతావలి యందే పలుమాగు

కాన్పిరచుచున్నది. మఱి యెట్లును గానవచ్చుట లేదు. శేషగిరిరావుగారు కలింగవృషాల వంశావళిలయం దట్టి పేరును గుర్తుపట్టగలిగినగాని అలహాబాదుశాసనములోని విష్ణుగోవుడు కలింగమున రాజ్యముచేసె నను వాదము నిలువదు. కాబట్టి “కాంచేయక విష్ణుగోప” యనుదానికి “కంచినీలు పల్లవరాజును విష్ణుగోవుడని కీల్వారన్ గారర్థమును జెప్పుట తలచివూలినందుచేతగాదు. తరువాలి పరిశోధకులు స్వతంత్రభారతీయము వనుసరించి క్రొత్తమార్గములను ద్రోశియున్నారు. ఇంచేదియు సత్యమేమో మన కనుమూలించినదిగ దోచును.

ఇక దూచేగారు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణనుదాట లేదనుటను గూర్చి ఇంచుక చర్చించవలసియున్నది. తమ వాదమును నిలుపుకొనుటకై వారు రెండుప్రమాణముల నాశ్రయించియున్నారు: (౧) సముద్రగుప్తుడు మొదటరాజులను బండులనుగ జేసి పిమ్మట వదలిపుచ్చుట; ౨. దక్కనులో నెద్దటను గుత్తులకు లోబడిన దేశము లేకపోవుటచేతను దక్షిణరాజు లేకిధించి సముద్రగుప్తుని గౌరసిల్లి యోడింపగా నతడు గెల్చినరాజ్యములను విడిచి నిజ రాజ్యమునకు బరిగిడెనని చెప్పుచున్నారు. పై రెండువిషయములును నిజములేకాని వీనినాధారపఱచుకొని దూచేగారు చేసిన సిద్ధాంతము తప్పు. హిందూరాజులు దిగ్విజయయాత్రలు బయలుదేరినప్పుడు పరరాజుల నోడించి కప్పములను గొనువారేకాని, పరరాజుల రాష్ట్రములను స్వరాష్ట్రముతో గలుపుకొనెనేవారు కారు. అది యాచార విరుద్ధము; కాస్త్రునిరుద్ధము గూడ. హిందూ దండనీతి కాస్త్రమునకు జనకు డగు కాటిల్య డిల్లు చెప్పుచున్నాడు:

“హతశత్రుని భూమి ద్రవ్య పుత్ర దారలను కొనరాదు. వాని వంశస్థులను వారివారి యుద్ధోగములందు నిలుపవలెను. ఇట్లు గావించినచో దండోపనకులు వీని పుత్ర పౌత్రుల ననునరింతురు.

“ఉపనకుల జంపియు, బంధించియు వారి భూమి ద్రవ్యపుత్రదారలను కొరునట్టివాని నాశముకొఱకు దక్షిణ రాజుమండల మతయు బ్రయత్నించును...స్వభూమ్యా

యు క్షులగువాని మంత్రులు సహితము వానిపై విశోధిం, శత్రుమండలము నాశ్రయించి వాని రాజ్యమును ప్రామును హరింపంగోరుదురు.

“కావున దండోపనకులగు రాజులు సామముచే వారివారి భూములందు నిలుపబడినవారైనచో రాజును, వాని పుత్రపౌత్రులను ననుసరించి వర్తిం చెందు.”¹

సముద్రగుప్తుడు నీతికాస్త్రనిధి ననుసరించి, బండు లజేసిన రాజులను విముక్తులను గావించి వారివారి రాజ్యములను వారి కొనెనే కాని ఎదిరించిన శత్రుసమేళనపు ధాటి కోర్కెక జయించిన రాజ్యములను విడిచి నిజరాష్ట్రమునకు పరుగిడలేదు. సముద్రగుప్తుని నెదుర్కొనుటకై కృష్ణగోదావరీ మధ్యదేశప్రభువు లందఱు కంచిరా జును విష్ణుగోవుని యాధిపత్యము క్రింద సమ్మేళింపగా దూచేగారు వ్రాసియున్నారుగదా. ఈ వ్రాతకాధార మేమి? దూచేగారివాక్యమే. ఈవాక్యమున కెక్కువవిలువగలదో, అలహాబాదు శాసనమున కెక్కువ విలువగలదో పాఠకులే గ్రహింపగలరు. ఈ శాసనమున పలక్కదనేలు ఉగ్రనేనుని సముద్రగుప్తుడు జయించినట్లు చెప్పబడియున్నది. పలక్కద కృష్ణకు దక్షిణమున నుండినదని శాసనపరిశోధకు లంద రొప్పుకొన్న విషయమే. కృష్ణ దాటనిది పలక్కద రాజుతో సముద్రగుప్తునికి సమరమెట్లు సాసగినదో నాకు జూడ సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర ద్రవిడదేశమందలి కాంచీపురమునాకువ్యాపించినదనుటయే నిజముగనున్నది.

పై చర్చలోని సారాంశ మేమనగా: (౧) కాంశ మే కానాళము. దీనిని ఇప్పటి కొల్లేరుతో సమన్వయించుట సమంజసము. (౨) సముద్రగుప్తుని శాసనములోని కాంచీపురము ద్రవిడదేశములోని కులపసిద్ధ కాంచీ నగరమే కాని, శేషగిరిరావుగారు తలచినట్లు కలింగదేశము లోని కుగ్రామము గాదు. (౩) దూచేప్రభృతులు తలచినట్లు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణయు తైరపుటాడ్డున నుండికాని, కలింగమునుండియే కాని వెనుకకు మరల్చబడెననుట కాధారము లేదు. అతడు కంచినరకు దండయాత్ర సాగించెననుటకే కొన్ని యాధారములు గలవు.

1. కాటి. ౩ అధి.౬. అధ్యాయం. చంకటరంగయ్య చంకటకాస్త్రీగార్ల తర్జుమా, పుట ౧౩౩.

ఈశ్వరుడు బాదామిపురిమును రాజధానిగ నేర్పఱచుకొని కన్గాట కుంతల కొంకణ దేశము సేరిన పాశ్చాత్యచాళుక్యరాజులలో నేడవవాడు. ఈతనిచరిత్ర మీగ్రిండి శాసన ములవల్ల తెలియుచున్నది.

- (1) బాదామిగుహలోని శిలాశాసనము ¹
(2) నేరూరుతామ్రశాసనము ² (3) మహా కూట శిలాస్తంభశాసనము. ³

ఈమూడును మంగళేశ్వరుని శాసనము లు. ఇవిగాక:

(4) రెండవ పుంకేశ్వయొక్క అయ్య వాళేశాసనమును, ⁴ (5) ఆరవ విక్రమాదిత్యుని ఏర్పూరుశాసనమును ⁵ మంగళేశ్వరునిచరిత్రము నకు సంబంధించిన కొన్ని ముఖ్యాంశములను తెలియజేయు చున్నవి.

తనవంశమునుగూర్చి మహాకూట శిలా స్తంభశాసనమున మంగళేశ్వరు డిట్లు చెప్పు కొని యున్నాడు. మానవ్యసగోత్రుడును హరితిపుత్రుడును చళిక్యవంశసంభూతుడును నగుజయసింహుడను సరపాలు డొకడుండెను. ఆతనిపుత్రుడు రణరాగుడు. ఆ రణరాగుని తనయుడు సత్యాశయ శ్రీప్రథివీవల్లభ రణ

విక్రమాంకుడు. (ఈతనికి మొదటి పులకేశ యను పేరును గలదు). ఈతని కిరువురుపుత్రులు బలభద్రవాసుభద్రులను జోలువారు కీర్తివర్మ మంగళేశ్వరు లనువారు జననమందిరి.

కీర్తివర్మయు మంగళేశ్వరుడును ఒక శిల్పినిష్ఠులుగారు; చవతుల నిష్ఠులు. ఈ విష యము మహాకూటశాసనములోని యీగ్రింది వాక్యమువల్ల తెలియుచున్నది.

“బద్ధగ [మూర్తి]రతిబుద్ధేశ్వరుడేన ప్రతిమ ప్రభావస్య బలవాసుభిషోపమగుణో సుతా సముత్పన్న శ్చేష్ఠ [?] శ్రేష్ఠగుణ సముదయోదిత పురుష విక్రమానుష్ఠియః.....కనీయాన్ ఉరుగవిక్రాంత మంగళేశ శ్రీప్రథివీవల్లభేన్ద్రాఖ్యవృహ బహు”

“ఆధర్మరతబుద్ధికి వసుదేవునితో సమ మగు ప్రభావము గలవానికి (రణవిక్రమునకు) భలభద్రవాసుభద్రులతో తుల్యమైన గుణము గలవారలు పుత్రులు ఇరువురు పుట్టిరి. అందు శ్రేష్ఠములగు గుణములచే నతిశయించినవాడు పురుషరాకరాక్రమాంకుడు. శ్చేష్ఠుడు ఉరు గు విక్రాంత మంగళేశ శ్రీప్రథివీవల్లభేంద్రు డనురాజు కనిష్ఠుడును అయిరి.”

“మదయ న్నివ మహాపరివ్రతాం బహుగతాం లామధూతాం నైకవిధధమ్నా ఫలభాగ్యవర్తికృతాం

1. Ind. Ant. X, P. 59.

2. " VII, P. 161.

3. " XIX, P. 7.

4. E. Ind. VI, P. 1.

5. Ind. Ant. VIII, P. 114.

శీరాం ధ్వజురపత్నీం దుర్లభా నామధేయాం దేవీ మాహూయః."

"మదయన్నిని బోలు మహాశక్తివనను, బట్టూరికులముయొక్క నోసటిమాణిక్యమును అనేకవిధములగు ధర్మకార్యముల ఫలముచే పవిత్రము నేయబడిన దేహముగలదానిని సర్వ భయను నామధేయము గలదేవిని తన శత్రుడి భార్యను పిలిచి."

ఈవాక్యములపై స్త్రీలుగా రిల్లు న్నాస్యా నము చేసియున్నారు:

"అతిసు (మంగళేశ్వరుడు) మొదటి కీర్తిసర్వము పవిత్రతల్లి గర్భమున బుట్టిన తత్ముడు. ఏలన యాశా సవముయొక్క ౧౩వ పంక్తిలో నుల్లభదేవిని "స్వనా తరం" అనక "స్వనరుపత్నీం" అని సంబోధించియు న్నాడు. ౫వ పంక్తిలో తండ్రి వసుదేవునితోడను తనయులిరువురును బలభద్రవాసుధీద్రులతోడను బోల్పఁ బడియుండుటయు నట్లే సూచించుచున్నది. వసుదేవునికి (=రావిక్రమునకు) రోహిణి (=దుర్గధదేవి) , దేవత (=శి)యు నను నిద్వరు భార్య లుంకిరి. బలభద్రుని శక్త బలరాము (=మొదటికీర్తిసర్ముని ప్రపంచమున దేవతయే గర్భమున ధరించినను, పిమ్మట వామె గర్భాస్థమున పిండ మును యోగనూయ నేర్పుతో మెల్లన తిగిచి రోహిణి కడుపున నిడియెను. తత్కారణమున బలభద్రుడు రోహిణి గర్భమునుండి యుదయమార్చెను. అరిని తమ్ముడు వాసుధీద్రుడు, వాసుదేవుడు, శక్త కృష్ణుడు (=మంగళేశుడు) దేవత గర్భమున జన్మించెను. (కాబట్టి బలభద్రుడును వాసుధీద్రుడును అనగా కీర్తిసర్ముని యను మంగళేశ్వరుడును సవతులబిడ్డలు). పురు రూపరా క్రమ తీరు రావిక్రాస్త అను విరుదములలోని 'పురు' 'ఉరు' శబ్దములు ఈవిషయమునే సూచించినను సూచించుచున్నను. బాబామిగుహాసనమున మంగళేశునకు

"రావిక్రాస్త"ను విరుదములాత్ర మున్నట్లు చెప్పబడి యున్నది. ఇచ్చట పై విరుదములలోని "పురు" "ఉరు" శబ్దములు కీర్తిసర్ముని మంగళేశ్వరులభిన్న మాతృత్వమును మాపుటకై తెచ్చి పెట్టుకొన్నట్లున్నది. పెంటుపీటర్ను బద్ధునిండువు ప్రకారము "అధికము" "అనేకము" నను సర్వముగల "పురు" అను పై నికపదము, ఇతిహాసము లలోను నెరుకాతి వాప్తయమునందును నామపదములకు (Proper names) ముందు కనిపించుచున్నదనియు; ప్రాతవియును, అనాధారములును సగు పదములపై యభిహాసముగల భాగవతపురాణకర్త వీనినిట్లే ప్రయోగించి యావాప్తించినను నామ దెల్పుచు ఈయన్న దిమ్ము నిద్వరును చాక్షామనువుకుమారులగు 'పురు', 'ఉరు' అనువారలకు బోల్పబడి యుండురని ప్రాధానరు గెలుహారన్ గారు చెప్పరి. ఇందుల్ల మంగళేశుని కాల మున "పురు" శబ్దమును విశేషముగ బ్రయోగించుటకు కలుకానిది నేనుచున్నది. కాబట్టి మదియొక నామపద (Proper noun) కాని తేలికకొన నులయును. "పురు" శబ్దమునకు సమాను "ఉరు" శబ్దమునకు గూడ నట్లే యగము చేకూర్చవలయును. అయితే "పురు" "ఉరు" అనువాగలు సామిత్వం బిష్టాలో కాగో నేను చెప్ప బాలను."1

స్త్రీలుగా రి చర్చనుబట్టి చూడగా కీర్తి సర్మయు మంగళేశ్వరులను సహోదరులు కారనియు, సవతులబిడ్డలనియు తేలుచున్నది.

మంగళేశుని రాజ్యాభిషేకము

మొదటి పాలకేని మరణానంతరము మొదటి కీర్తిసర్ముని రాజ్యము చేసెను. ఆతని మరణానంతరము మంగళేశ్వరుని రాజ్యాభిషేక మహోత్సవము జరిగెను. అయితే యీ రాజ్యాభిషేకము జరిగిన దెప్పుడు? ఈసత్వ కు సమాధానము చెప్పట సులభమైనవని

కాదు. ఏలన, మంగళేశ్వరునిరాజ్యాభిషేకకాల నిర్ణయము చతుర్ముఖులనర్చిత్రహోని గూఢతమ మగు సమన్వయ. ఈ ప్రైన్సిపిలు మంగళేశ్వరు కాలపు శాసనములు మూలవిధము లగు సమాధానము లిచ్చుచున్నవి.

౧. బాదామిగుహశాసనమున బట్లు చెప్పబడి యున్నది :

“శ్రీమంగళేశ్వరో న త్రిక్రాంత్య ప్రసంగవరా జ్వనంవస్సరే ద్వావశే శకస్థపతిరాజ్యభిషేక సంస్కారే వ్యతీశేష సజ్జానుశోభం” “...కాంతికాంతా నాస్యాం.” ఇత్యది.

నిర్మలజ్ఞుడనాన మంగళేశ్వరుని శిశు బ్రతుగ నెలది నాటికి యీ సంస్కారములు రాజ్యసంహారమునకిది నది పోలియున్నవి. కాబట్టి మంగళేశ్వరుని షేకసంస్కారము శిశు బ్రతు రరల లో నేనగా శ్రీ. శి. ౧౭-౧౮-౧౯ సంస్కారము. బరిగల పోలియునున్నది.

౨. మహాకూటశిల్పస్తంభ శాసనమున బట్లున్నది :

“ఉత్తరకోస్తకప్రభుమహారాజ్య వశ్యుశ్రీనిశే ప్రభుమానే సిద్ధాశే వై శాఖాపాత్ర నాస్యాం.”

ఇందున్న మహాకూటశాసనము మంగళేశ్వరునిరాజ్యకాలమున వివరణంపెన్నిమునకు సరియగు సిద్ధాంతివర్తి వైశాఖివృత్తమాస్య నాడు వ్రాయించినట్లు పోలియున్నది. అయితే మంగళేశ్వరుని రాజ్యశాసనప్రదర్శి మునకు సరిపోవుకాబట్టి మిదు చెప్పబడలేదు. కాబట్టి యీ శాసనకాలమును నిర్ధారణనేయుటకు వీలులేదు. బాదామిగుహశాసనమున

లచించినట్లు మంగళేశ్వరునిరాజ్యారంభము శ. ౮౮౦ సంస్కరమైనయెడల మహాకూట శాసనము శ. ౮౯౩లో చెక్కినది యుండవలయును.

వ్యాప్తము విచారించినచో నిది బాదామిగుహశాసనమునకు స్వము నేరూరు తామ్ర శాసనముకంటెను మరివాటిదిగా పోచుచున్నది. బాదామిగుహశాసనమున మంగళేశ్వరుని శౌర్యధైర్యాదిగుణములు గణించబడినవిగాని ముఖ్యమైనది యింకనుండినదేదోములుగాని సదాకతు లగు శత్రువులుగాని పేర్కొనబడియుండలేదు. నేరూరు తామ్ర శాసనమున తాను శత్రువునిపుత్రుని గజతురగసదాతి లో పాసుచున్నది బద్ధరాజును వెడలనడచితి ననయు నీ కన్యసంశ్లేషసంభవుని నదునెనిమిది యుగములయందు గెలుపుగొన్న ప్రోడను వ్యామరాజును హతము చేసితినియు చెప్పకొనియున్నది.

“శేవ రాజా శంకరగా పుత్రం గజతురగపదాతి కోశబలసంపన్నం బాహురాజం విద్రాశ్య చలికన్యకేశం భుం అప్రాపతే సుమరవిగయం స్వామిరాజంవహత్యా” ఇత్యది.

మహాకూటశిల్పస్తంభశాసనమున తాను ఉత్తరదగ్విజయముజేసి వైబుధరాజు నోడించి, హతనిభనమును సర్వమును గ్రహించి; అటు తమ్మట భాగీరథీకూలమున దనశక్తిజయ స్తంభమును నిలువగోరి, మొదట ధర్మజయ స్తంభమును నాటట మేలని తలచి మకుటేశ్వరనాథునికి దనమారుతల్లియగు భుర్లభ

దేవిచే భాద్రాశాసనమును చేయించితినిని చెప్ప
కొనియున్నాడు.

ఈసంవత్సరవిజయకృతబుద్ధి కృద్ధృష్టప యవిత్య
తస్య వసుచులేష ముపగృహ్య భాగీరథీనా రేశక్తిజయ
స్తంభవికోప శోభన్త్యేన పనసాధయన్ జయస్తంభశ
క్తిః ప్రభుపతర మేన నిశోభయతేత్యే త్యనభృత్యే తదమక
రణయోగధూతాం మదయన్తీమివ మహాపత్నినతాం బ
టూర్ణకటల లలాటధూతాం నైకవిధగర్భకళభాగ్యపవిత్రీ
కృతశరీరాం స్వగురుపత్నీం దుర్లభావ్యాభయాన్ దేవీ
మహూయ.”

ఈబుద్ధరాజు కలత్సూరివంశజుడని గూ
శాసనములోని ౧౩-న ౨౦-కివలన నెలియు
చున్నది.

ఇందువల్ల తెలియున దేమన :

బాదామిగుహాశాసనకాలమువలకు ము
గళేశ్వరునకు ప్రఖ్యాతిగల శత్రువులతో నో
రాటము కలుగలేదు. బాదామి నేరూరు
శాసనకాలములమధ్య కలత్సూరిబుద్ధరాజును
చాళిక్యస్వామిరాజును కలసియో వేరువేరు
గనో మంగళేశ్వరునిరాష్ట్రముపై దాడివేడ
లిరి. ఇరు తెగలకును పోరు సమకూరెను. ఈ
యుద్ధమున స్వామిరాజు హతడయ్యెను.
బుద్ధరాజు పరాజితుడై పలాయన మొనర్చె
ను. నేరూరుమహాకూటశాసనములమధ్యకాల
మున మంగళేశ్వరుడు కలత్సూరిరాష్ట్రముపై
దండువెడలి బుద్ధునిరాజ్యమునిచేసి వాని
సర్వస్వమును హరించెను.

కాబట్టి మహాకూటశాసనము నేరూరు
శాసనమునకు పిమ్మటను నేరూరుశాసనము

బాదామిశాసనమునకు బిమ్మటను లిఖింప
బడినవి. అనగా మంగళేశ్వరునిశాసనములలో
బాదామిశాసనము మొదటను, నేరూరుశాస
నము దానికి దరువాతికాలమునను మహా
కూటశాసనము కడపటను వ్రాయించబడినవి.

మఱియు మహాకూటశాసనము ప్రవర్ధ
మానరాజ్యశాసనము శ్రీవర్షమునకు సరియగు
సిద్ధాంతసంవత్సరపు వైశాఖపౌర్ణిమాస్యనాడు
నెలకొల్పబడినది. మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాల
మున (శ. ౪౮౮-౫౩౨) నొక సిద్ధాంతసంవత్స
రము వచ్చినది. క్లీటగారి లెక్కకారము అది
శ. ౫౨౫కు సరిపోవుచున్నది. అంతకు పూర్వ
పు సిద్ధాంత శ. ౪౮౫ను నచ్చినది. మంగళేశ్వ
రుని రాజ్యరంభము శ. ౪౮౮ అగుటచే
నతనిరాజ్యకాలమందలి సిద్ధాంత శ. ౫౨౫కు
సరిమొనరిగానే యుండవలయును. కావున
క్లీటగారు మహాకూటశాసనకాలము శ. ౫౨౫
అని సిద్ధాంతకరించిరి. శ. ౫౨౫ మంగళేశ్వ
రునిరాజ్యశాసనముక్రీస్తుమైన అతిమ శ. ౫౨౦
న సింహాసనారోహణము గావించియుండవల
యును. బాదామిశాసనము రాజ్యాభిషేక
వర్షము శ. ౪౮౮ అనుచున్నదిగదా! కాబట్టి
యీరెండుశాసనములును ఒకదానితో నొకటి
విరోధించుచున్నవి.

(౩) ఇంతేకాక కొందఱిమతానుసరణ
మున సత్యాశ్రయధ్రువరాజయ్యుడవర్మగోవా
శాసనము¹ శ. ౫౩౨ నకు సరిపోవు మంగళేశ్వ
రుని ౨౦-వ రాజ్యవర్షమున లిఖింపబడినది.

కాబట్టి శాసనసభ్యుడు శ. 210 మొదలు
రాజ్య మేలనారంభించే నని భారతరాజ్య
త్యాదు అనుచున్నారు. బాహుని గుహ
శాసనమున రాజ్యారంభము శ. 210 అని
చెప్పబడియున్న నే యన్న దానిక సమాధాన
మిట్లు చెప్పచున్నారు. శాసనము ముగిసే
వరకు శ. 210 లో రాజ్యము నేయుచున్న
ట్లున్నను వాస్తవముగ నెప్పుడును రాజ్య
గాదు. ఆశునియన్నయగు కీర్తివర్మచే రాజ్య
ము రాజ్యము నేయుచున్నను, ముగిసేవరకు
దానియన్నకు సమాధానముగ నున్నను.
గుహను ఖనియించుచే విష్ణుప్రసాద్దాన
భుము అనయన్నయని ముగిసేను. బాహుని
శాసనమున చెప్పకొనియున్నను, కాబట్టి
కీర్తివర్మ యొక్క కీర్తివర్మయన్న అనుచు
నిక్కము. అని రాజ్యకాలము శ. 210 లో
నెరిగియున్న నున్నను, అప్పుడునుగిరియొగిరి
వర్మయ రాజ్యకాలము నెరిగియున్నయనుచు.

పైన జెప్పినది చదివినవాడు ముగి
 శేషము రాజ్యభిషేకమును నిర్ణయమును
 గూర్చి భిన్నాభిప్రాయములై యున్నది. నిజము
 తెలుసుకొనుమార్గ మేమై నున్నదో కను
 గొనవలసి యున్నది. బాబును గుహలోని
 శాసనమున జెప్పినట్లు ముగి శేషము రాజ్య
 భిషేకము శ. ౪౮౮-౮౯ లో జరిగియున్నది.
 టయే నిక్కమని నాకు దోచుచున్నది. అందు
 ముగి శేషమును తాను రాజ్యము చేయునట్లు
 చెప్పకొనియుండుట అబద్ధము అంగీకరించిన
 విషయమే. గుహను ఖననముచేసి విష్ణ్వలయ

మును స్థాపించిన ఫలము తన యన్నదన్నవి
మాత్రముననే యాత జన్మితికిని బ్రదికి
యుండెని తేలదు. చనిపోయిన పిమ్మటగూడ
నెన్ని కార్యములు చేయవచ్చును. దేవాలయము
నిర్మాణముచేసి దేవుని స్థాపించి తత్ఫలమును
తన యన్నమీదగ క్షిచిత ఆరనికి చేరినది
తనని యట్లు చెప్పవలెను. కావున నీవాక్యము
నాధారించుకొని కీర్తినిచ్చితి. గౌరవ నాడు
బ్రహ్మముండెనియు అప్పు పోయితి మంగ లేక
నగు నెవరగుభువనముగి మంత్రముండెని
యు పిమ్మట కపాకము లేదు.

సత్యోద్ధయ ప్రసారాని ఇంద్రవర్షయ్య
క్రొ- గోవా శాసనము నాధారమును చేసు
కొని ౧౮౭౩-౭౪ మధ్యే ద్వైతమును రాజ్యవర్ష
మయము కాట్టి పోనిన రాజ్యాభిషేకము
ప. ౧౮౭౨-౭౩ లో జరిగియుండవలయుననిపెద
భూవాక్యారమునున్నను. ఇట్టి యభిప్రాయ
మున కెవ్వరయినను లేదునని గాని వచించిరి

“ఇదే వా శాసనమునకును మింగిన తేజస్వినిని
తూ. : శ్లో. 1. పే. క. మునుకుమెట్టి సాంబాధమును లేదు.”
కావ్య : పంచు లేదు మును.”

(౧) గోవా శాసనమున కాలమును సూచించు ధాగము శాసనాంతమున నుండు నొకవిశేషాకృతి. ఇట్లు శాసనాంతమున విశేషాకృతియై రాజ్యకాలమును సూచించుట గాని గోవా శాసనమున నున్నట్లు వర్తమాన రాజ్యవర్షమును జెప్పటగాని సార్వభౌములగు స్వపాలురకు మామూలుకాదు. ఇట్టి శాసనమింకొకటిమఱి ఏ కాలమునగాని యివ్వబడెనని

నిశ్చయించిచెప్పటకు పీలులేదు. అందుముఖ్యముగ గోవాశాసనకాలమున లేదు. ఇంతేకాక సామంతరాజులు తమ రాజ్యకాలమును జెప్పకొనుమార్గ మిదియే.

(2) రెండవ పులకేశి హైదరాబాదు శాసనమువల్ల గతించిన శ. ౫౩౪ సంవత్సరమైన రాజ్యాభిషేకమైన మూడవసంవత్సరమని తెలియుచున్నది. కాబట్టి గతించిన ౫౩౨ న శకాబ్దమున గోవాశాసనము జరిగియుండవలయును. ఇది నిజమైనచో శకాబ్దము ౫౩౨ న వ్రాయించిన గోవాశాసనము రెండవపులకేశిరాజ్యకాలమున నిర్వహింపబడియుండవలయును. శకాబ్దము ౫౩౨ రెండవపులకేశిరాజ్యకాలపు టిగునదియన సంవత్సరము కాజాలదు. వైజెప్పినట్లు మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాలమును కాజాలదు. కావున గోవాశాసనమున వచింపబడిన రాజ్యకాలము సత్కృత్య ప్రసారాజ ఇంద్రనర్మదగా నుండవలయును.

3. భండార్కరుగారి వాదప్రకారము మంగళేశ్వరునిరాజ్యాభిషేకము శ. ౫౧౨-౧౩ న జరిగిన దనుకొన్నను రాజ్యసంసమవర్షమున ననగా శ. ౫౧౭-౧౮ న సిద్ధార్థిరాలేదు. కాబట్టి భండార్కరువాదమునకు మహాకూట శాసనము ప్రతికూలించుచున్నది.

౪. మంగళేశ్వరుని రాజ్యాభిషేకము శ. ౫౧౨-౧౩ లో జరిగినదని నిరూపించుటకు భండార్కరుగారు వేరొకమార్గమును ద్రొక్కియున్నారు. రెండవపులకేశియొక్క అయ్య

వాలేశాసనమున కీర్తనర్పయొక్క మరణాంతరము మంగళేశ్వరుడు రాజయినచెప్పబడియున్నది.

రస్మిక్ సురేశ్వర విభూతిగతాభిలాషే
రాజభవ త్తమజః కిల చుక్కశేఖః.

కీర్తనర్పకు ముగ్గురో నలుగురో పుత్రులుండరి. అందు రెండవపులకేశి జ్యేష్ఠుడు. తిర్దిమరణాంతర మాత్ర డేలరాజ్యము చేయలేదు? అతని పసిత్రాడ్యుగు మంగళేశ్వరు డేల సింహాసనము సభ్యులచేను? అతడు మిక్కిలియు పసివాడగుటచే రాజ్యమునేయుటకు అప్పుడుకాడాయెను. కావున మంగళేశ్వరుడు రాజయెను. ప్రాసాది కిలుహరిను గారు అయ్యవాలేశాసనమును పరిశోధించి, యందలి ౧౪-ని శ్లోకమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

“రఘునంశము ౫-౨౮ లో నీశ్వరమును బోల్చి చూచు పులకేశి తన్ను యాచరాజ్యమున కధిపతిగా జీయగోవనని లోచుచున్నానె.”

ఇందుచే నాతడు పిన్నుడు తరుణ నయు స్కృంధుగ నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఏమోరు శాసన మీయాహాకు తోచుచున్నది. పులకేశి యాతని తిర్దిమరణకాలమున సర్పకుడుగ నుండెను.

“జ్యేష్ఠభ్రాతృ శ్చ సుతీసుతాశ్చైవ పృథక్తావతే
యస్మిన్నాత్మవ్యకృతహి భువంపృథగీశః పృథివ్యాః.”

ఇందువల్ల పులకేశి స్వజనకుని మరణకాలమున పిన్నతల్లివారని స్థిరపడుచున్నది. అతనికి తమ్ములు కనీసము మువ్వరైన నుండు

టచే నాత డప్పటికి కనీసము మూడేండ్ల వాడై యుండవలయును. యౌనరాజ్యమునుకోరినప్పటికి పదునైదు సంవత్సరముల వయస్సును, రాజ్యాభిషేకకాలమున ౨౨ సంవత్సరముల వయస్సును, అయ్యవొళెశాసనమునాటికి ౪౦ వయస్సు ముప్రాయమును, యునన్న్యాసునెచ్చినప్పడు ౫౦ సంవత్సరములును కలిగియుండెను.

శకాబ్దము ౫౩౨ న మంగళేశ్వరుని రాజ్యాంతమును దెండవపుల కేశిరాజ్యారంభమును జరిగినవి. అప్పడుపులకేశి ౨౨ సంవత్సరప్రాయమువాడు. అనగా నానాడు శకాబ్దము ౫౩౦ న బుట్టెను. అతనిమూడవసోట అనగా శ. ౫౩౩ లో కీర్తినర్మ గలిగెను. అనంతవత్సరమున నేమి గ. శ. ౫౩౫ లు డు సిరిహాసినారోహణమును గావించెను.

[వెనుకటిసంచిక తరువాయి]

భండార్కరుగారు త్రొక్కినమార్గము బాగుగ నున్నదని యొప్పుకొనుచు, ప్లేటు గారు వారివాదము నిట్లు విమర్శించుచున్నారు. వీరివాదము నంగీకరించిన,—

“సింహాసనారోహణమును గావించినప్పుడు ఆతని (పులకేశియొక్క) వయస్సు పదునైదుసంవత్సరము లగును. ఇది హిందూదేశమునందుగూడ రాజు రాజ్యమేలుటకు దగినయీడని సామాన్యముగ నొప్పుకొనదగినది కాదు. అయితే కీర్తిప్రయత్న మరణాంతరము, రెండవపులకేశి రాజ్యభారమును వహించదగని తరువాతయొక్క డగుటచే మంగళేశుడు రాజ్యభారమును వహించెననియు, మరల నాతనికి రాజ్యము నేయుపయస్సు రాగనే రాజ్యము నాతని కిచ్చివేసెననియు మిరాన్ కాసనము చెల్లదున్నది. అయినను, ఈవిషయము, తరువాతికాలమున నాడుకలోనున్న, సంకీర్తనపరగఁబుచ్చు, గాల్గ నాధార పరులకొని చెప్పినవిషయము. అయ్యనొకశిశుకాసనమున నుండు సమకాలపువర్ణనము పైదానికంటె విశ్వాసార్హమైనది. దానిమూలమున మంగళేశ్వరుని రాజ్యాంశ కాలమున నాతనికిని, రెండవపులకేశిని నభిప్రాయభేదములున్నట్లు మనకు తెలియుచున్నది; రాజ్యమును దన పుత్రిని కిచ్చుటకు మంగళేశుడు ప్రయత్నించెను; మంత్రశక్తిసంపన్నుడగు పులకేశిచే గూర్చబడిన అలముచే ఆతనియత్నము యుద్ధమున భగ్గునుపుటయేకాక యతడు ప్రాణములనుగూడ గోల్పోయెను. ఇందువల్ల, తనరాజ్యాభిషేకకాలమునందు ప్రబలమైన సహాయసంపత్తిని నేకరింపదగిన సంపూర్ణయౌవనమును (అనగా యిరువదిమూడేండ్లవయస్సును) రెండవపులకేశి పొందియుండెనని మన మాహింపవచ్చును. దీని నంగీకరించిన నాతనిజన్మవర్షము

శ. ౫౧౦ యగును; శ. ౫౨౯-౨౧ లో నతనితల్లిడిగతించినప్పుడు ఇంచుమించు పదిన్న ములప్రాయము వాడగును.”

పైచర్చలను బట్టి చూడ రాజ్యాభిషేకము నాటి పులకేశినయస్సును గూర్చియే భండార్కరుప్లేటుకు అభిప్రాయభేదమున్నట్లుగఁపడుచున్నది. ఆతని జన్మవర్షమును గూర్చికాని, మంగళేశ్వరుని సింహాసనారోహణమును గురించికాని వారి కభిప్రాయభేద మున్నట్లు తోచదు. అయినను, మంగళేశ్వరుడు బాదామిగుహశాసనమున జెప్పబడినట్లు శ. ౪౮౮న సింహాసనారోహణము నేలగావించియుండగూడదో వివరము జెప్పలేదు శాసనము లిందుకు విరోధింపవు. నాకుజూడ భండార్కారు మొదలగు వండితు లొకభయముచే వీడింపబడుచుండినట్లు తోచుచున్నది. అది యెద్దియన: మంగళేశ్వరుడు శ. ౪౮౮లో సింహాసనము నెక్కెనని యొప్పుకొన్న నతడు శ. ౫౩౨ వఱకుననగా రర వర్షములు, రాజ్యము జేసినట్లొప్పుకొనవలసి వచ్చును. రరసంవత్సరము లొక్కనిరాజ్యకాలమునుటకు గడుదీర్ఘమగుటచే మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాలమును నంగ్రహపఱచినట్లు తోచుచున్నది. హిందూ శాసనములోనిరాజులు సగటున ౨౦ వర్షములకు మించి రాజ్యము నేయలేదనుట యొప్పు

కొనవట్టిన విషయమే. అట్లనుటచే నెవ్వరును
 ౨౦ యోడ్ల కంటే నధికముగ రాజ్యము నేయ
 లేదని చెప్పట సాహసము. ౩౦ ఏండ్లు రాజ్య
 ముచేసినవా రనేకులు గలరు. ౬౫ సంవత్సర
 ములు రాజ్యముచేసినవారు కొంద రున్నారు.
 ఇక రర సంవత్సరములు రాజ్యము నల్పిన
 వారి విషయ మొకవిశేషముగ జెప్పవలయునా!
 కావున మంగళేశ్వరుడు రర వర్షములు ప్రభు
 త్వము చేసిననుటయం దనంగతి మేమియు
 గాన్పింపదు. కాబట్టి బాదామిశాసనమున జెప్ప
 నట్లు అతడు శ. ౮౮౮ ననే వాస్తవముగ
 సింహాసనారోహణము గావించెనని నాభావము.
 యన్. కే. దీక్షితులుగారియభిప్రాయము గూడ
 నిట్టిదే. మహాకూటశాసనము లోని “ఉత్తరగో
 త్రర ప్రవధామాన రాజ్యః శ్చమశ్రీనమే”
 అను వాక్యములోని ‘ః శ్చమశ్రీనమే’
 యనునది తప్పనియు, అది ‘ః శ్చమశ్రీనమే’ యని
 యుండవలయుననియు జెప్పచు మహాకూట
 శాసనము మంగళేశ్వరుని ౩౫ వ రాజ్యవర్ష
 మున వ్రాయింపబడి ననుచున్నారు.¹ అతని
 రాజ్యారంభము శ. ౮౮౮-౯ అని యొప్పు
 కొన్న మహాకూట శాసనకాలము శ. ౮౮౮-
 ౯ + ౩౫ = శ. ౯౨౩-ర అగుచున్నది. స్త్రీలు
 గారిచే నిర్ణయింపబడిన కాలము గూడ కొంచె
 మించుమించుగ దీనికి సరిపోవుచున్నది.

౨

మంగళేశ్వరుడు సింహాసనము నధిష్ఠించి
 నన్నడు చళుక్యులరాజ్యము విశేషము విస్తార

మైనది కాదు. చళుక్యునంశమున మొదట స్వతంత్ర
 ప్రముగ రాజ్యము నేయఁదొడగినవాడు మంగ
 లేశ్వరుని తండ్రి యగు మొదటి పులకేశి.
 ఇతడు వాతాపీ పురమును జయించినట్లును,
 హయమేధాదియాగములను జేసినట్లును దెలి
 యవచ్చుచున్నది.

“తస్యా భవత్తమాజః పాలకే
 యః శ్రీశేష్టకాన్తి రపి;
 శ్రీనివాసో ప్యయావీత్
 వాతాపిపురీ షధూషణతామ్.”

అని అయ్యనొకేశాసనము.² ఏప్రభుశాస
 నమునందుగూడ నీవిషయమే వచింపబడి
 యున్నది.

“తత్త్రయం పులకేశీ శాసనాచివసమైభిష్టదాజా,
 వాతాపిపురీ వరపతి గకలితఖలకలికలంకకలః.” ౩

మంగళేశ్వరుని శాసనముయందు ఇతడు య
 జ్ఞముల ననేకములను జేసి ప్రఖ్యాతి వడసిన
 ట్లున్నది గాని జయములచే కీర్తిని గడించినట్లు
 వచింపబడలేదు. కావున ఇతడు చేసిన ముఖ్య
 కార్యము వాతాపిని స్వాధీనము చేసుకొను
 టగే. ప్రథమమున నీతడు కదంబరాజుల నా
 క్రియించి సామంతుడుగ నుండి తదనంత
 రము వాతాపిని సాధించి స్వతంత్రుడైనట్లు
 తోచెడిని. మొదటిపులకేశికాలమున చళుక్యు
 రాజ్య మొకచిన్నసంస్థానముగ నుండవలయు
 ను. ఇతని పుత్రుడగు మొదటికిర్తివమ్మకాల
 మున చళుక్యురాజ్యము విస్తరింప నారంభిం
 చెను. ఇతడు మూడువంశముల రాజులను

జయించినట్లు అయ్యవోళే శాసనమునందు
జెప్పబడియున్నది. ఏ రెవ్వరన్న :

౧. నళులు

చిరకాలమువఱకు నళవంశము చళుక్య
శాసనముల మూలమున నేమన కెఱుకపడుచు
వచ్చినది. ఇటీవల ౧౧, ౧౨ శతాబ్దములనాటి
నళరాజుల శిలాశాసనములు కొన్ని కలింగ
దేశమునందు దొరికినవి.¹ వానివల్ల నళరాజులు
పూర్వసముద్రతీరమునందు ప్రభుత్వము జేసి
నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. అయితే, కీర్తి
వమ్మో దిగ్విజయము నేయుదు తూర్పుసము
ద్రతీరమును తేరి యచ్చట రాజ్యము నేయు
చున్న నళరాజులను జయించెనని తలంప
రాదు. బల్లారిమండల ప్రాంతమునందు కర్ణాటక
దేశమున నళవాడియను విషయ మొక్కటి
యుండెను. ఈ నళవాడి కాపేరు నళవంశస్థు
లగు రాజులవల్ల వచ్చెననియు, అచ్చటి నళ
రాజులనే కీర్తివమ్మో జయించియుంపవలయు
ననియు పండితుల యభిప్రాయము.²

౨. మార్కులు

వీరు సర్వభారత చక్రవర్తులగు చంద్ర
గుప్తాశోకాదులవంశీయులు. మార్కనామ్రాజ్య
ముచ్చస్థితియం దున్నపుడు దక్షిణమునకు
వచ్చి యచ్చటనే నిలిచిపోయిరి. తరువాతి
కాలము పశ్చిమతీర దేశములయందు చిన్న
చిన్న రాజ్యము లేర్పడుచుకొని రాజ్యము

నేయుచుండిరి. మొదటి కీర్తివమ్మోచే జయింప
బడిన మార్కులు కొంకణ దేశస్థులు.

3. కదంబులు

వైజయంతీపురమును ముఖ్యరాజధానిగ
జేసుకొని కుంతలమునేలిన రాజవంశమిది.
పల్లవరాజగు మొదటి (శివ)స్కందవమ్మో
కాలమునో, దానికి గొంచెము పిమ్మటనో,
పల్లవులపై దిరుగబడి వారిని పలుమారు
పరాజితులను గావించి, తుదకు వారితో సంధి
గావించుకొని, వారికి సేనానియై, మెప్పించి, వారి
వల్ల కుంతలమును బడిసిన మనుమరశర్మయను
బ్రాహ్మణు డీవంశమునకు మూల పురుషుడు.
కదంబరాజ్యమును చళుక్యరాజులు క్రమక్రమ
ముగ గబళించి నాశనము చేసిరి.

ఈమూడు దేశములను మాత్రమే కీర్తి
వమ్మో జయించినట్లు అయ్యవోళే శాసనము
నందలి “నళమార్కకదంబ కాళరాత్రి, స్తన
యస్తస్య బభూవ కీర్తివమ్మో” యనుశ్లోకము
వలన తెలియుచున్నది.³ ఏమారు శాసనము
నందు సైతము పైమూడు దేశములనే జయించి
నట్లు చెప్పబడియున్నది.

“నళనిలయవిరాపీ, మార్కనిరాజా హేతుః,
ప్రథిత పృథుకదంబ, స్తంభభేదీ పతాకః.”⁴

అయితే ఈతడు పెక్కు దేశములను జయించి
నట్లు మహాకూటశిలా స్తంభశాసనము పల్కు
చున్నది. చూడుడు:

“మంగళకలిష్ట వట్టార మగధముద్రక కేరళ గజ్జ
మూషక పాణ్డ్యుడమో చోళీయాశూక వైజయంత్య
ప్రభృత్యనేక పరవృపతిసమూహావ మధ్యలభ విజయే.”¹

వైషటికయందలి ‘మంగళకలిష్ట’ దేశ
ములు సుప్రసిద్ధములు. వట్టార రాజ్యముదక్షి
ణదేశములోని దైనను అది యెచ్చట నుండె
నో చెప్పటకు వీలుకాదు. పాటలీ పుత్రము
రాజధానిగా గల్గిన మగధదేశమును సుప్రసి
ద్ధమే. అయితే దక్షిణదేశమున నార్కాటు
మండలమునకు పూర్వము మగధమని పేరుం
డెను. అచ్చట పాటలీపుత్రిమను పట్టణ మొ
క్కటి యుండెను. ఈ రెంటిలో కీర్తివమ్మో
యేమగధమును జయించెనో చెప్పటకు వీలు
గాదు. మద్రక మెచ్చటిదో యింకను గుర్తించ
బడలేదు. పాణ్డ్యకేరళములు సుప్రసిద్ధములు.
పాలయవేర్కాడు మొదలు దక్షిణపెన్న
పర్యంతము వ్యాపిమైన దేశమునకు ద్రమిళ
మని పేరు. దీని రాజధాని కాంచీపురము.
పల్లవవంశస్థులగు రాజు లిచ్చట రాజ్యము
సేయుచుండిరి. చోళీయ మనుదేశము కావేరీ
తీరమున నురయూరు రాజధానిగాగలరాజ్యము
గాదు. ఇప్పటి దత్తమండలమునకు యువను
ఛావంగను చీనాయాత్రికుని కాలమున “చోళీ
య”మను నామ ముండిన ట్లంద రొప్పుకొన్న
విషయమే. మంగళేశ్వరుడు యువనఛావంగుని
కంటె నొక్కతరము పూర్వీకుడనుట నిర్వివా
దాంశము. కావున కీర్తివర్మ మంగళేశ్వరుల
పాటి “చోళీయము” యువన్యావంగు నాటి

“చోళీయ”దేశమనుటకు సందియము లేదు.
‘కొల్లమునకును (Quilon), కన్యాకుమార్యగ
మునకును మధ్యనున్న దేశమునకు మూషకదే
శమనుపేరున్నట్లు తోచుచున్నది’ అని ప్లీటూగా
రనుచున్నారు.² ఆళుకులుచళుక్కులకు సామం
తులైన ఆళుపులే. వైజయస్తీపురము కుంతల
దేశముయొక్క ప్రధాన నగరము. దీనికి బన
వాసి యను నామాంతరము గలదు. ఇది
కదంబరాజులకు రాజధాని.

ఈవైషటికవల్ల కీర్తివమ్మో భరతఖండ
మునందధాభాగమును జయించినట్లు తెలియు
చున్నది. ఇత డిన్ని దేశములను వాస్తవముగ
జయించెనా? లేక తనయన్నయొక్క శౌర్యా
తిశయమును బ్రకటించుటకై చెప్పకొన్న
ప్రగల్భవాక్యములా? నాకు జూడ నీవైషటికయంత
విశ్వాసాన్వితముగ దోచలేదు. మంగళమగధ
దేశములను కీర్తివమ్మో జయించెనన్నమాట
యతిశయోక్తి. నళివంశస్థులారు శాసనములు
కళింగమున నుండుటచేత “నళిమూర్య కదంబ
కాళిరాత్రి” యగు కీర్తివమ్మో కళింగమును
జయించియున్నను ఉండవచ్చును. మద్రకకేరళ
పాండ్యమూషక దేశములపై విజయమును
సందేహింపదమే. ద్రమిళచోళీయాశూకవైజ
యన్త్యాద్రి సరపతులను జయించి యుండ
వచ్చును. ఏలన, ఈదేశములు బాదామిరాజ్య
మునకు చుట్టుప్రక్కల నుండినవి. తత్కారణ
మున నారాజ్యములతో చళుక్కులకు యుద్ధము
పొనగి యుండవచ్చును. కావున కీర్తివమ్మో

•

•

నాటి చతుర్థ్యరాజ్యవిస్తీర్ణమింతయని నిర్ధారణ చేసి చెప్పటకు వీలులేదు.

అయినను మంగళేశ్వరునిచే జయింపబడిన దేశములనుగూర్చి యెట్టిసందేహమును లేదు. ఈతనిరాజ్యకాలములోని మొదటి పదిన్నెము లలో నితనికి ప్రసిద్ధులైన శత్రువులతో యుద్ధము పొసగలేదు. ఏను, బాదామిశాసనమున మునం దనేకశత్రువులను నిర్మోచితి నని చెప్పి కొనెనేకాని ఆశత్రువులనుగాని, వాఁరాజ్యములనుగాని పేర్కొని యుండలేదు. అయితే బాదామిశాసనము వేయించిన స్మృతి నిధి కర్నూకు కౌశుని పంజీపు రాజులతో కల్యూ మారంభమాయెను.

కలత్సురు లెవ్వరు? కీరు దక్కను పల్లి మోర్తిరథాగమును విస్తా మగు రాజ్యము నేలిన రాజవంశజులు.

“కలన్పురిశేకమునాటిని పశ్చిమసామంత్యమున నీరు సామ్రాజ్యమునందలి లాభముకలదు ఉత్తరపు వా సామ్రాజ్యమున కింక పశ్చిమపున కింక నదిలనాఁ తేక మాహి నదివలనో న్యాయించియున్న పుస్తకముల సుముల నేలిన నృపాలుడు”

అని భండార్కరుగా రనుచున్నాడు.¹ కలత్సురి రాజులు శక్తిసంపన్ను లగుటచేత తమ రాజ్యమును విస్తరింప బ్రయత్నములు చేయు చుండిరి. అట్టిప్రతిష్ఠామునగ దేశమనర్వశక్తిని వినియోగి పెట్టుచున్న చళిక్య రాజులతో వారికి కలహము స్రావ్యమగుట సహజము. రెండురాజ్యములవారికిని కొంకణమున కలహ

మారంభమయ్యెను. ఈ కలహమునకు గారణము సరిహద్దులను గూర్చిన యభిప్రాయభేదముగ నుండవచ్చును. కలహమునకు గాలుద్రవ్వినవారు కలత్సురు లనుటకు సంశయము లేదు. కలత్సురిరాజు శివకరగజుని పుత్రుడు బుద్ధరా జనువాడు చళిక్యరాష్ట్రముపై నుడువెడలి యుగలి కొన్ని భాగముల నాక్రమించుకొన్నట్లగుచున్నది. బుద్ధరాజు మహాబలివంశుడగు శత్రువు. అతడు ‘గజశిరగిందాతులను గలవాడు. “కోశబల సాంన్నుడు”² ఇంతేకాక, బుద్ధుడు చళిక్య సంభూతుడగు స్వామిరాజుతో సఖ్యము నేసి యుత్తనిచేమాత్ర గొని బాదామిచాళుక్యులతో సమరమునెదు సంసిద్ధుడాయెను. ఆ కాలమున స్వామిరాజు మహాసూగుడని పేరు వహసినట్లన్నది. ఇతడు “అష్టాదశసమర విజయి” యట!³ ఈ చళిక్యస్వామిరా జేవ్వరో, అతడు చళిక్యసంశ్లేష డయ్యై బాదామి చాళుక్యులతో నేల పోరాన ర్చనోత్సలియడు. ఇతనికిని, ‘కిరూరా’ శాసనమునందగ వర్ణింపబడిన చళిక్యవంశమునకును ఏదో సంబంధమున్నట్లు తోచుచున్నది. అందు విజయసింహ మహారాజును అతనికుమారుడు “...నల్లభరణ విక్రాంత శ్రీ బుద్ధవమ్మారాజు”ను బేర్కొనబడియున్నారు. “...నల్లభరణవిక్రాంత” యను వాక్యము “వృధివీవల్లభరణవిక్రాంత” యని యుండవలయును. “వృధివీవల్లభరణవిక్రాంత” యనునది మంగళేశ్వరునిబిరుదు. సామంతప్రభు

పుడు దమ యేలికలనామములను ధరించుట ప్రసిద్ధ మైన విషయము. కావున, కియారదాన వృత్తములోని చళుక్యబుద్ధరాజు మంగళేశ్వరుని భృత్యుడు. స్వామిరాజునకును, కియారచాళుక్యులకును గల సంబంధ మెట్టి దైనను ఒక్క విషయము నిశ్చయముగ దెలియుచున్నది. చళుక్యవంశమునకు మంగళేశ్వరుని కాలమున ననేకశాళి లుండెను. కొంతనఱకు శాళాస్తర వైరము లుండెను. ఇవి నిర్వివాదాంశములు.

ఇట్లు రాష్ట్రముపై నెత్తివచ్చిన శత్రువుల నెదుర్కొని మంగళేశ్వరుడు వారితో యుద్ధము చేసెను. ఈయుద్ధమున స్వామిరాజు హతుడై వీరస్వర్గమునకు బోయెను. బుద్ధుడు పరాజితుడై చేయునది లేక వెన్నిచ్చి పారిపోయెను.¹

అట్లు పారిపోయిన బుద్ధభూపాలుని విడువక, వెన్నంటి తరుముచు, గొప్ప ఆశ్వసేనతో² మంగళేశ్వరుడు కళత్సురుల రాష్ట్రమును బ్రవేశించెను. బుద్ధుడతని నెదుర్కొని మరల పరాజితుడు కాగా, అతని ధనమంతయు మంగళేశ్వరునికి హస్తగత మాయెను.

ఈవిషయమును గూర్చి మహాకూటశాసనమున నిట్లు చెప్పకొనియున్నాడు:

“సమత్రరాడిరిజయకృత బుద్ధి బుడద్ధస్థుప మవి జిత్య తస్య వక్షు మశేష ముపగృహ్య”³
ఇత్యాది.

ఈవిషయమునే రవికీర్తి మిక్కిలి సొంపుగ

వర్ణించియున్నాడు.—

“సుభరన్నయూతై రసిదీపికాళతై
పుష్కదస్య మాత్యైతమ్నిససన్నయమ్,
అవాప్తవా న్యో రణరంగమందిరే
కట చ్చురి శ్రీలనా పర్విగ్రహమ్.”⁴

మఱియు,

“రాజ్యస్త్రిణాం హతపతి రథూ ద్యక్ష కాళమ్మ
గీణాం”⁵

అనువహారశాసనవాక్యమువల్ల వైవిషయము స్థిరపడుచున్నది.

కాళచ్చురి రాజులకు కొంకణదేశములోని యుత్తరభాగమును, పశ్చిమసముద్రాంతర్గతములగు దీప్వములును కైవస మయియుండెను. ఈ దీప్వములను జయింపక కొంకణముపై నధికారము నిలుపుకొనుట దుస్తరమగుటచేత, మంగళేశ్వరుడు తన నావికాదళముతో వానిని ముట్టడించెను. ఈదీప్వములలో ముఖ్యమైనది రేవతి. ఆతడు నావలచే నిర్మింపబడిన నేతువుపై సముద్రమును దాటి రేవతిని జేరెను. పట్టణము సులభ సాధ్యముగ స్వాధీనము గాదాయెను. చాళుక్య నావికాదళము ముట్టడించి కొంతకాలమునకుదానిని లోబరచుకొనెను.⁶

రేవతీదీప్వము కొంకణతీరమం దీకాలమున ముఖ్యస్థానముగ నున్నట్లు గన్పించు చున్నది. ఇది చళుక్యరాజులకు లోబడిన రాష్ట్రపాల

1. I. A., VII, p. 161.

2. E. I., VI, p. 1.

3. I. A., XIX, p. 18.

4. E. I., VI, p. 1.

5. I. A., VIII, p. 10.

6. E. I., VI, p. 1. & I. A., VIII, p. 10.

కుని కొకనికీ రాజధాని యాయెను. గోవా శాసనదాతయ్యగు ధ్రువరాజ ఇంద్రవమ్మక తనదానశాసనమున దన్నుగూర్చి యిట్లు చెప్పి కొనియున్నాడు.—

“శ్రీవిజయదేవతీ ద్వీపస్థితేన శ్రీపృథ్వీవల్లభ మహా రాజానుజ్ఞాతేన విషయమ్మల చతుష్టయాధిపతివా”
ఇత్యాది.

ఇందువల్ల మంగళేశ్వరుడు కొంకణ దేశమును, తత్సమీపముద్రాస్తర ద్వీపములను జయించుటయే కాక, వానిని చళుక్యరాజ్యము నందు గల్పుకొని నని తెలియుచున్నది.

తదనంతరము ఉత్తర దేశముపై దాడి పెడలి భాగీరథీకూలమున కీర్తిజయ స్తంభమును స్థాపించుట కుద్యమించి మొదట ధర్మజయ స్తంభమును నెలకొల్పుట మేలని చింతించితి నని మహాకూట శాసనమున మంగళేశ్వరుడు వచించియున్నాడు.¹ ఈదిగ్విజయము నడిచెనో లేదో తెలియదు.

మంగళేశ్వరునిచే నోడింపబడిన బుద్ధరాజు రెండవపులకేశి రాజ్యారంభకాలమున జీవితమునందున్నట్లు సరస్వతీశాసనమువల్ల² తెలియుచున్నది. కళత్సురిరాజ్యమంతరించలేదు. అది దలి రాష్ట్రములను కొన్నింటిని చళుక్యులు స్వాధీనపఱచుకొన్నను రాజ్యము సేంపూర్ణముగ నశించలేదు. క్రీ. శ. ౬౦౯ లో నిచ్చిన సరస్వతీశాసనమున నతడు తన్నిట్లు పొగడుకొనియున్నాడు.—

“కబరిపు బూమ్మకదప్ప విధవ ప్రభువంశ హేళు”

మఱియు,

“రాజసామస్త భోగికివిషయపతి రాష్ట్ర గ్రామ మహాత్తరాధికారి కాదీక సమాజ్ఞాపయతి.”

ఇందుమూలమున కళత్సురిరాజ్యవైభవము కొంతమట్టుకు తెలియుచున్నది.

మంగళేశ్వరుడు శత్రువులను నిర్జించి ముగ చిరకాలము రాజ్యము చేసెను. అయితే, రాజ్యంత్యక్తకాలమున నాశని కొకప్రబలమైన శత్రువుతో పోరాటము సంభవించెను. రాజకుటుంబమునం దంతఃకలహము లుత్పన్నము లాయెను. మొదటి కీర్తివమ్మకకు మువ్వరో నలువరో పుత్రు లుండిరినియు, అం దగ్గజాని పేరు పులకేశియనియు ఇంతకుపూర్వమే వచించియున్నాను. పులకేశి పెద్దవాడై నిర్వాహకుడై యుండెను. తనపినతండ్రి మరణానంతరము రాజ్యము తనదేయని యాతడు దలపోయుచుండెను. కావుననే తన్ను యావరాజ్యము నకు పట్టాభిషిక్తుని జేయవలయునని కోరెను. అసూయచే మంగళేశ్వరు డందు కంగీకరించక దనపుత్రునికే రాజ్యము నొసగదలంచి, పులకేశిని రాజ్యమును పెడలనడిచెను. అట్లు దేశభ్రష్టుడై, పులకేశి యన్యదేశముల సంచరించుచు, స్వబుద్ధిబలముచేత సన్యరాజుల సహాయము నార్జించి తనపినతండ్రిపై దండుపెడలెను. మంగళేశ్వరునకు పులకేశితో యుద్ధము కొంతకాలమువఱకు నడిచెను. ఒకఘోరసమ

రమున మంగళేశ్వరుడు వధింపబడెను. ¹ మంగళేశ్వరిని మరణము శ. ౧౩౨౩ నందు జరిగియుండ వలయునని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు. అంతటితో యుద్ధము సమాప్తమాయెను. రెండవపులకేశి బాదామిపట్టణమున రాజ్యాభిషిక్తుడాయెను.

మంగళేశ్వరుని మతము

ఇతడు వైదికమతాభిమాని యగు వైష్ణవుడు.

“అగ్నిస్తోత్రాగ్నినయన వాజపేయ పాండరీక బహుసవర్ణాగ్నిమేధావ్యతిస్నానపవిత్రీకృత శరీరనాస చకుక్యానాం వంశే”

అనుబాదామి గుహాశాసనము ² లోని వాక్య మాతని వైదికమతాభిమానమును తెల్పుచున్నది. ఇతనితండ్రియగు మొదటి పులకేశియు నీవై శిష్టనయజ్ఞముల నన్నిటినిజేసిపట్లు శాసనములు పల్కుచున్నది. ³ నేరూరుశాసనములో మొదటిపులకేశి వైయజ్ఞముల నన్నింటిని, మహాకూటశాసనములో కీర్తివమ్మల “బహుసవర్ణాగ్నిస్తోమ”ములను జేసిపట్లువర్ణింపబడియున్నది. దీనినిబట్టి చూడగా మంగళేశ్వరుడు యజ్ఞములను చేయనట్లు తోచుచున్నది. చేయకున్నను తా నట్టిగొప్పవారి వంశమున బుట్టితిని విశేషముగ శిష్టకొనుటచే నతనికి వైదికక్రియలయందు గొప్పగౌరవము గలదను నూహ పొడముచున్నది.

మఱియు నేరూరుశాసనములో దాను “ఋరమభాగవతుడ” నని చెప్పకొనుటయేకాక “కార్తికద్వాదశ్యాం కృతోపవాసే నార్చితవిష్ణునా” యని వచించియుండుటవల్ల నాతడు వైష్ణవు డనియును, ఏకాదశీవ్రతము ననుష్ఠించువా డనియును తెలియుచున్నది. “ఋరమభాగవతో” అయినే మహావిష్ణుగృహం కృత్వా” యనుబాదామిగుహాశాసనములోని వాక్యము గూడ నాతని వైష్ణవమతాభిమానమును జాటుచున్నది. ఇతనికి బాలకృష్ణునియందభిమానము మొందు. వైశిష్ట్యుని బాదామివిష్ణ్వాలయమునందుద్రీకృష్ణభగవానునిబాలకీడలన్నియు గ్రతిమారూమున శిక్కిబడి యున్నవి. ఇంతే కాక మహాకూటశాసనమున దనతండ్రిని ననుజేవునితోడను, తల్లును రోహిణీదేవకులతోడను, అన్నను బలరామునితోడను, తన్ను కృష్ణునితోడను బోల్చుకొనుటయు నతడు ద్రీకృష్ణునిభక్తు డనియు, వైష్ణవు డనియును తెలియజేయుచున్నది. అటులే, ‘శివ’ శబ్దోచ్చారణమూర్తిమూల చెవులను మూసికొను వీరవైష్ణవుడు గాడు. ఏలన, మకుటేశ్వరనాథునికి గొన్నిగ్రామములు నిచ్చినట్లతని మహాకూట శాసనమువల్ల తెలియుచున్నది. కావున, విష్ణువే ఆదిదేవుడని సమృథము గలవాడయ్యి, ఋరమభిప్రయం దనాదరణబుద్ధి లేక, ఆదేవుని గూడ నీత డర్పించుచుండ నని గ్రహింపవలసి యున్నది.

1. E. I., VI, p. 1.

2. I. A., III, 305.

3. I. A., VII. 161.

౧

ద్రౌపి శాసనము¹ ముఖ్యమైనది. అది యింత
* వఱకు చక్కగా గమనింప బడలేదు. ఇం
దుకు గారణ మది శాసనశకల మగుటచే. ఆదాతయొక్క ముత్తాతను బేర్కొని యంత
టితో నిలిచిపోయినది. తునుకమైనను అది
ముఖ్యమైన దే. ఈక్రిందవ్యాసమున, దానిలోని
కొన్ని యంతములను బరీక్షించి, యది పూర్వ
పల్లవ చరిత్రములోని సంశ్లపాస్పదము లగు
కొన్ని విషయములలోని సంశయములను దొల
గించగలనని చూపుచున్నాను.

శాసనము యొక్క భాష సంస్కృత
మగుటచే నది చాల పురాతనమైనది కాద
నుట నిశ్చయము. అది దాతయొక్క ముత్తాత
యగు నొక మహారాజ శ్రీవీరకూర్చవర్మను
బేర్కొనుచున్నది. ఈరాజెవ్వరైనదియు నిర్ధా
రణచేసి చెప్పటకు వీలులేదు. పల్లవవంశమున
నాతనిస్థలమునుగూర్చి పండితులు భిన్నాభిప్ర
యములను నెలియజేసి యున్నారు.

ఉరువపల్లి² శాసనపుదాతయగు యవ
మహారాజ విష్ణుగోపుని యొక్కయు, ఆతని
యన్నయగు సింహవర్మయొక్కయుతాతయగు
వీరవర్మయు, నీవీరకూర్చడును నొక్కరే యని
డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు చెప్ప
చున్నారు.³ హాసకోట కృష్ణ శాస్త్రిగారును

ఒకప్పుడిట్లే యభిప్రాయపడియుండిరి⁴ కాని,
యిటీవల నీ యభిప్రాయమును మార్చుకొని,
వాస్తవముగ వీరకూర్చడు మిక్కిలిపురాణను
వగు పల్లవరాజునిచెప్పియున్నారు.⁵ “పల్లవులు”
అనుగ్రంథము 22 వ పుటలో “దర్శిలోదార
కిన శాసనము వీరకూర్చడును రాజుండె నని
నిర్ధారణచేయుచున్న”దని యొప్పుకొని యున్న
జి. జె. దుబ్రేగారు ‘దక్కను పురాతనచరిత్ర’
యందు దాతని బేర్కొననుగూడ లేదు. ఈపురా
తనచరిత్రమునే చదివెడివారికి, వీరకూర్చడును
రాజుండెనని తెలియుట కవకాశము లేదు.

ఈవీరకూర్చడెవ్వడు? ఈ ప్రాచీనపేరుగల
పల్లవరాజులు ఇద్దరు వాయలూరు శిలాస్థంభ
శాసనమున⁶ (దుబ్రే గారి పట్టికలోని
గ్రింగ పేర్లు: పల్లవులు, పుట 20) బేర్కొన
బడి యున్నారు. వెలూర్సాళియ శాసనము
న⁷ సతడు చూత పల్లవుని కుమారుడనియు
స్కందశిష్యుని తండ్రి యనియు చెప్పబడి
యున్నది. అతడు కాళకుడిశాసనము నందు
గూడ బేర్కొనబడి యున్నాడు. అయితే,
యినన్నియును మిక్కిలి ప్రాచీనములుగావు.
అతని బేర్కొనుశాసనములలో గడుపురాతన
మైనది ద్రౌపిశాసనము¹. ఇది వీరకూర్చవర్మ
యొక్కమునిమనుమనిచే నివ్వబడినది. వీనినన్ని
టినిబట్టి విచారించగా, ఒకానొకకాలమున వీర
కూర్చ లేక వీరకూర్చవర్మ యను పేరుగల

1. E. I. Vol, I. P. 369

2. I. A. V, P.20

3. పల్లవులు

4. S. I. I, II, Part V

5. E. I. XIX

6. E. I. XIX

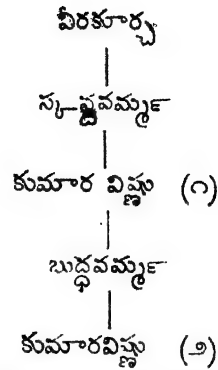
7. S. I. I, II, Part V

8. S. I. I, II, P. 343

1. E. I. I, P. 369

పల్లవరా జొక్కడండె నని తేలుచున్నది. అయితే పల్లవవంశజులగు నిరంజనరాజులతోనత నికిగల సంబంధ మెట్టిదో నిర్ధారణ నేయుటకు వీలుకాదు. ఈవిషయమును గూర్చి సక్కని సాక్ష్యమేమియు దొరకకున్నది. అతఁడు వాయలూరు, కాశకుడి శాసనములలో బేర్కొనబడియున్నను, వీనియందలి రాజుల పేర్ల కొండొంటితో సంబంధము లేకపోవుట చేతను, కొన్ని పేర్లు కల్పితము లగుటచేతను, పల్లవవంశవృక్షమునందు ఇతనిస్థల మిది యని నిర్ధారణచేసిచెప్పటకు వీలులేకున్నది. వాయలూరు శాసనములోని పల్లవరాజుల పట్టికను జూచినవారి కందఱికి అందువచ్చిన పేరుమరల వచ్చుటయేకాక నాలుగైదుపేరులు సమూహముగ మరలమరల వచ్చుటయు విదితమగును. ప్రాచీనపల్లవశాసనములలో గాన్పించని నామములు కొన్ని కాశకుడిశాసనమున గాన్పించుచున్నవి. కావున పైపట్టికలు విశ్వాస్యములు గావు. సమ్మదగిన ఇతర శాసనముల సాక్ష్యమున్నగాని వానిలోనిపేర్లు వాస్తవచరిత్ర పురుషులపేర్లని యంగీకరింప రాదు.

వేలూరుపాళెపు తామశాసనము నా లుగుతరముల రాజకుటుంబమును బేర్కొనుచున్నది. వీరకూర్చ, స్కందేశివ్య, కుమార విష్ణు, బుద్ధవర్మలు. ఇట్టి పట్టికయే వాయలూరు శాసనమున గాన్పించు చున్నది. వీరకూర్చ, స్కందవర్మ, కుమారవిష్ణు, బుద్ధవర్మలు. ఇటువంటి జాబితా చెందలూరుశాసనమునగూడ గాన్పించుచున్నది. స్కందవర్మ, కుమారవిష్ణు (౧) బుద్ధవర్మ, కుమారవిష్ణు (౨)లు. ఈశాసనముల సాధారణముకొని

అను గీతరములరాజులును నొకప్పుడు రాజ్యముచేసి రని చెప్పట యుక్తము. అయితే, వేలూరూపాళెపుశాసనమున వీరకూర్చునికుమారిని పేరు స్కందవర్మ యని యుండక స్కందశిష్యుడని యున్నది. స్కందశిష్యుడనుపేరు స్కందవర్మ యనునాని నామాంతరమే యని యంద రొప్పుకొన్న విషయ మగుటచేతను, మాకావిషయమున ఎట్టి యాక్షేపణయు లేక పోవుటచేతను స్కందశిష్య స్కందవర్మ అను నవి యొక్క పురుషునిపేర్లయని యంగీకరించుచున్నాము.

౩

ఉరువల్లి శాసనమునందు బేర్కొనబడిన యునమహారాజ విష్ణుగోప, మహారాజసింహ వర్మలయొక్క ముత్తాతయగు వీరవర్మయు, వీరకూర్చడు నొక్కరేనని డాక్టరు యస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగా రభిప్రాయ పడుచున్నారని యిదివఱకే వచించియున్నాము. కొన్ని ముఖ్యము లగు కారణములబట్టి విచారింప నది కేవల మంగీకరింపదగని యభిప్రాయముగ దోచుచున్నది. ౧. పల్లవరాజుల శాసనములలో, వీరకూర్చ, వీరవర్మలపేర్లు తారుమారు లేక వెచ్చేరు పురుషుల సామములుగ వర్ణింపబడియున్నవి. వాయలూరు శాస

నమున వీరకూర్చనిపేరు రెండుమార్లు(గి. ౧౧) చెప్పబడి యున్నది. వీరవమ్మో పేరు వేరుగ (౨౩) జెప్పబడి యున్నది. కాళకుడిశాసనము వీరకూర్చ వీరసింహులను నిర్దక్షు రాజులను బేర్కొనుచున్నది. వీరవమ్మోయనుదాని నా మారితరమే వీరసింహ యనునదియని వాదించి నను వీరకూర్చ వీరవమ్మోలు భిన్న పురుషులే యగుచున్నారు. ౨. పలక్కడ, దశనపుర, తాంబ్రపలలోనుండి దానశాసనముల నొసంగిన పల్లవరాజు లందఱు, వీరవమ్మో-వంశజులే. ఒంగోడు(౧), (౨) శాసనములును, ఉరువ పల్లి, మంగదూరు, పీకిర, చూర శాసనములును వీరవర్మనే పేర్కొనుచున్నవిగాని వీరకూర్చని బేర్కొనకున్నవి. వీరవమ్మోయొక్క వంశజులందఱును, తమవంశముయొక్క మూలపురుషునిపేరు వీరవమ్మో యనుచున్నారే కాని వీరకూర్చుని భ్రమఁజేయున చెప్పియుండలేదు. ౩. ప్రాచీన పల్లవరాజుల శాసనములను పరిశీలించి చూచితినేమిని, వీరకూర్చ పీరివర్మలు పల్లవచరిత్రలోని పెవ్వేరుయుగముల యందు జీవించియున్న పెవ్వేరుపురుషులని తేలగలదు. ఆశాసనము లెవ్వియన్న—

i. హిరహడగల్లి శాసనము.¹ దాత శివస్కందవమ్మో. పల్లవుల శాసనములయందు పురాతన మైనవానియందు దిది యొక్కటి. “నర్ వాల్టర్ ఎలియటుచే సంపాదిత మైన విజయబుద్ధవమ్మో రాణియొక్క అక్షరములు ఈ శాసనపుటపైరములను బోలియున్నవి”ని డాక్టరు బశెకసుగారి యభిప్రాయము. ఈశాసనాక్షరముల పోలికగల యక్షరములు గల మయిడవోలు శాసనము² మిగుల ప్రాచీనమైనది.

ii. దశిశాసనము.³ డాక్టరు హూల్ట్సు గా శిశాసనాక్షరములు కడుపురాతనములని చెప్పియున్నారు

iii. విజయస్కందవమ్మోయొక్క ఒంగోడు ౧. శాసనములోని యక్షరములు హా. కృష్ణ శాస్త్రిగారి మతప్రకారము “ఉరువపల్లి, మంగదూరు, పీకిర శాసనాక్షరములను బోలియున్నవి.

iv. ఉరువపల్లి శాసనాక్షరములు స్వచ్ఛమైన పెట్టెతలలు గలవి.* క్రీ. శ. 446-వ సంవత్సర మీదానశాసన కాలమని మన మెఱిగిన విషయమే. ఈపై నాలుగు శాసనములను, దర్శిశాసన కాలమును నిర్ణయించుటకై శోధింప దొడగితిమి. ఉరువపల్లి శాసనదాత యవమహారాజు విష్ణుగోవుడు, ఒంగోడు (౧) శాసనదాత యితిని తిండియగు విజస్కందవమ్మో. కావున నీరెండు శాసనములును క్రీ. శ. ౫-వ శతాబ్దపు పూర్వార్థమునకు జేరుచున్నవి. హిరహడగల్లి శాసనము పల్లవచరిత్రపు ప్రారంభయుగమునాటిది. దర్శిశాసన మెప్పటిది? ఈశాసనము, వైనాలుగు శాసనములలోని యక్షరముల నొంకొంటి పోలితిమేని, సమాధానము రాగలదు. దర్శిశాసనమును మొదట హిరహడగల్లి శాసనముతోడను నటుపెట్టుట ఒంగోడు (౧) ఉరువపల్లి శాసనములతోను బోల్చిచూతము. దర్శిశాసనలిపి హిరహడగల్లి లిపికంట నర్వాచీనమైనదిగను, ఒంగోడు (౧) లిపికంట బ్రాచీనమైనదిగను, ఉరువపల్లి లిపికంట బ్రాచీనతరమైనదిగను గన్పించుచున్నది. ఇట్లు శాసనముల యక్షరస్వరూపమును బోల్చిచూడ దర్శిశాసనము, హిరహడగల్లి ఒంగోడు శాసనముల మధ్య కాలమున వేయింపబడినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇక, యీ శాసనములలో మచ్చునకై కొన్ని యక్షరముల నొండాంటితో పోల్చి చూతము. ఈ క్రింద నున్న చిత్రము అక్షరములను, మార్పును సూచించును. హిరహడగల్లి శాసనములోని “క” బ్రాహ్మి. శాసనములలోని ‘క’ వలెనే యున్నది. దర్శి శాసనములోని “క”కును దీనికిని విశేషము భేదము గాన్పింపదు; కాని యక్షరముయొక్క క్రిందినుండి యెడమవైపునకు దిరిగి యూర్ధ్వముగ బోవుగీటు పొడవుగ నున్నది. ఒంగోడు (౧) శాసనములో నీయక్షరమింతకంటె చక్కగ తీరియున్నది. ఒంగోడు (౧) శాసనము ఉరువపల్లి శాసనమువలె స్వచ్ఛమైన పెట్టె తలల యక్షరములతో వ్రాయబడిన దని యూహించుటకు కారణమున్నది. ‘క’ తలపై నొక పెట్టెయున్నది. అక్షరముయొక్క క్రింది భాగము

వట్రవముగాక మూలలు తీరి ద్విభుజముగమారి యున్నది. ఉరువపల్లి “క”, ఒంగోడు (౧) ‘క’వంటివే; కాని తలపైని పెట్టెయు క్రింది ద్విభుజము పెద్దవి. ఒంగోడు (౨) ‘క’ యిప్పటి అరవ‘చ’ ను చాలవఱకు పోలి యున్నది.

హిరహడగల్లి ‘గ’ ఇప్పటికెలుగు ‘గ’ ను చాలవఱకు పోలియున్నది; దానికి తలకట్టు లేదు; అక్షరము కుడివైపునకు వంగి యున్నది. ఎడమకాలు కుడిదానికంటె కురుచు. ఎడమకాలి క్రిందిభాగము కొంచము లోలలికి వంగి గుడికట్టు బోవునట్లున్నది. దర్శి శాసనములోని ‘గ’ తెలుగు ౧ ని బోలి యున్నది. అయితే గ యొక్క యెడమకాలుక్రింద కుడివైపునకు గుడి తిరిగియున్నది. ఒంగోడు (౧) (౨) శాసనములలోని ‘గ’ కు

అక్షరములు	కాకి	కాకాగడ	గొండముడి	గొల్లెడు	పైకవోలు	హిరహడగల్లి	దర్శి	ఒంగోడు ౧	ఉరువపల్లి	ఒంగోడు ౨
క						శ	శ	శి	శి	శ
గ		౧	౧		౧	౧	౧	౧	౧	౧
జ		ఁ				ఁ	ఁ	ఁ	ఁ	ఁ
ఞ						ఞ	ఞ	ఞ	ఞ	ఞ
త	౨					౨	౨	౨	౨	౨
ఠ	౩	౩	౩	౩		౩	౩	౩	౩	౩
ఠ						౪	౪	౪	౪	౪

గుడిలేదు. ఉరువపల్లి “గ” యం నీగుడి లేదు. దానికాళ్లు సమముగను, విరువంపుగ నొకదాని వైపు మరొకటి తిరిగియు నున్నవి. ఇంకను తలకట్టు లేకపోయినను దానిసలమున నొకఅడ్డ గీత యున్నది. దీనికిని మన తెలుగు కన్నడపు ‘గ’లకును వ్యత్యాసమువిశేషము గాన్పించదు. దర్శిశాసనపు ‘గ’ కాలియందలి గుడి ఈయ తీరపు పూర్వ స్వరూపమును జ్ఞప్తికి తెచ్చు చిహ్నము; నూతనమైనమార్పుగాదు. ముంద వోలు శాసనములో దీని కుడికాలు యడమ దానికంటె వీర్ణమై యడమ పైపునకు వంగి వక్రవరేఖను యంత్యమగు చున్నది. ఏడవ కాలు కుడిదానిపైపున కునంగియున్నది. కొండ మూడి శాసనమున “గ” మైనలోలు “గ” నలె నున్నను, దర్శి “గ”నలె దాని యడమ కాలిక్లాస లోలి నైక్కకు తిరిగి గుడిగిమారి యున్నది. ఏడవదాముని జనాగడ శాసనములోని “గ” దర్శి “గ”ను సర్వ విధములను బోలియున్నది. కావున నీగుడి క్రొత్తగ దర్శి శాసన కాలమున పుట్టినదాదనట స్పష్టము. పురాతనకాలమందు “గ”కట్టి గుడి యుండెను. అది కాల్కరమమున లోపించెను; కావున నీగుడి పురాతన చిహ్నమే.

హిరహడగల్లి “జ” మించుమించుగ ఇంగ్లీషు పెద్ద E వలె నున్నది; కాని మూలలు వక్రవముగ మారిసవి. జనాగడ శాసనమున అది ఇంగ్లీషు పెద్ద E వలె నున్నది. దర్శిహిర హడగల్లి “జ”లకు విశేషము భేదము లేదు. కాని, క్రిందిభుజముయొక్క కొన సూత్యమగున ధోముఖరేఖగ మార్పునందినట్లున్నది. ఒంగోడు (౧) “జ” యొక్క పైభుజము వక్రరేఖగ మారియున్నది. క్రింది భుజమున ఇప్పటిమన

“జ” వలె పొక్కిలి యేర్పడి యున్నది. ఉరువ పల్లి “జ”పై భుజముక ఋజురేఖ. క్రిందిభుజమున పొక్కిలిచక్కగ తీరియున్నది. ఒంగోడు (౨) “జ” కును యిప్పటి మన “జ”కును భేదము విశేషము గాన్పించదు.

హిరహడగల్లి శాసనపు “ణ”మణిమొచ్చుటను గాన్పించదు. బ్రాహ్మియైన శాసనముల “ణ”కును దానికిని జాలభేదము గలదు. దర్శి “ణ”కును, అంత్యయుగపు బ్రాహ్మి “ణ”కును భేదములేదు. ఒంగోడు (౧) ఉరువపల్లి శాసనముల లోను దానిస్వరూప మట్లే యున్నది. ఒంగోడు (౨) శాసనమున నది చక్కగ తీరి మించు మించుగ నిప్పటి తెలుగు “ణ”వలె నున్నది.

హిరహడగల్లిలోని “త” తలకట్టు లేని యిప్పటి తెలుగు “గ”వలె నున్నది. తలమీద కుడివైపున కొరిగిన నిలువుగీతకటి యున్నది. ఇది, ఉరువదాశాసనముక్కు నాసిక శాసనములోని “త”ను బోలియున్నది. హిరహడగల్లి దర్శి “త”కు సంబంధ మున్నట్లు గాన్పించదు. దర్శి “త”కును అమరావతిప్రాకృత శాసనములలోని “త”కును భేదములేదు. ఒంగోడు (౧) శాసనమున నీయతీరముయొక్క తోక వంకగీట్టుగ ముగియక ఋజురేఖగ మారియున్నది. దాని శిరమున పెట్టెయున్నట్లు తలచుట కనకాశము గలదు. ఉరువపల్లి “త” ఒంగోడు (౧) “త” వంటిదే; కాని తోక కురుచ; పెట్టెపెద్దది. ఒంగోడు (౨) శాసనములో మేకు తలకొక్కెము వలె మారియున్నది.

ప్రాచీనపల్లవ శాసనములయందు రెండు విధములగు “బ”లు గాన్పించుచున్నవి. బ్రాహ్మి “బ”రూపమున చతురస్రము (Square) హిరహడగల్లి “బ” దీనివికారము. అతీరముయొక్క

క్రింది యెడమమూల, క్రిందికి వంగిన నూత్న సమశ్రియొకటికలదు. పైకుడిమూల వట్టువగ మూరి యెడమవైపునకు బోయి యక్షరము యొక్క యెడమ భజముపై తాళక వ్రాలి యున్నది. ఒంగోడు (౧), ఉరువపల్లి 'బ'టుపై దాని వికారములే. దర్శి 'బ' యించుమించుగ నిష్పటి తెలుగు 'బ' కారమువలె నున్నది. ఒంగోడు (౨) 'బ' దీనియొక్కవికారము. హిర హాడగల్లి 'బ'కంటె దర్శి 'బ'యర్వాచీనమైన దని మనమనుకొనరాదు. ఏలన, అది విజయ దేవవర్మ యొక్కకొల్లెరు ప్రాకృత శాసన మున¹ గాన్పించుచున్నది. కావున దర్శి "బ" హిరహాడగల్లి 'బ' యంతటి ప్రాచీనమనుటకు సందేహము లేదు.

'ర'నుగూర్చి విశేషము చిక్కు లేదు. హిరహాడగల్లి శాసనమున ఇది యింగ్లీషు] వలె నున్నది. దర్శియం దక్షర స్వరూపము కొద్దిగ మారుటచే యక్షరము కుగుచగను, తోక పొడవుగను గన్పించుచున్నది. ఒంగోడు (౧) శాసనమున నది యింగ్లీషు] వలె నున్నది. కాని తలపై పెట్టెయున్నది. తోకకు వట్టునహాముపోయి మూల లేర్పడియున్నది. ఉరువపల్లి 'ర'ఒంగోడు (౧) 'ర'వంటిదే. పెట్టె యును, మూలలును మిక్కిలి చక్కగ తీరి యున్నవి. ఒంగోడు (౨) శాసనమున నీయక్షరము రమారమి మన ప్రస్తుతపు తెలుగు 'ర'ను బోలియున్నది.

పై జేయబడిన క, గ, జ, ణ, త, బ, ర, అను నేడక్షరముల పరిశీలన హిరహాడగల్లి యక్షరములకంటె దర్శి యక్షరములు తీరి యున్నవనియు, దర్శికంటె ఒంగోడు(౧) ఉరువ పల్లి, ఒంగోడు (౨) అక్షరములు చక్కగ తీరి

యున్నవనియు తెలియుచున్నది. కావున దర్శి శాసనము హిరహాడగల్లి శాసనముకంటెవెను కను, ఒంగోడు (౧) ఉరువపల్లి, (౨) శాసన ముకంటె ముందరను వ్రాయించబడి యుండ వలయును.

వీరవర్మను బేర్కొను శాసనములలో బ్రాచీనతమమైనది ఒంగోడు (౨) శాసనము. ఇందు క్రీ. శ. 446 వ సంవత్సరమున జీవించి యున్న యవమహారాజు విష్ణుగోపుని యొక్క తాత యగుటచేత, క్రీ. శ. 385 మొదలు 410 వఱకు రాజ్యము చేసియుండెనని మన మూహించ వచ్చును. అక్షరములబోలికలను బట్టి ఒంగోడు (౧) శాసనముకంటె దర్శి శాస నము ముందటిదని తీర్మానించుకొని యున్నా ము. కాబట్టి దర్శి శాసనదాతయొక్కముత్తాత యగు వీరకూచకవమకాయు, ఒంగోడు (౧) శాసనదాతయగు విజయస్థానవర్మక తల్లి యగు వీరవమకాయు నేకపురుషులుకాజాలరు. వాదమునకై దర్శి ఒంగోడు (౧) శాసనములు సమకాలపువని యొప్పుకొన్నను వీరకూర్ప వర్మక వీరవర్మ కంటె రెండు పురుషాంగర ములు ముందుండి యుండవలయును. అనగా నతడు ఒంగోడు శాసనమునందు బేర్కొన బడ్డ కుమారవిష్ణుని సమకాలికుడుగ నుండవల యును. అప్పటికిని వీరకూర్ప వమకాయు వీర వర్మకయు నొక్క రేయనిచెప్పటకు సాధ్యము గాదు.

దర్శి శాసనము వీరవర్మక తల్లి యగు స్థానవర్మకాని లేక అతని సమకాలికు డగు మణియొక స్థాన వంశీయుడుగాని వ్రాయించి యుండవలయును. దర్శి శాసన లేఖము, వీరవర్మ సంతతివారు వ్రాయకముగ శాసనముల నొస

గుండ్లములయందొక్కటియగు విజయదశమిపు రమునందివ్వబడినదిగాని తచ్చాసనదాత స్కం దవమ్మోను యని తోచుచున్నది.

వీరవమ్మో, వీరకూర్చవమ్మో లొక్క రని చెప్పటకు పీలుకాదని నిరూపింప బడినది. కావున వీరకూర్చ వమ్మో హిరహడగల్గి శాసనదాత యగు శివస్కందవమ్మో యొక్క తండ్రిగాని మఱి యన్యుడగాదు. పురుషాంత రమునకు ౧౨గి సంవత్సరములు చొప్పున గణించిన రమారమి క్రీ. శ. ౨౮గి సంవత్సర ప్రాంతమున వీరకూర్చడు జీవించి యుండ వచ్చునని తోచుచున్నది.

3

అయినప్పటికిని తమచే వీరమ ప్రమాణ ములుగ సంగీకరించిన శాసనములయందు దాతఁ డు పేర్కొనఁబడియున్నను, దూప్రేగారురచిం చిన పల్లవవంశవృక్షమున¹ వీరకూర్చని స్మరిం ప కున్నారని వచించియున్నాము. అట్లునేయు టకు గారణ మాయన వచించి యుండలేదు. వారికిగలిగినసంకట మిదియని తోచుచున్నది. వీరకూర్చడు ప్రాచీనపల్లవరాజుని చెప్పబడి యున్నను, అట్టివాక్యములు సంస్కృతశాసన ములయందు మాత్రము గాన్పించుచున్నవి. ప్రాకృతశాసనములయందు దాతని పాడయైన గాన్పించదు. ఇంతేకాక యతనిపేరు దర్భిశా సనలేఖమున నున్నది. పల్లవ వంశవృక్షమున దీని నాధారపర్చుకొని వీరకూర్చని నిరికించుట కవకాశము దొరకలేదు. కాబట్టి దర్భిశాసన మాతనికి కాలిబంధకమైనది. ఆ బంధకమును దొలగించుకొను నుపాయ మరసి, దానిని స్మరింపక చల్లగ జారవిడిచినాడు. మఱియు,

సర్కారువారి తరఫున బనిసేయు శాసన పరి శోధకమహాశయులుచేసిన ప్రాకృతసంస్కృత శాసనముల కాలములకు దాదాపు రెండుశతాబ్దములు యెడమున్నదను నవసిద్ధాంతముగూడ నాతని బెడత్రోవకు ద్విప్పినది.

మొకయ్యగారు ప్రాకృత శాసనములను “క్రీ. శ. ౪ వ శతాబ్దారంభ కాలమునకు”² జేర్చుచున్నారు. ఇట్లునుచున్నాడు: “క్రీ. శ. ౨౩వ న సంవత్సరమున కడపటి యాంధ్ర రాజగు మూడవపులుమాయి రాజ్యకాలము సమాప్తమైనది. అందుచేత పల్లవులు ఆశతాబ్దాంతమున స్వతంత్రులై యుండవచ్చును. ఒక వేళ వారికాలమునకుముందే స్వాతంత్ర్యస్థాపనమును జేసియుండినను నుండవచ్చును.” “ఈ వంశపు సంస్కృతశాసనములు తరువాతి కాలపువి.....సంస్కృత శాసనముల నొన గిన రాజు లెన్నడుండీరో తెలియదు. అయితే పూలముగ వారు ౫, ౬ శతాబ్దముల నాటి వారని చెప్పవచ్చును.”³

ఇది తాత్కాలికపు సిద్ధాంతముగ మొదట బరిగణించబడినను తరువాతివారి కది వేదవాక్య మాయెను. చూ. కృష్ణశాస్త్రి గారు దీనిని స్థిరీకృతమగు సిద్ధాంతముగ నమ్మి తదాధారమున గొన్ని యవ సిద్ధాంతములను బయలుపెట్టిరి.⁴

పైసిద్ధాంతము సంగీకరించుట వలన దూ ప్రేగారు పల్లవవంశవృక్షపు బోడెను అనవసర ముగ దీర్చి కరించవలసినవారైరి. వాదత్రోక్కిన మార్గము సమాజసముగ నుండలేదు. పల్లవ వంశవృక్షరచనను ప్రాకృత శాసనములలోని రాజులపేర్లతో నారంభించిరి. అంతవఱకు

1. Anc. Hist., Deccan, P. 70
2. Arch. Rep. 1906-7, P. 222

3. I bid. P. 223, 4
4. S. I. I. Vol, II, Part V

బాగుగనే యున్నది. వారికి విష్ణుగోపునిదగుం గట్టిరి. సముద్రగుప్తుని యలహాబాదు శిలా స్తంభశాసనములో¹ కంచి రాజగు నొక విష్ణు గోపుడు పేర్కొనబడి యుండుట వాస్తవమే. అయితే బుద్ధ్యంకురుని యనంతర మొక విష్ణు గోపుడు రాజ్యము చేసినట్లు పల్లవశాసనముల పల్లవెలియవచ్చుటలేదు. వాయలూరు శాసనమున² బ్రాచీనపల్లవ రాజులలో విష్ణుగోపుని పేరు చెప్పబడి యున్నది. అయితే ప్రాకృత శాసనములలో³ రాజులెవ్వ రాతనికి ముందు రాజ్యముజేసినట్టి శాసనము పల్లదు. స్కందవర్మక యను పేరుగల రాజు విష్ణుగోపుని కుమారుడనిగాని, శరువాత రాజ్యము జేసినవాడనిగాని పల్లవశాసనములయం చెచ్చటను లేదు. విష్ణుగోపుని మూలమున బ్రాకృత సంస్కృతశాసనములకు దూరబేగారు సంబంధమును గల్పించి బ్రయత్నించిరి; ఈ ప్రయత్నము క్రమమైనది గాదు. ఆయన హిరహడగల్లి శాసనదాతయగు శివస్కందవర్మకయు, చెన్నలూరు దానపత్రోక్తమైన రాజ వంశమునకు మూలపురుషుడైన స్కందవర్మకయు భిన్నపురుషులనుచున్నాడు! వాస్తవము విచారించగా వారొక్కరేనని తెలియగలదు. బ్రిటిషు మ్యూజియం శాసనములోని బుద్ధవర్మక చెన్నలూరు శాసనములోని మొదటి కుమారవిష్ణువుకు సమకాలికుడుగాని ముత్తాతగాడు. ఇది పేలూర్పాళేపు శాసనమునకు³ సమ్మతమే. అందు కుమారవిష్ణువు పల్లవవంశస్థానకుడుగు వీరకూర్చుని మనుమడుని వచింపబడియున్నది.

ఇంతవఱ కెవ్వరిచేతను గమనింపబడనిదియు, అనేకములగు ప్రమాదముల కాస్పదమైనదియునగు నొక్కవిషయము సీసందర్భమున

జెప్పవలసియున్నది. వీరకూర్చుడను పల్లవకు మారుడు/ నాగరాజుకుమార్తె నుద్వాహము చేసుకొనుటవల్ల పల్లవవంశమునకు రాజ్యలాభము గలిగెనను విషయమందలు సందితులొప్పుకొన్నదే. తత్సర్వమున పల్లవులెట్టి స్థితియందుండిరో మనమెఱుగము. ఆంధ్రపల్లవవంశముల మధ్యమున నాగజాత్యుద్భవులగు నాంధ్రభృత్యరాజులు దక్కను దక్షిణహిందూదేశములపై ప్రభుత్వము చేయుచుండిరి. ఈయాంధ్ర భృత్యరాజులు చూటు (చూడ)కులులు. చూటులకడ నుండి నేరు దక్షిణరాజ్యలక్ష్మి పల్లవులను జేరెననుట యంద రంగీకరించినవిషయమే. పేలూర్పాళేపు శాసనప్రకార మిది వీరకూర్చు నాగకుమారిని బెండ్లాడుటవల్లనని తెలియుచున్నది. పై శాసనమున వీరకూర్చుని శిల్పిడిపేరు చూత పల్లవుడని చెప్పబడియున్నది. ఈచూతపల్లవుడు చరిత్రపురుషుడని యనేకగ్రంథకర్తల నమ్మకము. ఇది నిజముగాదు. చూతపల్లవుడు చరిత్రపురుషుడుగాడు; చూటుపల్లవవంశముల సంయోగమును సూచించు కల్పితమూలపురుషుడు. మన మాతని కల్పిత పురుషునిగనే గణించవలయును. అతనిపేరుగాని, అతనివలెనే కల్పితపురుషులగు నతని పూర్వీకులపేర్లుగాని బ్రాచీనపల్లవ ప్రాకృత సంస్కృతశాసనముల యందెందును గానరావు. మనము చరిత్రను కల్పనాకథలనుండి వేరుపర్చవలయును. అట్లు చేసినగాని మనకు సత్య మెరుకపడదు.

ఇక ప్రాకృత సంస్కృత శాసన యుగముల మధ్య యెడమున్న నది రెండు శతాబ్దముల దీర్ఘకాలము గాదనియు, రెండు పురుషాంతరముల ప్రాస్థికాలమనియు నిరూపించె

దము. ఇదివఱకే వీరకూర్చు, వీరవర్మల యొక్క మును స్థాపించుట కానివనియని చెప్పియున్నాము. శాసనములయందు దగడకు వీరకూర్చు యొక్కదే. అతడు కడు ప్రాచీనుడు. హిరహడ గల్లి శాసనదాతయగు శివస్కందవర్మ తండ్రి. ఈమతము సంగీకరించిన, దర్శిశాసనపు దాత పై శివస్కందవర్మయొక్క మనుమ డగును. అట్లగునేని సంస్కృత శాసనముగము శివ స్కందవర్మయొక్క మనుమని కాలమున నారంభమగును. ఈ రెండు. రుహంతరములను రెండుకేతాద్దముల విజుకు వ్యాపించి యుండె ననుట కేవల మసంభవము.

పై జెప్పిన విషయము శాసనసమ్మత మైనది. వాస్తవమారయ (సలిన) ప్రాకృత శాసనములు సంస్కృతముగా రంభమున లిఖించబడినట్లు తెలియుచున్నట్లు ఈ ప్రాకృత శాసనములలో సంస్కృతపదములు, వాక్యములు, శ్లోకములు గన్పించుచున్నవి. శ్రీ. శ. న శతాబ్దిరంభమని పాశ్చాత్యుగారిచే జ్ఞప్తయైన హిరహడగల్లి శాసనమున చొక సంపూర్ణసంస్కృతవాక్యము గలది.

“స్వస్తి గోబ్రాహ్మణతేభకనాగక శ్రోత్రిశ్వ
[ఇతి.]”

బృహత్ఫలాయనసగోత్రజు డగు మహారాజు జయవర్మయొక్క కొండమూడిశాసనపు లిపి శివస్కందవర్మయొక్క మయిన వోలు శాసనపు లిపిని బోలియున్నది. ఈ కొండమూడిశాసనమున ‘మహేశ్వర’, ‘బృహత్ఫలాయన’ యను రెండుసంస్కృతపదములున్నవి. ఇంతేకాక ముద్రచుట్టును “బృహత్ఫలాయనసగోత్రస్య మహారాజ్యే జయవర్మణః” యను వాక్యము స్వచ్ఛమైన

సంస్కృతభాషయందున్నది. చారుదేవిచే నొసంగబడిన బ్రిటిష్ మ్యూజియము శాసనము యొక్కలిపి హిరహడగల్లి శాసనమును బోలి యున్నది. అందు సంస్కృతశాసనముల కడ నట తరచుగ గాన్పించుశ్లోకములలో నివిరెండున్నవి.

బహుభివ్వ=సుధాదత్తా

బహుభిశ్చానుపాలితా;

యస్యయస్యయాదాభూమిః

తస్యతస్యతదాభూమిః.

స్వదత్తాం వరదత్తాంవా

యోహారేతవస్థురామ్;

గవాం శతసహస్రస్య

హస్తః పటి కల్పితమ్.

ఇంకొక ప్రాకృతశాసనమున గూడ నిట్టి సంస్కృతశ్లోకములు, “పస్త్రివర్ష సహస్రాణి”, “బహుభివ్వ=సుధా దత్తా” యనువిశిష్టములున్నవి. ఈ శాసనదాత శాలివాహన సగోత్రజుడగు విజయ దేవవర్మ. ఈ సందర్భమున విజయదేవవర్మగారివాక్యములు గమనింప దగినవి. “గుహాశాసనములలో ప్రతిష్ఠిత్వమును ఏకాగ్రతముతోడ కీ వ్రాసబడయుండగా, ఈ శాసనములలోని యివిరెండు శిలిపము, యావిరయమున, వాలీగ్రంథములును, చారుదేవియొక్క బ్రిటిషు మ్యూజియ శాసనమును బోలి యున్నది.”

ఇట్లవ, బృహత్ఫలాయన ప్రాకృతశాసనములు, శాసనములభాష సంస్కృతముగ మార్పుజేంచుచున్న కాల ముప్పటివి. ప్రాకృత శాసనములలోని సంస్కృతపదవాక్య శ్లోకములు సత్వరము సవిగాపించుచున్న సంస్కృతయుగ సూచకములు. మొదటి రెంటియందును

పదములు, వాక్యములు మాత్రమే కన్నడు చున్నవి. తక్కినవానియందు శ్లోకములుపైత ముగిసడుచున్నవి. ఈమా ర్వాక పురుషాంత రములోపల జరిగినది. సంస్కృతభాష శాస నములనుండి ప్రాకృతమును నెట్లు నెట్టివేసి నదియు మఱియొక యుదాహరణమువల్ల మనకు బోధపడగలదు. ఆనందగోత్రజు డగు దామోదరశర్మ యనునత హాకశాసనము¹ నిచ్చియున్నాడు. సర్కారువారి శాసన పరి శోధనశాఖాధ్యక్షుడు పై శాసనకాలమును గూర్చి “క్రీ. శ. మూడునాల్గవ శతాబ్దములనాటి ప్రాచీన స్థలరాజుల ప్రాకృతశాసనముల కాలమునకును, దీనికాలమునకును విస్తారము దూరము లేదు.”² అని వచించియున్నాడు. శాసనపుభాష సంస్కృతము; అయినప్పటికిని దానియంద, కొంతభాగము ప్రాకృతమున వ్రాయబడి యున్నది.

“మూడు శతాబ్ద బ్రహ్మ, విలు, ప్రతిగ్రహీతలు వారి శోత్రములతో గూడ, శ్లోకములబడి యున్నారు: ౧౦ కొండిన్నలు (అనగా కొండి స్వగోత్రములు), ౫ కస్సపులు (అనగా కాశ్యప గోత్రములు);..... అగస్త్య (అనగా అగస్త్య గోత్రోద్యులు) గోత్రముల నామమువలెనే ప్రతిగ్రహీతల పేర్లుగూడ ప్రాకృత రూపమున వ్రాయబడియున్నవి. రుద్రజ్ఞ (రుద్రార్య), ఖం దజ్ఞ (కందార్య), అగ్నిజ్ఞ (అగ్నిార్య), సవ రజ్ఞ (శబరార్య), భద్రజ్ఞ (భద్రార్య) ఇత్యా దులు.”³ ఈ శాసనమునందు శాసన భాషగ నంతరించుచున్న ప్రాకృతముయొక్క కడపటి చిహ్నములను గనుగొనుచున్నారము. రమా

రమి యొక్క పురుషాంతరములోపల సంస్కృత తముననే శాసనములు వ్రాయు నాచార మారంభమాయెను.

ప్రాచీన కదంబ శాసనములను శోధించి చూడగా నీ విషయమే తేలుచున్నది. వీని యందు మిక్కిలి పురాతనమైనది మలవల్లి స్తంభశాసనము.⁴ పూర్వము మైసూరుశాసన పరిశోధనశాఖయందు బనిసేయుచున్న డాక్టరు ఎ. వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఈ శాసనమును జిక్కగ పరిశోధించి అందు పేర్కొనబడిన స్కందవ మ్మకాదంబుడు గాడనియు, తత్కారణమున నాతనిపేరు కదంబరాజుల పేర్లలో నుండి తొలగించ నలయు ననియు తీర్మానించి యు న్నారు.⁵ ఈతని పరిశోధనవల్ల గలిగిన ఫల మేమన, మలవల్లి శాసనము వేయించిన దాతను మన మెఱుంగక పోవుటచే. వైసిద్ధాంతము నాధారముచేసుకొని, ఈశాసనపు దాత మయూరవర్మయని దూత్రా గారు వాదించు చున్నాడు.⁶ ఈవాదమునకు బలము నొసగు సంశయము కొన్నికలవు. శాసనము ప్రాకృత భాషయందు విరచితమగుటచే, నది ప్రాచీన మనుట నిజము. ఇంతేకాక శాసనపులీపి యదీ స్తంభముపైనుంచు చూటుప్రాకృతశాసనలిపిని బోలియుండుటచేత డాక్టరు రాష్ట్రవాంఠి పరి శోధకుడు, “బసవాసిరాజ్యము చూటుల కడ నుండి కదంబుల హస్తగతమాయె” నని చెప్పి యున్నారు.⁷ డాక్టరు రాష్ట్రవాంఠిని సరిగా డని కదంబ కకున్ధవర్మ యొక్క తలగుండ శాసనమువల్ల దెలియుచున్నది. అందు తన ముత్తాతయగు మయూరవర్మ రాజ్యమును

1. Epi. Rep. 1920-21, Madras

2. Ibid.

3. Madras Epi. Rep. 1920-21.

4. E. C Vol. VIII, Shikarpur Tq. P. 264

5. I. A. XLVI, P. 154

6. Anc. Hist. of the Deccan, P. 99

7. The Catalogue of Ind coins Intro.P.54

పల్ల వలకడనుండి పడసి వారికి సామంతుడాయె నని వచించియున్నాడు.¹ కాబట్టి మలవల్లి స్తంభముపై నున్న రెండు శాసనములును డాక్టరు రాష్ట్రకూట గారు కొన్నంత సమీప కాలపువి గాదనుట నిక్కము. అది యట్లుండ నిడు.

మమూరవర్మ మలవల్లి ప్రాకృత శాసనపుదాతయనుట సరికాదు. ఈ శాసనములోని ప్రాకృతశ్లోక మీ యూహతో విరోధించుచున్నది.

ఉక్తంఖండోః—

విస్సకమ్మా బహ్మదెజ్జం సేకదంబేసు ఋగ్మతే; విసనత్తుచాతు వెజ్జం సిద్ధితం నిగమవిదితంచ.

దీనివీరి వెంకటసుబ్బయ్య గారి వ్యాఖ్యాన మీక్రిందిది:—“ఈశ్లోక మెచట నుండి యో కొనివచ్చినది గాన శాసన కాలమునకు పూర్వమే వ్రాయబడియుండవలయును. కావున శాసన కాలమునకు చాలముందే కదంబులు బ్రహ్మదేయములనిచ్చి కీర్తి గడించి రనుటయ సహజము గాదు.”²

“శాసన కాలమునకు చాలముందే కదంబులు బ్రహ్మదేయముల నిచ్చి కీర్తి గడించి”నట్లయిన కదంబవంశమునకు మూలపురుషుడైన మమూరవర్మ మలవల్లి శాసనము నొసగినదాత కాజాలడు. దానిదాత మమూర వర్మ తదనంతరము రాజ్యాధిపత్యమును వహించిన రాజులలో నొక్కరై యుండవలయును. ఈ శాసనపుకడటి రెండువాక్యములును (ఒక్కడము దప్ప) సంస్కృతమునందున్నవి. “జయతి లోకా

నాథోనన్దతి. గోబృహ్మణసిద్ధిరస్తు, శ్రీరస్తు.” వీనివల్ల పల్లవబృహత్పలాయనప్రాకృతశాసనములవలె నిదియు శాసనములభాష సంస్కృతమునకు మాఱుచెందుచున్న కాల మప్పటిదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇచ్చటగూడ సంస్కృతయుగ మచిర కాలముననే యారంభ మగుచున్నది. మమూరవర్మ మునిమనుమడు కకుత్స్థుని శాసనములభాష సంస్కృతము. పేరులేని శిశుముయొక్క యెనుబదియవ సంవత్సరమున వ్రాయించిన హాల్మి తామ్రశాసనపు భాష సంస్కృతము. ఈశకము మయూరశర్మ రాజ్యాధిపేకసమయమున నారంభింపబడినదని యనేకులయూహ. కావున, హాల్మిమలపల్లి శాసనము, కెకము 30 లేక 40 సంవత్సరముల కంటె నెక్కువగ నుండజాలదు.

ఈ పైచర్చవల్ల ప్రాకృతసంస్కృతయుగము లొంహంటి వెంట నంటి వచ్చినవని తెలియుచున్నది. సంస్కృతప్రాకృతశాసనముల మధ్యకాలము గడుసల్చును. రెండుపురుషాంతరములకంటె నెక్కువకాదు. ఈయల్ప కాలముననే సంస్కృతము శాసనములనుండి ప్రాకృతమును త్రోసివేసెను. పేరులేని దర్శి శాసనపుదాత సంస్కృతయుగమున నుండినను, అతని ముత్రాతయగు వీరకూర్చవర్మ ప్రాకృతమునందుండి యుండవచ్చును. ఈ వీరకూర్చవర్మ హిరహడగల్గి శాసనదాతయగు శివస్కన్ధ వమ్మయొక్క శృంగ్డియనుటకు సంశయములేదు. అందు వచింపబడిన మహారాజ బహు సామియే యిత డనుట నిక్కము.

౧

శ్రీ). శ. 3వ శతాబ్ది మొదలు ౯వ శతాబ్దము వఱకు కృష్ణాకావేరుల మధ్యదేశమున పల్లవ వంశపురాజులు రాజ్యము జేసిరి. పల్లవులయుత్పత్తిని గురించి పరిశోధక పండితులు అనేకులు అనేకాభిప్రాయముల నిచ్చి యున్నారు. కొందఱు భరతఖండమునకు వలసలు వచ్చిన పాశ్చాత్యు లనిరి; కొందఱు అరవ లనిరి; మరికొందఱు సింహళదేశవాస్తవ్యు లనిరి. ఇట్లు పలువురు పలువిధములగు బలికిరి. ఈయభిప్రాయముల నన్నిటిని ఐక్యజర్పించి, వారు పారశీకమునుండి వచ్చినవాస్తవను చిరకాలము ఆంధ్రదేశమున నివసించి ఆంధ్రులనేమభివలను, మతాచారములను అనుసరించి, వారితో సంబంధబాంధవ్యములను గల్పించుకొని గూండ్లులైన యొకతెగవారని ఇంతకుపూర్వము 'జయంతి'యందు వ్రాసియున్నాను. వీరు మొదట ఆంధ్రరాజులభృత్యులై యుండి, ఆంధ్రసామ్రాజ్య మస్తంగత మైనపిమ్మట, వాసామ్రాజ్యములోని దక్షిణభాగమున కంతటికిని ప్రభువు లైరి. ఇక పల్లవులకు రాజ్య మెట్లు వచ్చినదో విచారించవలసి యున్నది.

పల్లవవంశమున చారిత్రపురుషుడుగ బ్రహమమున బరిగణింపదగినవాడు వీరహార్షమహారాజు. ఇట్టిరాజుండెననుటకు సాక్ష్యము దక్షిణానము.¹ ఇతనిపూర్వుకులు రాజులు గారు: సామంతులు, సేనాపతులనయి నుండిన నుండవచ్చును. వారితో మనకు పనిలేదు. ఈవీరహార్షునికి రాజ్యమువచ్చిన తేజగు వేలూర్వాళెయపుత్రామతాన² మున నిట్లు వర్ణింపబడియున్నది:

“తత్పుత్రా దజని చూతపల్లవా
ద్వీధకూచా ఇతి విశ్వతాహ్వాయః;

1. ఎ. ఇం, సం, ౧,

యః ఫణిస్త్రీసుతయా సహ గ్రహి
ద్రాజచిహ్న మఖిలం యశోధనః”.

వీరహార్షమహారాజు ఫణిస్త్రీసుతతోగూడ రాజచిహ్నము నన్నిటిని గ్రహించెనని శ్లోకార్థము. ఫణిస్త్రీ కన్య యన్న సేమని యర్థముచేసుకొనవలయును? నాగు బాముపిల్ల యనియా? కాదు. పూర్వ మిందక్షిణదేశమున నాగవంశజులగు రాజులు రాజ్యమేలిరి. నాగవంశపు రాజులలో నొక్కనిమాత్రు నుద్వాహము జేసికొని తన్మూలమున రాజ్యమును వీరహార్షరాజు వడసెను.

ఈనాగరాజెవ్వరు? నాగులకు దక్షిణాపగమనం దధికార మెట్లు వచ్చెను? అనుప్రశ్నలకు సమాధానము జెప్పవలసి యున్నది. నాలుగవ పుటమనియను నతడు ఆంధ్రరాజులలో కడపటివాడు. ఇతనియనంతర మాంధ్ర సామ్రాజ్య మంతరించిపోయెను. తననంతరము నాగవంశజులగు రాజులు ప్రబలి యాంధ్రరాజ్యమును స్వాధీనపఱచుకొని రాజ్యము సేయవొడగిరి. నాగరాజు లాంధ్రదేశమునకు గ్రాత్రగా వచ్చినవారు గారు. చిరకాలమునుండి యాంధ్రదేశమున నివసించుచు నాంధ్రరాజవంతులముతో సంబంధబాంధవ్యములను నెరపుచుండిన సామస్తరాజులే యని యెఱుగవలయును.

ఇట్టిసామస్తరాజవంతులములలో ముఖ్యముగ గమనింపదగినవి రెండు: (౧) చూటుకులము; (౨) మహారాజవంశము.

(౧) చూటుకులమువారు నాగు లనుటకు మొదటి నిదర్శనము వారికులముపేరు. చూడ మన్న అరవము నందు పడిగయని డా. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు తమ 'పల్లవులు' అనుగ్రంథమున వ్రాసియున్నారు. రెండవది యీవంశమువారు సర్పములను బూజించుటయు.

2. సా. ఇం, ఇ. సం ౪.

కాతవాహననికే మంతరించినపిమ్మట వారీకాజ్య మందు చాలభాగము చూటుకుల నాగులకు గైవసమాయెను. ఇట్లని కాననములవల్ల దెలిసికొనుచున్నాము.

మైనూరుసంసానమునకు జేరిన పీకారపురతాలూ కాలోని మాశేవర్తిగ్రామమున నొకకలూ స్తంభము గలదు. దానిపై పురాతనములగు కాననములు రెండు చెక్కిబడి యున్నవి. అందొక్కటి “హారీతిపుత్ర-విష్ణుకర్ణ-చుటుసా తకంజీ”యనురాజయొక్క ద్వితీయరాజ్యవంశమునందు జెక్కింపబడినది. ఈతడు “వైజయంతి (బనవాసీ)పురరా జు”యని వర్ణింపబడియున్నాడు. ఇతనిదే మహాకాశన మఖబనవాసియందు గాన్పించుచున్నది. ఇందు రాజు పేరు “హారీతిపుత్ర-విష్ణుకర్ణ - చుటుకులవానంద” యని చెప్పబడి యున్నది. ఈవానకాననమును చెక్కించినది మహారాజున కును, మహాభోజికిని కుమార్తె యగు “నాగములనిక” యను నామె. ఆమె తనకుమారుడగు సివఖండనాగసిరి యను నాతనితోగూడి యీకాననమును వేయించినది. ఈసివ ఖండనాగసిరియు కాస్తేరికాననమున జెప్పబడిన ఖండ నాగకాతకుడును నొక్కరే. ఈతనితండ్రి యొకమహాగతి. ఈకాననములను మఖింపగా దేలినవిషయ మేమనగా, నాంద్రరాజ్యము ఊజించినపిమ్మట కుంతలమును, అప రాస్తమును చూటుకులనాగులకు స్వాధీన మాయెను.

హారీతిపుత్ర-విష్ణుకర్ణ-చుటు శాతకణి
భార్య మహాభోజ-వీరి కిరువురకును కూతురు

నాగములనిక
మహారాజుని వివాహము జేసుకొనెను

స్కందనాగ శాతక లేక
శివస్కందనాగశ్రీ

శివస్కందనాగశ్రీయొక్క తండ్రి మహారాజుని పై జెప్పబడియున్నది. అతనిపేరు మనకు తెలియదు. అయిన, నాత డెచ్చటివాడు? చిత్రదుర్గము (Chital- droog in Mysore) నకు సమీపమున నున్న చంద్రా వరీ పురమును రాజధానిగ జేసుకొని తత్సమీపభూముల నేలుచుండిన నాగవంశజుడు. విష్ణుకర్ణ-

చుటు-శాతకణి తనకుమార్తెను నాగనికను మహారాజున కిచ్చి యుద్వాహము చేసెను. కాబట్టి చంద్రావరీపురా ధీశునకును, వైజయంతీకునికూతురగు నాగములనికకును బుట్టినవాడు శివస్కందనాగుడు. ఇతనితండ్రి తుంగ భద్రకు దిక్షిణమున నున్న రాజ్యమున కంతటికిని నధిపతి. మాతామహుడగు విష్ణుకర్ణ-చుటు-శాతకర్ణునకు పురుష సంతులి లేకపోవుటచేతనేమో, యాతనిరాజ్యమునకు దౌహిత్రుడగు శివస్కందనాగుడే ప్రభు వాయెను. కావున స్వరాజ్యరంభకాలమున నాతడు కృష్ణకావేరులమధ్య రాష్ట్రములకును, కుంతలాపరాంతములకును ప్రభు నా యెను. ఈశివస్కందనాగుడే ఆంధ్రరాజులలోని కడపటి వాడగు పులుమావికి మహాసేనానిగా నుండెనని మ్యాక దోనికాననము చెప్పుచున్నది. పులుమావియనంతరిము శివస్కందనాగుడు స్వతంత్రుడై పైదేశముల కన్నిటికిని నధిపతి యాయెను. ఈపుడే పల్లవనంశస్థాపకుడుగ వీర కూర్చునికి గూతు నిచ్చి వివాహము చేసిన నాగరాజు. ఈతనిపేరే పల్లవాన్వయమునకు బుగోభాగము నలంక రించిన శివస్కందనమృతకు రెట్టబడిన. ఇట్లాంధ్ర రాజ్యలక్ష్మీ సాతవాహనవంశమును విడిచి, చుటు, మహా రకులకర్ణ గొంతకాలము వసించి, నుదకు పల్లవాన్వయము నాశ్రయించెను.

౨

ఈప్రకరణమున పల్లవనంశక్రమమును రచింపవల యును. ఇందుకు సాధనము రెవ్వి? పల్లవరాజుల కాననములు.

(౧) వీనియందు వర్ణితమగు మతవర్తిత మొక్క తెలుగున లేదు. పురాతనములగు కాననములయందు దొక్కొక్కదానియందును రెండుమూడుతరముల రాజుల పేర్లే కానవచ్చుచున్నవి. అర్వాచీనములగు కాననములవలె మతసంబంధమును పురాణగాధ లేవియు గానరావు. ఉదా. పల్లవరాజులు భారద్వాజులవియ్యోధమృజుస్వామ్యులనియు ప్రాతకాశనములయందు గున్నది. తరువాతి కాననములందువలె బ్రహ్మ, అంగిరస్, భరద్వాజ, ద్రోణా శ్వత్థాదులగుండ వంశావతరము వర్ణింపబడియుండులేదు.

కాలముగడచుకొలది పల్లవరాజులు స్వనంశచిత్రితములుచిరి. తమపూర్వీకులచేగృహము వారికి జ్ఞప్తి లేక పోయెను. కావున వారు తమకాసనములలో వంశచరిత్రమును వర్ణించునపుడు ఎల్లు తోచిన నట్లు వ్రాయించిరి. అందుచే, ఈకాసనములలోని పురాతనపల్లవవంశమున లిప్తియు విశ్వసనీయములు గావు. కావున చక్కగ పరిశీలించికొని వానిలోని విషయములను గ్రహింపరాదు. ఇక వంశవృక్షరచన కనుకూలములగు కాసనములపట్టిక నొకదానిని బొందుపఱచెదను. —

౧. మయివహల తామ్రపట్టిక:— (ఎ.పి. ఇండియా. వా. ౬ ఫు. ౮౪) ఇది యువమహారాజు శివస్మిన్దనముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన దానకాసనము.)

౨. హీనూడగల్లి తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. ౧, ఫులులు ౨—౧౦. ఇది అగ్నిప్రేమవాడపే యాశ్వమేధ యాజుయు, భారద్వాజుడును, పల్లవధర్మ మహారాజును నగు శివస్మిన్దనముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన దానకాసనము.)

౩. వారునివియుక్త గంటూరుమ్మల తామ్రపట్టిక:— దీనినే బ్రిటిషు మ్యూజియము తామ్రపట్టిక యందురు. (ఎ. ఇం. సం. ౮, ఫు. ౧౮౩. ఇది శివస్మిన్దన మహారాజుకోడలును, యువమహారాజు విజయబుద్ధుడనమ్మక ధర్మకపత్నియును, బుద్ధాన్యురూడను రాజకుమారుని తల్లియును నగు చారుడేవి వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక.)

ఈ పైమాడు పట్టికలును బ్రాకృతమునందు వ్రాయబడియున్నవి. సంస్కృత కాసనములకంటె ప్రాకృతకాసనములు పురాతనము లైనవని పరిశోధక విద్వాంసుల సిద్ధాంతము. కావున పల్లవకాసనము దీపైమాడును బహుప్రాచీనములని నిర్ధారణ నేయబడియున్నవి.

✓౪. దళ తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౧, ఫు. ౩౯౭. ఇది వీరభూషణముఁ మహారాజయొక్క ప్రహేళినిచే వ్రాయించి యిచ్చబడినది, తామ్రపట్టిక లోని చెందటిలేకు మాత్రమే లభ్య మగుటచేత, వీరభూషణముఁకు చెనుక నమ్మచారలవామముల దలియవు.)

✓౫. ఒంగోడు తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౧౫, ఫు. ౨౪౬. ఇది కుమారవిష్ణుని ప్రహేళి డును, స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, వీరముఁ ప్రహేళి డును నగు విజయస్మిన్దనముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక.)

౬. ఒంగోడు తామ్రపట్టిక:— ౨. (ఎ. ఇం. సం. ౧౫. ఇది వీరముఁ ప్రహేళి డును, స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, విష్ణుగోపుని ప్రహేళి డును నగుసింహముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

✓౭. ఉరువల్లి తామ్రపట్టిక:— (ఇం. ఆంటిక్వరీ, సం. ౫, ఫులులు. ౫౦—౫౨. ఇది స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, వీరముఁ ప్రహేళి డును, స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును నగు యువమహారాజు విష్ణుగోపముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

✓౮. వీర తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౮, ఫులు. ౧౫. ఇది వీరముఁ ప్రహేళి డును, స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, యువమహారాజు విష్ణుగోపముఁ ప్రహేళి డును నగు మహారాజు సింహముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

✓౯. మంగళూరుపట్టిక:— (ఇం. ఆం. సం. ౫, ఫు. ౧౫౫. ఇది వీరముఁ ప్రహేళి డును, స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, యువరాజు విష్ణుగోపుని ప్రహేళి డును నగు మహారాజు సింహముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౦. మారతామ్రపట్టిక:— (మదరాసు కాసన పరిశోధకసంఘపు వాషింగ్ కాన్ఫరెన్సేదన పత్రిక. ౧౯౧౩-౧౪, భా. ౨, నెం ౧, రు. ఇది స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, మహారాజు విష్ణుగోపముఁ ప్రహేళి డును, సింహముఁ ప్రహేళి డును నగు విష్ణుగోపముఁ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౧. చెన్నలూరుతామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౮, ఫు. ౨౩౩. ఇది స్మిన్దనముఁ ప్రహేళి డును, కుమారవిష్ణుని ప్రహేళి డును, బుద్ధముఁ ప్రహేళి డును నగు కుమారవిష్ణువు వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౨. ఉదయేంద్రముపట్టిక:—(ఎ. ఇం. సం. 3, పు. ౧౪౨. ఇది సున్నవమ్మకా ప్రహేలుడును, సింహ వర్మప్రహేలుడును, సున్నవమ్మకామహారుడును నగునంది వమ్మకా వ్రాయించియిచ్చిన పట్టిక.)

౧౩. అమరావతిశిలా స్తంభ శాసనము:—(సా. ఇం. ఇ. సం. ౧. ఇందు పల్లవరాజులనంశవృక్ష మొక్కటి వర్ణింపబడియున్నది. అందలిరాజులకును కంచిపల్లవుల కును గలసంబంధ మిట్టిది యని నిరారణ నేయుటకు నీలు లేకున్నది.)

౧౪. వాయులూరుశిలా స్తంభశాసనము:—(దుబ్రా యిలుగారి 'పల్లవులు' ఇందు పల్లవరాజులబాపితా యొక్కటి కలదు. అయిన నొకరాజునకును మఱియొక్క రాజునకును సంబంధ మెట్టిది యైనదియు వర్ణింపబడలేదు. శాసన నిదర్శనములు లేనిపే శృంగేక మున్నవి.) ఇది మొదటి పరమేశ్వరవమ్మకానాటిది.

౧౫. వేలూర్పాలెపు తామ్రపట్టిక:—(సా. ఇం. ఇ. సం. ౨, భా. ౫. ఇది మూడవనంద్రవమ్మకా వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక. ఇందుగూడ పల్లవనంశవృక్ష ముభివర్ణితము. ఇది వాయులూరుశాసనమునకంటె విశ్వసనీయమని పండితులయభిప్రాయము.)

ప్రాచీన పల్లవరాజు చరిత్రచనమున కాధారధూతములైన శాసనములివియే. వీనియందన్నిటియందును నీరాజులవంశావళి కొంచెముగనో గొప్పగనో వర్ణింపబడియున్నది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ లలోదప్ప తక్కినవానియందు దాతయొక్కముత్రాత, తాత, కండ్రులుమాత్రమే పేర్కొనబడియున్నారు. అనగా వీటిలో బ్రతిదానియందును ఏనాలుగుతరములరాజులైనను పేర్కొనబడియున్నారు. ఈదానశాసనముల నిచ్చినదాతలకు వారి తాతముత్రాలపేర్లు తప్పక తెలిసియుండును. అందుచే వీనియందు వర్ణింపబడినవంశావళి విశ్వసనీయమని యంగీకరింపబడినది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ అట్టివి కావు. అమరావతిశాసనములోని పేర్లకును, ౧—౧౨ లోని పేర్లకును ఏలాటిసంబంధమును గాన్పింపదు. వాయులూరుశాసనమున ౩౬ తరములరాజులపేర్లు కలవు. ఒకరి

కొకరి కున్న సంబంధము తెలియరాదు. వచ్చినపేరు మరల వచ్చుటయేకాక, మూడునాలుకేర్లు కలసి గుచ్చములుగ మరలిమరలి వచ్చుచుండును. శాసనమును వ్రాసినవారికి రాజులపేర్లును, వారు రాజ్యము చేసిన కాలక్రమమును నెఱుక లేకపోవుటచేత వారి యిచ్చవచ్చినట్లెల్ల వ్రాసిరి; పేర్లను గల్పించిరి. కావున, చరిత్రచనయందీశాసనముపై నాధారపడవలసినపుడు, జాగ్రత్తగ పరిశీలించి చూడవలయును; లేకున్న ప్రమాదము సంభవించును. వేలూర్పాలెపుశాసనమున ౧౯ రాజులపేర్లు గలవు. అందు కొంతమట్టుకును వాన కున్న సంబంధము చెప్పబడియున్నది. ౧—౧౨ శాసనములలోని పేర్ల వరుస కది వ్యతిరేకింపదు. కావున నది విశ్వసనీయమని నాయభిప్రాయము. ఇక వంశవృక్షరచన కారంభించెదను.

ప్రాకృతశాసనములు సంస్కృతశాసనములకంటె బ్రాచీనమైనవని శాసనపరిశోధక పండితులసిద్ధాంతమని యంతకుముందే చెప్పియున్నాముగదా; అందుచేత, ప్రాకృతశాసనములలో పేర్కొనబడిన రాజులు సంస్కృత శాసనములలో పేర్కొనబడినవారికంటె బూర్వము రాజ్యమేలినారనుట నిస్సంశయము. ప్రాకృతపల్లవ శాసనములు మూడు: మయిదవోలు, హీరహడగల్లి, గుంటూరు మండలశాసనములు. ఇందు మిక్కిలి పురాతనమైనది మయిదవోలు శాసనము. దీనియందు పేర్కొనబడినవాడు పల్లవనంశవాడు, భారద్వాజున గోత్రుడు, యువమహారాజు, శివస్మందచర్మ హీరహడగల్లి శాసనమున పేర్కొనబడినవాడు కాశ్చీపురాధిపుడు, ధర్మకామహారాజాధిరాజు, పల్లవకులలోదగ్ధపుడు, భారద్వాజునగోత్రవాడు, శివస్మందవమ్మకా. ఈశాసనమునందు మహారాజు బహుస్వామి పూర్వము చేసిన దానమును తాను పునరుద్ధరణము నేయుచున్నానని శివస్మందవమ్మకా చెప్పుకొనుటచేత, తత్పూర్వము పల్లవరాజ్యము నేలినరాజులలో బహుమహారాజుకడని తేలుచున్నది. ఈబహుమహారాజు శివస్మందవమ్మకా తండ్రియని చరిత్రకారులయభిప్రాయము. అట్లేని హీరహడగల్లి శాసనమున పల్లవరాజులు రెండవతరములవారు పేర్కొనబడియున్నారు.

బప్పమహారాజు

శివస్మార్తవమ్మ

చారుదేవి గుంటూరుకాసనమున జెప్పబడినవారు మువ్వరు: మహారాజు విజయస్మార్తవమ్మ, భారద్వాజాడు, పల్లవులయువమహారాజు విజయబుద్ధవమ్మ. ఇతనికుమారుని పేరు 'కుర'యనుపదముతో ముగియును. వీనిని హూబ్బొవ్వగారు 'బుద్ధాస్మార్త' యని పూరించిరి. కావున ఈకాసనములలోని పల్లవులు—

విజయస్మార్తవమ్మ

యు. మ. విజయ బుద్ధవమ్మ

[బుద్ధాస్మార్త] కుర

ప్రాకృతకాసనములలోని రాజులకు గలసంబంధం పెట్టిది? ఈకాసనముల కన్నిటికిని ఒక పేరు సామాన్యము. అన్నిటియందును స్మార్తవమ్మ పేర్కొనబడియున్నాడు. ఈతని పేరు మొదటినుండి కాసనములలో శివస్మార్తవమ్మ యని యున్నను, చారుమహాదేవికాసనమున విజయస్మార్తవమ్మ యని యున్నది. 'శివ' 'విజయ' శబ్దములు కుభానుచకములగు నుపసర్గలుగ నుపయోగింపబడినవి. అర్థః భేదము విశేషము లేదు. కావున శివస్మార్తవమ్మయ్య, విజయస్మార్తవమ్మయ్య, నొక్కరిని పేర్చే. ఇట్లే కదంబరాజులు 'శివ' 'విజయ' శబ్దములను ఉపసర్గలుగ తమ నామములకు ముందు జేర్చుకొనియున్నారు. ఉ. శివమాంధాత్మవమ్మ శివమృగేశవమ్మ, శివశృంగవమ్మ ఇత్యాదులు. ఒకకదంబరాజు తన పేరునకు ముందు 'శివవిజయ' పదములను రెంటిని జేర్చుకొని యున్నాడు. (ఎ.పి.కర్ణా. సం. ౩, పు. ౭.) కావున విజయస్మార్తవమ్మయ్య, శివస్మార్తవమ్మయ్య నొక్కరే యనుటకు కేంకింప బనిలేదు. అట్లు పైరెండు పేర్లొక్కరివే యను సిద్ధాంత మేర్పడినదిమిట్ట నీక్రింది ప్రాచీన పల్లవవంశ వృక్షమున లెంపవచ్చును.—

బప్పమహారాజు

శివస్మార్తవమ్మ

బుద్ధవమ్మ

[బుద్ధాస్మార్త] కుర

అయిన నీబప్పమహారాజు జెప్పరు? 'బప్ప'యను మాట సామాన్యము కాదు. 'అప్ప'యనుమాటయే ప్రాకృతమున బప్ప యైనదేమా! ఇతర సామాన్యము మేమి? వేలూర్పాలెశుకాసన మీసందర్భమున కొంచెము దోడ్పడుచున్నది.

"తత్పుత్రా దజని చూతపల్లవా

ద్వీరకూచః ఇతి విశ్వతాహ్వయః,

యః ఘోష్ట్రస్సుతయో నహగ్రహి

ద్రాజచిహ్న మఖిలయశోధనః."

పైల్లోకములోని చూతపల్లవుడు చుట్టు, పల్లవ వంశములసంయోగమును నూచించు కల్పితపురుషుడుగాని యన్యుడుగాడు. ఆరెండువంశముల సంయోగానంతరము బుద్ధవవాడు వీరమార్పుడు. ఇతడు నాగకన్యాకరము యొక్కయు, అఖిలరాజచిహ్నములయొక్కయు గ్రహమును సేకకాలమందు జేసెను. ఈదంపతులకు బుద్ధవ పుత్రుడే స్మార్తవమ్మ. ఇతనికి స్మార్తశిష్యుడను పేరు పైతము గలదు.

"అన్వవాయనభశ్చస్త్రీః

స్మార్తశిష్య స్తతో భవ."

ఈస్మార్తశిష్యునిగూర్చి రాయకొటకాసనమున నిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

"అశ్వతామాశ్వతస్తు భవతు ఖిలు పురా

విక్రమస్యకృతారి

జ్ఞాతో ద్విజహ్వంగినిపుత్రాహ్వాహృతి జగతాం స్మార్తశిష్యాధిరాజః."1 యత

ఈ పైకిక మెట్టిదగునీతియందున్నను తాత్పర్యము విశదముగ జరియుచున్నది. అశ్వత్థామకు ద్విజవోగనవల్ల యుద్ధగా నాగకన్యకనల సృష్టశిష్యుడు పుట్టెను. ఇచ్చట నాగకన్యతోడి తగులూట మత్స్యత్థామకే యంటగట్టబడి నది. రాయకోటశాసనకర్త క్రీ. శ. ౯, ౧౧ కళాబ్రహ్మల యందున్నవాడు. శాన నతడు నాగకన్యమూలమున పన పూర్వికులకు రాజ్యము లభించె నన్న గాఢమత్ర మెఱు గును. ఏరాజు నానాగకన్య వరించుటచే రాజ్యలబ్ధి యైన దియు నెఱుగడు. ఏతత్కారణమున నాతడు నాగ కన్యను పల్ల వవంశమున లెల్ల మూలపురుషు డను ప్రథగలిగిన యశ్వత్థామకు యిచ్చి పెండ్లిచేసెను. ఏది యెట్లున్నను పల్లవులు నాగకన్య మూలమున రాజ్యలాభమును బొం దుట నిజము. అశ్వత్థామ పురాణములలోనివృత్తి. అతని యునికి కవిప్రతిభయే కారణము. అట్టివానివల్ల దక్షిణ దేశమున ౧౦ కళాబ్రహ్మలవలెకును రాజ్యమొనర్చిన పల్ల వవంశ ముత్పన్నమైనదనుట యసంభవము. వీరభూర్పడను రాజుండెననుటకు శాసననిదర్శనము గలదు. వాయు లూరుశాసనమున 1 నీ పేరు గలరాజుల నిర్వర్తన తేర్కొను చున్నది. ఈశాసన మంత విశ్వసనీయము గావని యింతకు పూర్వమే నవించియున్నాము. దక్షిణశాసనదాత తన ముత్తాత వీరభూర్పడవమ్మయని చెప్పుకొనియున్నాడు కావున వీరభూర్పడు పరిత్రపురుషుడు. ప్రాచీనపల్లవ రాజులు కొందఱాతనిని పవనంశమునకు మూలపురుషుడుగ వర్ణించియున్నారు. నాగకన్యకావతియితడనుట యే సమంజసము. పైపరిశోధనవల్ల దేలినవిషయమేమన:-

బప్పమహారాజు లేకవీరభూర్పడు
(నాగరాజుకుమార్తె నుద్వాహము చేసుకొని
తమ్మాలమున రాజ్యమును బడసినవాడు)

శివ లేక విజయస్కందవమ్మ
(ఇతనికి సృష్టశిష్యు డనుపేరు గలదు)
విజయబుద్ధవమ్మ (చారుమహాదేవిభర్త)

[బుద్ధాత్మ] కుమారుడు.

1. దుర్జయలు : పల్లవులు.

ఇక సంస్కృతశాసనములలోని వంశములనుగూర్చి చర్చ సల్పదము. ప్రథమమున పైపట్టియందలి ౫-౧౦ శాసనములను గూర్చి విచారించెదము. ఇవి యేవియన, ఒంగోడుశాసనములు ౧, ౨, ఉరువపల్లి, పీకిర, మంగళూరు, మారశాసనములు. వీనియందలి రాజుల

వంశ క్రమము:-

ఒంగోడు (౧)

కుమారవిష్ణు

సృష్టవమ్మ

వీరవమ్మ

విజయస్కందవమ్మ

ఒంగోడు (౨)

వీరవమ్మ

సృష్టవమ్మ

విష్ణుగోప

సింహవమ్మ

ఈపై రెండుశాసనములలోని రాజు లొక్కవంశ మువారనుట పై వంశవృక్షములవల్ల విడితే మగుచున్నది ఇందు ఆరుతరములరాజులు పేర్కొనబడియున్నారు.

ఉరువపల్లి

సృష్టవమ్మ

వీరవమ్మ

సృష్టవమ్మ

య. మ. విష్ణుగోప

పికిర

వీరవమ్మ

సృష్టవమ్మ

యవమహారాజు విష్ణుగోపవమ్మ

సింహవమ్మ

మంగళూరు

వీరవమ్మ

సృష్టవమ్మ

య. మ. విష్ణుగోప

సింహవమ్మ

మార

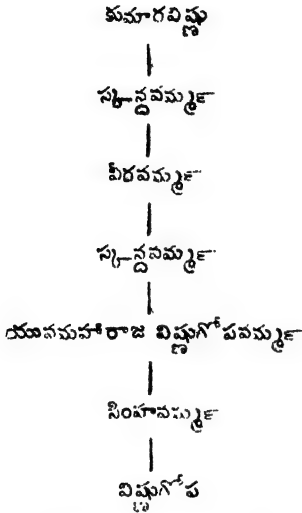
సృష్టవమ్మ

మహారాజవిష్ణుగోప

సింహవమ్మ

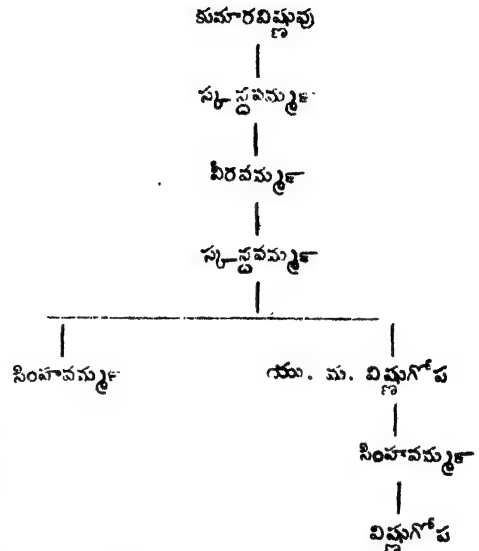
విష్ణుగోప

ఈ పై నాలుగు శాసనములలోని రాజవంశము
ఒంగోడు శాసనములలోని రాజవంశము నొక్కటియే
యనుట స్పష్టము. కావున నీవంశవృక్షపుటనుకలను సంక
లితము జేసిన, స్క్రిండివంశ మేర్పడును.---

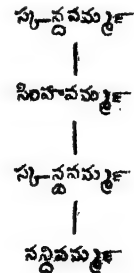

ఇట్లు పైయారశాసనములనల్లను 2 పురుషాంత
రములుగల వంశవృక్ష మేర్పడినది. ఇంకను నిం దొకటిశం
కువిషయములు గమనింపదగినవి గలవు. ఉరువపల్లి, మం
గూరు, పీఠిరశాసనములలోని విష్ణుగోపుడు యువమహా
రాజునియే పిలువబడియున్నాడు. వీరత్కరణమున కొంద
రీతడు తనతండ్రికాలముననే మృతిజేందెనని తెలిచిరి.
ఇది సారబాటు. ఉరువపల్లి శాసనదాత యగు యు. మ.
విష్ణుగోపుడు ఆ దాశశాసనమును (సింహవమ్మయను
రాజయొక్క యేకాదశవర్షమున: సింహవమ్మ షహా
రాజునకు విజయసంవత్సరే ఏకాదశే) ఇచ్చినట్లు చెప్పియు
న్నాడు. కావున ప్రాంత ట్టుగారన్నట్లు ఈసింహవమ్మ
విష్ణుగోపుని శ్రేష్ఠభ్రాతృగ నుండువలయును. వీరితండ్రి
యగు స్కన్ధవమ్మకు పిమ్మట వారనిపెద్దకుమారుడు
సింహవమ్మ రాజయెను. అతడు తనతమ్ముని యావ
రాజ్యాభిషిక్తునిగ జేసి రాజ్యములోని యంత్రరాధా
ముప కధిపతిగ జేసెను. ఆతనిసంతతివారు మహారాజుల
మని చెప్పుకొన్నను సింహవమ్మకు, కంచిరాజ్యము

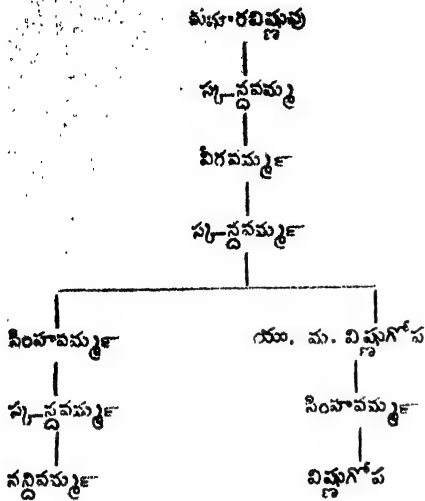
నేలిన యాతనివంశస్థులతోబడి యేరాజ్యము నేయుచుం
డిరి. కావున విష్ణుగోపుడు తనతండ్రికి పూర్వమే మృతి
నందె నని కాని, తత్కరణమున వారేడు శాసనముల
యందు యువమహారాజుని పిలువబడె నని కాని యనుకొ
నవలసినయవసరము లేదు. కావున నీవంశవృక్ష మిట్లుం
డునలెను:---

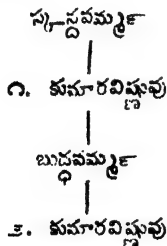
పైపట్టికలోని (౧౨) ఉపయోగిరపుశాసనమున
స్క్రిండివంశము వర్ణింపబడియున్నది.---

ఈరాజులు పైవంశవృక్షములోని స్కన్ధవమ్మ
యొక్క శ్రేష్ఠభ్రాతృగు సింహవమ్మ వంశజులుగ నుండు
వలయును, కావున నీవంశవృక్ష మిట్లుండవలయును:

ఇక (౧౧) చెద్దలూరుకాసనమునందు వర్ణింపబడిన రాజులవిషయము విచారితము. వీరు—

౩. కుమారవిష్ణువు

చెద్దలూరు(౧౧)కాసనముందు దేర్కొనబడినరాజులెప్పుడు రాజ్యముచేసిరి? అనువిషయము ప్రథమమున విచారణీయము. హూల్ ట్టుగా రిట్లనుచున్నారు:—“చెద్దలూరుకాసనపురిపి...పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి దాన పత్రములలోని లిపిని పోలియున్నది. అక్షరముల తలకట్టపై యడ్డగీట్లు చెద్దలూరుకాసనమున లేకపోవుటయే దానికిని ఇతరకాసనములకు గల భేదము. మఱియు దీని యందు ‘ర’, ‘క’, ‘య’ (కొమ్ము)ను సమమైనరెండు విలువుగీట్లై యున్నవి; ఈయక్షరములను తెలియజేయు నిలువుగీట్లు పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి కాసనములలో మిక్కిలి కురుసలుగ నున్నవి. ఈవిషయము చెద్దలూరుకాసనముపై యర్వాచీనమున విశుచున్నది. కాచేక్కనత్రుబ నివాండ్లనబట్టి కాసనాక్షరములు భేదించు

పున చెద్దలూరుకాసనమున దేర్కొనబడిన పట్ల వరాణాలు సింహవర్మ, సింహవిష్ణువులమధ్యకాలమాన ప్రభుత్వము సర్వీయండవలయును.”¹

కేవల మక్షరములస్వరూపమునుబట్టి దానకాసనములను, నందు దేర్కొనబడినవారికాలమును నిర్ణయించుటకు గొంతఁజుకును సాధ్యమే. స్థూలముగ నక్షరముల స్వరూపమునుబట్టి కాసనముల ప్రాచీనార్వాచీనత్వములను నిర్ణయింపవచ్చును. అట్లుగాక అక్షరస్వరూపమునుబట్టి యీకాసన మిప్పటిదని నిశ్చయించి చెప్ప వీలుగాదు. హూల్ ట్టుగారు పై జేసిన సిద్ధాంతముపై దుబ్రాయ లిట్లు వ్యాఖ్యానమును జేసియున్నాడు:—

“పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి కాసనములలోని ‘ర’, ‘క’ల కంటె చెద్దలూరుకాసనములలోని యాయక్షరములు స్వరూపము చక్కగ నేర్పడినవనియు, తత్కారణమున నది యర్వాచీన మైనదనియు లిపికాస్త్రవృత్తితో నీకాసనములలోని యక్షరములను బరిశీలించి చూచిన హూల్ ట్టుగా రనియున్నారగుదా. నేను స్వయముగ నీనాలుగుకాసనములలోని యక్షరములను బరిశీలించినప్పుడు, (చెద్దలూరుకాసనమున) ‘ర’, ‘క’ల స్వరూపము గొంఁచెము జక్కగ నేర్పడియున్నను, వానికి బదులు ‘హ’, ‘య’ల స్వరూపము చక్కగ నేర్పడక యున్నది. అక్షరముల నొక్కొక్కదానితో బోల్చి చెప్పగలిగిన దంతయు చెద్దలూరుకాసనము దక్కినమూటితోడను సమకాలీనమనియే.

“అయితే, అక్షరముల నొండ్చొంటితో బోల్చుటకు బదులు, లిపులయొక్క సామాన్యస్వరూపములను బోల్చి చూచితిమేని, చెద్దలూరుకాసనపురిపి, ప్రాచీనకాసనములందువలె, వంకరటింకరగ నున్నది. ఉరువపల్లి, మంగళూరు, పీకిరకాసనములందన్ననో, అర్వాచీన కాసనములందువలె, ఓపి చక్కగ పదిరియున్నది. అయినప్పటికిని సామాన్యముగ నక్షరములపోలిక యథాగతమితిని తెలుపకలదని నేను నమ్మును. కాసనములను వ్రాయు

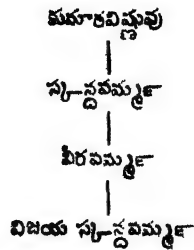
ఇవయినను పల్లవకాసనములపల్లవకాక, గాంగ, కాదంబ కాసనములపల్లవములునునున్నది. ఒక్కొక్కటి దొక రాజకాలమునందలి కాసనములే యొకదాని పోకటి పోలియుండవు. కడతటిమాట: కాశ్చీపురమున నొక గలచిన చెన్దలూరుకాసనమును పలక్కడయం దిచ్చిన యురువపల్లి కాసనముతోడను, దళేశపుర, మేన్మాతరల నుండి యిచ్చిన మంగళూరు, పీఠికాసనములతోడను బోల్చువలసినయవసరము లేదని నాయభిప్రాయము. పలక్కడ, దళేశపుర, మేన్మాతరలనుపట్టణములు గుంటూరు సీమలోని వై యుండవచ్చును. అనగా నది కాశ్చీపుర మనకు బహుదూరమున నుండినవి. కావున, దళేశపురమే (పైకాసనములందలి) యత్తురభేదమునకు గారణమని విశేష మగుచున్నది."1

ఇట్లు, చెన్దలూరుకాసనము ఉరువపల్లి, పీఠిక, మంగళూరుకాసనములకాలమప్పటిదో, లేక తత్కార్యపు కాలముదో యనునభిప్రాయము దుబ్రాయలుగా రిచ్చి యున్నారు. ఇదియే సరియైన యభిప్రాయమని నాకలవు.

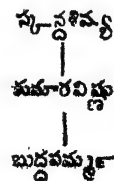
చెన్దలూరు కాసనములోని రాజులు సింహాసనముల సింహావిష్టువుల మధ్యకాలమున రాజ్యము చేసియుండునని హూట్టు అభిప్రాయపడియున్నారు. ఇది సాధ్యము కాదు. ఏలనగా, ఉదయేంద్ర కాసనమున బేర్కొనబడిన రాజులు సింహాసనముల వెనుక కంచియందు రాజ్యము చేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. "లిపిస్వభావమునుబట్టి మాడగా నీ (ఉదయేంద్రపు) కాసనము ఉరువపల్లి కాసనముకంటె దూరవాదిన యభిప్రాయపడుచున్నాను"2 అని కీల్టారను చెప్పుచున్నాడు. కావున చెన్దలూరుకాసన ములో బేర్కొన్న, రాజులు సింహాసనముల వెనుక గంచియందు రాజ్యము చేసినట్లు కవకాశము లేదు. వారు సింహాసనములకు బూర్వమే చేసియుండవలయును.

ఇట్లు చెన్దలూరు కాసనపురాజులకాలమును నూల ముగ నిర్ణయించితిమి. ఈకాసనమున విద్రువ కుమారవిష్టువులు బేర్కొనబడియున్నారు. వీరిద్దరిలో ఒంగోడు (౧) పట్టికయందు వర్ణింపబడిన కుమారవిష్టు చెన్నదళి ప్రభువు

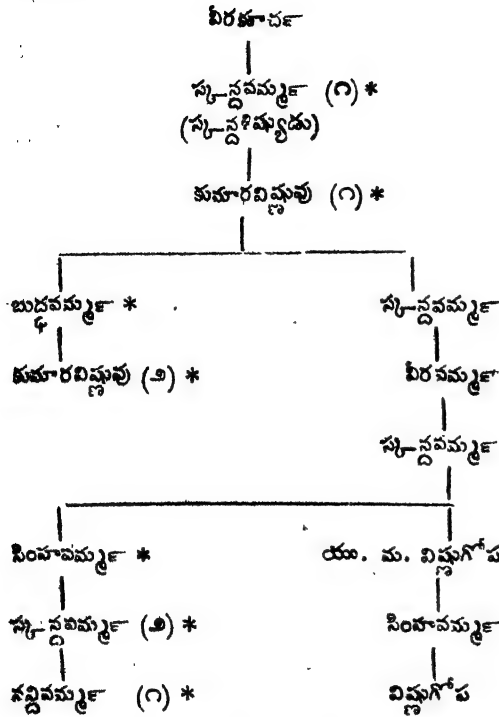
దా, ద్వితీయుడా? ఒంగోడు (౧) కాసనమందలి మరొకరి యిది:—

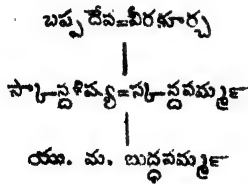
ఈకాసనము విజయసృష్టవమ్మ నాటిది. ఇతడు ఉరువపల్లి కాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోవుని యొక్కతండ్రి. ఒంగోడు (౧) కాసనములోని "యత్తురములు ఉరువపల్లి, మంగళూరు, పీఠికాసనాత్మరముల వెంటి" అని కృష్ణకామ్యులిగారనుచున్నాడు పితృపుత్రుల కాసనముల కంటెటి బంధుత్వముండుట వింతగాదుగదా! చెన్దలూరుకాసనపు టత్తురములు పైతము ఉరువపల్లిది కాసనముల యత్తురములందరినీ పండితుల యభిప్రాయ ముగదా! కావున చెన్దలూరు కాసనములోని రెండవకుమారవిష్టువు ఒంగోడు (౧) కాసనపు విజయసృష్టవమ్మతో నిండుమిండుగ సమకాలీనుడుగ నుండవలయును. అట్లయిన చెన్దలూరుకాసనపు ౨వ కుమారవిష్టువును, ఒంగోడు కాసనపు కుమారవిష్టువును భిన్న పురుషులు. ఒంగోడు (౧) కాసనపు విజయసృష్టవమ్మయొ, చెన్దలూరుకాసనపు ౨వ కుమార విష్టువును ఇండుమిండు సమకాలీనులైన, ఒంగోడు (౧) కాసనపు కుమారవిష్టువు చెన్దలూరుకాసనపు కుమారవిష్టునకు మూడు నాలుగుతరముల ముండటివాడగును. చెన్దలూరుకాసనము ప్రకారము ౨వ కుమారవిష్టుని తాతపేరుకూడ కుమారవిష్టునే కదా! వేలూర్యాకేయపు కాసనమున రాజులవరుస యిట్లు గలదు:—

కావున పల్లవ మంకేప్పక్షస్వరూప విట్టిదిగ నంద
వలయును.

ఇక ప్రాకృతకావనపురాణాలను, వీరికిని ఎట్టిసం
బంధము గలదో విచారించును. వీరు:

వీరకూచ మహారాజు కడుం దెననుటకు బ్రబలనద
కేసము దళితామ్రపట్టిక. దీనిభావ సంస్కృతము. ఇది
వీరకూచుని మునిముమునికాలమునాటిది. అక్షరములు గ
దుప్రాచీనములు. దళితామ్రపట్టికను ఉరువపల్లి పీఠహ
డగలి కావనములతో పోల్చిచూచితిని. అక్షరములు ఉరు
వపల్లి కావనాక్షరములకంటె ప్రాచీనములుగను, పీఠహ
డగలి కావనాక్షరములకు దరువాతిదిగను గన్పట్టుచున్నది.

* కంచిరాజులు.

దళితామ్రపట్టిక. ఉరువపల్లి, పీఠహడగలి కావనముల
మధ్యకాలమున నుండెననుటకు సంకేతము లేదు. ఉరువ
పల్లి కావనదాతయగు య. మ. విష్ణుగోపునితాత వీర
వమ్మయని యొకరాజు నాన్నాడు. అతడే యీవీరకూ
చురాజుని కృష్ణకాష్ట్రిగారివాడము. కావనపరిశోధకు
లయ్యు వీర లిట్టిపొరబాటునకు లోనగుట చిత్రము.
దళితామ్రము ఉరువపల్లికంటె ముందటిదిని లిపియే సా
క్ష్యమిచ్చుచున్నది. కృష్ణకాష్ట్రిగారు వాయలూరుకావ
నమున వీరవమ్మపే రొక్కమారు గాన్పించుచున్నది.
కావున వీరకూచుడే వీరవమ్మపే యని తమవాదము నుద్ధ
రింపజూచిరి. కాష్ట్రిగా రేవృద్ధితోజూచికోకాని, సద
రుకావనమున వీరవమ్మ నామమునకు దైన రెండుపర్య
యములు వచ్చు వీరకూచ నామము వారికంటె బడకపో
యెను. వాయలూరుకావనమున (౫౧౧) రెండుపర్య
యములును వీరకూచ నామము సృష్టవమ్మ, కుమ
రవిష్ణునామములకు ముందే వచ్చియున్నది. వేలూర్కాళె
యపుకావనమునను నట్లే యున్నది. దళితామ్రపులిపి
చెందలూరుకావనపులిపికంటె ప్రాచీనముగ గన్నది చుండు
టచే తచ్చావనదాత రెండవకుమారవిష్ణువునను పూర్వ
మున్నవా డనుట స్పష్టము. కావున నాతనిముతాతయగు
వీరకూచవమ్మ పీఠహడగలి కావనదాతయగు మొద
టిసృష్టవమ్మయొక్క జనకుడేకాని యన్యుడు గాడు.
దుబ్రాయలుగా రేకావనముచేతనో వీరకూచునిపే రెత్త
రైరి. పల్లవనంకేప్పక్షమున లేనిపేర్లను గల్పించిరి. బద్ధ,
సృష్టవమ్మ, య. మ. బుద్ధవమ్మ, బుద్ధాంకురులకు
విముట విష్ణుగోపు నొక్కని సృజించి, తదనంతర మొక
సృష్టవమ్మను వారికంటెగట్టివానికి పల్లవనంకేప్పక్షము
నతికించిరి. ఇట్లు దుబ్రాయలు పల్లవనంకేమును బహుళీ
కరించుట కాక కారణముగన్నదుచున్నది. క్రీ. శ. నాల్గవ
శతాబ్దిమధ్య కాలమున దక్షిణదేశముపై దండెత్తివచ్చిన
గుప్తరాజు సముద్రగుప్తుడు కాశ్చీకేంద్రుడగు విష్ణుగోపుని
నోడించెనని హరిసేనుడు అలహాబాదుజిల్లా స్తంభకావనము
న జెప్పియున్నాడు. ప్రాచీనకావనముల నన్నిటిని గాలిం
చి చూచినను విష్ణుగోపనామపల్లవరా తదనంతాబ్దిమధ్య

1. ఎ. ఇం. సం. ౧౫ శ్రీ. ఆరక్ష.

మును కక్కడను గాన్పించదు. కావున విశ్వాసానవా-
మగు వాయలూరుశాసనము నాధారపఱచుకొని ప్రాకృ-
తశాసనరాజులకు చెనుక నొకవిష్ణుగోవునికి రాజ్యాభి-
షేక మొనర్చెను.

సముద్రగుప్తుని దక్షిణవంశయాత్ర క్రీ. శ. 850-
80 లమధ్య జరిగియుండునని స్మితుగారనిరి. 1 వారి నేనుడు
సముద్రగుప్తునియు త్తరదిగ్విజయమునకుమందు దక్షిణదిగ్వి-
జయమును వర్ణించియుండుటలనుకారముగా గొని దక్షిణ-
దిగ్విజయము క్రీ. శ. 885ననో, 940ననో నడచియుండునని
దుబ్రాయలుగా రనుచున్నారు. 2 తనయిరుగుసొరగుదేశ-
ముల నుండు కేత్రపుల నట్టె యుంచి ముందు దూరదేశ-
ములపై సేరాజనకు దండయాత్రచేడలుట సంభవించదు.
ఈ త్రరాపశమునందలి కేత్రపులను లోబఱచుకొనక దక్షిణ-
దిగ్విజయమునకై సముద్రగుప్తుడు బయలుదేర నడచు-
నాకు నమ్మకము కలిగింపలేదు. కావున స్మితుగారియభి-
ప్రాయమే యరియినదని వాడుకట్టుచున్నది. సముద్ర-
గుప్తునివంశయాత్ర యొప్పుగు నడచియుండినను ఆకాల-
మున విష్ణుగోవు డెనుపల్లవరా శాసనముండవలయు-
ను. అట్టిరా శివ్వడైన మహాదేవశా కనుగొందము.
ఉరువపల్లి శాసనపాఠాయగు విష్ణుగోవుని యన్నయగు
సింహవర్మ క్రీ. శ. 436 మొదలు 460 వఱకును రా-
జ్యము చేసినట్లు ఘోటుగారు నిర్ధారణచేసియున్నారు. 3
విష్ణుగోవుడుగూడ నప్పటివా డనుట నిస్సంశయము. ప్రా-
కృతశాసనములందుగాని, సంస్కృతపురాననములయందు
గాని జేర్చినబడిన విష్ణుగోవునాముగలవారలలో బ్ర-
థము డితిడే. ఇంతకుముందు పేరుగలరా శివ్వడను లేడు.
ఉరువపల్లి శాసనపు విష్ణుగోవుడే సముద్రగుప్తునిపతివత్స-
కాజాలడు. ఏలనగా, వారి కిందుమించుగ నొకకతాబ్ద-
మొడ మున్నది. కావున నురువపల్లి విష్ణుగోవున కొకకతా-
బ్దముపూర్వ మొకవిష్ణుగోవు డుండియుండవలయును.

అనగా వాతడు క్రీ. శ. 850 ప్రాంతమున రాజ్యము
నేయుచుండి యుండవలయును. సింహవర్మకు ముందు
కంచీయం దెదుగురు పల్లవరాజులు రాజ్యముచేసిరి.
తరమునకు ౨1 సంవత్సరములు విడిచిన, ౧౦౦ సంవత్స-
రములలో నాలుగుతరములగును. సింహవర్మకు నాలు-
గుతరములముందున్న వాడు మొదటిస్సంధవమ్మ. ఈ
తనికాలమున సముద్రగుప్తు నివంశయాత్ర నడచియుండ-
వలయును. లేక యీతని మరణాంతరమేని నడచి-
యుండవలయును. అలహాబాదుశాసనపు విష్ణుగోవుడు
స్సంధవమ్మ జ్యేష్ఠపుత్రుడై యీతని తరువాత రాజ్య-
మునకు వచ్చియుండవలయును. సంతానహీనుడుగనో,
కయ్యముననో పవిత్రనమున నేమడియుటచేత నాతనిపేరు
సంస్కృతప్రాకృతశాసనములయందు గానరాకపోయెను.

టి. శి. శంకరయ్యరు మొదటిస్సంధవమ్మపుత్రు-
డగు యు. ను. విజయబుద్ధవమ్మయు, చెన్నలూరుశాస-
నముగోని బుద్ధవమ్మ యు నొక్కడే యనిరి. 4 చెన్నలూరి
శాసనపు బుద్ధవమ్మ తండ్రి పేరు కుమారవిష్ణు డగుటచేత
ఏ రేకపురుషులనునాచము సాగరు; కావున మొదటిస్సంధ-
వమ్మకు మువ్వరుపుత్రు లుండిరిని యొప్పుకొని తీరవల-
యును. ఇంతటితో పల్లవంశావలింగుగైన తర్కమును
చాలింతము.

ఈక్రింది వంశవృక్షమునందలి రాజులకాలము నూల-
ముగ నిర్ధారణచేయబడినది. సింహవర్మకాల మొక్క-
టియే నిశ్చయముగ దెలిసినది. తక్కినరాజులకాలములు
పురుషాంతరమునకు ౨1 సంవత్సరములు తగ్గించుటవల్ల ను,
పొచ్చించుటవల్ల ను లేలినవి. కావున భావిపరిశోధన
వలన వాస్తవస్థితి బయల్పడవలయును.

1. ఎన్. పి. పి. రీ ఆఫ్ ఇండియా.
2. ప్రొ. డ. చ. ఫుటర్. E. H. D.
3. జ. రా. ఏ. పి. ౧౯౧౫, పు. ౪౮౬. J. RAS 1915.
4. ఇం. పి. క్యా సెం. ౬. I. H. Q.

Kirakurcha

Buddh

250-275 Kirakurcha * 261 to 286

275-300 Sivaskandavarman * 286 to 311

300-325 ^{Bv} ~~Buddh~~ Buddhavarman I * 311 to 336

Buddhyandura
Kishnugopa *
325-350 336 to 361

Kumaraishnu I *
350-375 361 to 386

Buddhavarman II * Skandavarman
375-400 386 to 410

Kumara
ishnu II *
400 to 425 411 to 436

Viravarman
Skandavarman

Simhavatman *
425-450 436-461

Skandavarman II *
450-475 461 to 486

Nandivarman *
475-500 486-511

Yuvaraj
Kishnugopa

Simhavatman

Kishnugopa

Simhavatman

Simhasishnu 592-617

Mahendraratman I 617-630

Narasimharatman I 630-660

Paramesvara I
Mahendra II 660-670

Paramesvara I 670-695

Narasimha II 695-725

Paramesvara II 720-725

Hiranyavarman

Nandivarman II
725-790

Bantivarman
790-840

Nandivarman
840-841-843

Nripatunga
846-872
873-889

వైప్రకరణమునందు పల్లవశాసనమును కచ్చింపి
తిమి. ఆనంశజాలచరిత్ర మింకను వర్ణింపబడిన
యున్నది. పల్లవులకు నాగకన్యమాలనున కాజ్యతా
భము గలుగుట నింతకుపూర్వమే వచ్చిచియున్నాము.
అటుపిమ్మటివృత్తాంత మింకను శిష్యులసియున్నది. దీని
కాధారములు పల్లవరాజుల ప్రాకృతసంస్కృతకాసన
ములే. ఇవిగాక ఆకాలములో పరరాష్ట్రములరాజుల
కాసనములందును, గొన్ని పురాతనగ్రంథములందును
పల్లవరాజులవిషయము చెప్పబడియున్నది. అందు ముఖ్య
మైనవి. —

౧. సముద్రగుప్తుని యలహాబాదు శిలాస్తంభకాస
నము: ఇందు సముద్రగుప్తుడు దక్షిణమునజయించిన రాజ్య
ములును, తదధిపతుల నామములును వర్ణింపబడియున్నది.

౨. కదంబకమల్లేశవర్మకృతశిలగండకాసనము: (ఎ.
ఇం. సం. ౬) కదంబరాజ్యస్థాపనను వర్ణించుచున్నది.

౩. " మృగేశవర్మకృత రవివర్మకాలకాసన
ములు. (ఇం. అం. సం. ౬, పుట ౨౪, ౨౯.)

౪. కృష్ణవర్మకృత నాటి అణకాకాసనము: (ఎ.
కర్నా. సం. ౯, దా. గి. నె. ౧౬౧.) కృష్ణవర్మకృ
తనృమము నెట్లు పల్లవులు హతముచేసినదియు వర్ణించు
చున్నది.

౫. పెనుగొండకాసనము: (ఎ. ఇం. సం. ౧౫)
గాంగపల్లవరాజులమైతిని దెల్పును.

౬. లోకవిభాగము: శైవభూగోళ విషయిక
గ్రంథము. మొదటి సింహావర్మకాలమును దెలియ
జేయుచున్నది.

ప్రాచీనపల్లవరాజులలో ప్రథముడు వీరకూచక
రాజు. నాగరాజుకొమార్తెను పెండ్లాడుటచే రాజ్యలా
భము గలిగినని చిలార్పాలెయ్యపు కాసనము పల్కా
చున్నది.

“యః ఘోస్త్రిసుతయా సహగ్రహీ
ద్రాజదీహ్న మఖిలం యశోధనః”.

నళికాసన మితడు “స్వబాహుబలాత్థా
తోజ్జితైశ్చైత్రు” డని చెప్పుచున్నది. ఇంతకుమించి
యీతనివిషయమేమియు మనకు తెలియదు. ఇతనికుమారుడగు మొదటిస్కందవర్మకృత యీతని “బప్తమహా
రాజుని శేర్మొని, “ఆప్రతిహతకాసను” డనియు,
“అనేక హిరణ్యకాటి గోపాలక సహస్రప్రదాత”
యనియు చెప్పుచున్నాడు. హలకత సహస్రప్రదాత
మును గూర్చి డాక్టరు కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారి ట్లను
చున్నారు:—

“దీనికి (గోపాలకతసహస్ర యనుదానికి) శేమైన
సభా మున్నచో, నరణ్యమును నరికించి భూమిని వ్యవసా
యార్థ మగుదానిగ మార్చ నీరాజు ప్రయత్నముచేసెనని
నిస్సంశయముగ నూచించుచున్నది. ఈసందర్భమున
నొకవిషయమును గమనింపవలయును. తమిళుల కీదేశము
(పాతవాహనాచారము: దత్తమండలము) దండారణ్య
మునుపేర నెరుకపడియుండినది. ఇదియే సంస్కృతపు
దండకారణ్యము. ఇచ్చట పశుపాలనము ముఖ్యోద్ద్యోగి
గము; పశుపాలనము ముఖ్యకీడ. ఈబుద్ధిచేతుడే యీ
ణ్యమును వ్యవసాయార్థ ముగజేయ (—ప్రయత్న మెం
తమను సఫలమొ చేప్పజాలము—ప్రయత్నము చేసెను.
కావున నీరాజు ఇటుల మహోపకార మొనర్చెను.

బట్టి ప్రభువులను దత్తవంశులమున నిజమ లింకను సృష్టించుచున్నారని స్థానికపరిశ్రమల దెలియుచున్నది."

ఈతనిరాజ్యకాలమున పల్లవరాజ్యవిస్తీర్ణ మెంతటి ఈతనికుమారుడగు శివసైన్యవక్త్రా కాసనములపల్ల నీజివయమును దెలుసుకొనవచ్చును. సాతవాహనరాష్ట్రము (అనగా బ్రహ్మరథ త్తవంశులములలో గొంతభాగమును, మైసూరునీచులలోని గొంతభాగమును), కర్ణాటకము (అనగా తొండవంశులము), ఆంధ్రపథము (అనగా కృష్ణవంశుల యాంధ్రరాజ్యము) పల్లవులకు స్వాధీనముగ నుండెను.

మఱియు నీతనిరాష్ట్రమున కుంతలదేశముగూడ జేరియుండెను. పశ్చిమసముద్రమే పల్లవరాష్ట్రమునకు బడమటిసరిహద్దుగ నుండెను. ఈవిషయమున బండితులు భిన్నాభిప్రాయమును గనుపఱచియున్నారు. వారిలో ప్రముఖుడు ప్రాచీనరూపక అనునతడు, ప్రస్తుతము మైసూరునీచులలోని పికారిపురతాలూకాయందు మల ప్లియను గ్రామము గలదు. ఆయాుర పురాతనప్రాకృతకాసనములు రెండు చెక్కబడ్డలింస్తంభ మొకటి కలదు. అందొకటి, "హారీతిపుత విష్ణుకడ్డమటిసాత కంఠి" యనునతనిది. ఇతడు నాగవంశజుడగు నాంధ్రభృత్యరాజు. రెండవది, కేరులేని కదంబరాజుది ఈ రెండుకాసనములను విమర్శించుచు రాప్పక ఇట్లు వాయుచున్నాడు:—

"ఈకాసనము (మొదటిది) ఆగ్రామచందలిదానమును తెల్పుచున్నది. ఇది రాజానకు 'వైజయంతీపుర రాజా' యనువిరుదు నిచ్చుచున్నది. ఇదే స్తంభముపై నీకాసనమునకు క్రింద వేరొకకాసనము గలదు. అక్షరములనుబట్టి చూడ నిది వైకాసనముకంటె విశేషము పిమ్మటిది గాదు. ఇందుపల్ల బనవాసిరాజ్యము (కుస్తలము) చుట్టువంశమువారికడనుండి కదంబులపాస్తగత మైనట్లు తెల్లచుగచున్నది." ప్రాచీనరూపక నన్నట్లు కుస్తలరాజ్యలక్ష్మి చుట్టుకులమును విడి తత్తుగమే కదంబవంశము వాక్రయించలేదు. మొదటికారగ మేనున, చుట్టువంశ మంతరించినకాలమున కదంబరాజవంశ ముత్పత్తికాలేదు. మఱియు కదంబులకు కుస్తలరాజ్యప్రాప్తి

పల్లవనరపాలర యనుగ్రహమువలన గలిగినది. ఈవిషయము కదంబరాజవంశమునకు మూలపురుషుడగు యయా రవిమర్క మునిమనుకుడగు కమత స్థమర్కయొక్క తాళగుండలికాసనముపల్ల దెలియుచున్నది. మయూరవర్మకకు రాజ్యప్రాప్తిగల్గినవిధమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

సంశ్రిత స్తదా మహీపాలా
నారాధ్య యుద్ధేషు విక్రమైః;
ప్రాపట్టబంధసంపూజాం
కరపల్లవైః పల్లవైభృతాం.
భంగురోమ్మిక్వవల్లైన్యైత్య
దపరాణావాంభః కృతావధిః;
ప్రహరాస్త మనన్యసన్న్యూరణ
సమయస్థితాం భూమి మేవచ.

వైశోకములపల్ల మయూరవర్మ పల్లవరాజుల నాశ్రయించి అనేకయుద్ధములయందు విక్రమము బ్రకటింపుటచే వారిప్రసాదమునకు బాశ్రుదాయోననియు, దత్తార్థమున ప్రహరము మొదలు పశ్చిమసముద్రము వఱకు గలరాష్ట్రమున కధిపతిని జేసి స్వకరపల్లవములచే నాతనికి పట్టబంధము జేసిననియు దెలియుచున్నది.

కావున కుస్తలము కదంబులకు బూర్వము బల్లవులస్వాధీనముం దుండెననుట స్పష్టము. ఆంధ్రభృత్యులయ నంతరము పల్లవులును, పిమ్మట కదంబులను కుస్తలముపై రాజ్యముచేసిరి. వీరహర్షనికాలమున కుస్తలము పల్లవుల యేలుబడికి లోనై యుండెననుట నిస్సంశయము. ఒకకుస్తలమే కాదు; కొంగుదేశమున నైత మారినయధికారము చేరియుండవలయును. కావున నాతడు భార్య మూలమున లబ్ధమైన ఆంధ్రసామ్రాజ్యపు దక్షిణార్థమున కధిపతియై యుండెను. రాజధాని కంచి.

(శివ)స్పష్టవర్మ
(క్రి. శ. 300-330)

శివస్పష్టవర్మ వీరహర్షనిపుత్రుడని యంతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాము. ఇతనిని శింధు కాసన

ములు దొరకైనవి. అందు మొదటిది మొదవోలుకాస నము. ఇది శివస్మార్తవర్త్య యావరాజుగ నున్న కాలమున నిచ్చినది.

“యువహారాజో భారదాయనగోత్త్రో
పలవానాం శివఖండవమ్మో.”

ఇది బప్పు లేక వీరటూర్పు మహారాజు ౧౦ వ రాజ్యవర్తమున నొసగబడెను అని మొదవోలు కాసన మున నున్నది.

రెండవది, హిరహడగల్లి కాసనము. ఇదిరాజైన పిమ్మట ౮ వ రాజ్యవర్తమున నిచ్చినది. రాజు తన్ను గురించి యిట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు:-

“అగ్నిధోమ వాజపేయూస్సమేనయాజీధన్య
మహారాజాధిరాజో భారద్దాయోప్లవా
ణ సివఖండవమ్మో.”

ఈరెండు కాసనములు గాక యీతనిరాజ్యకాల మున నివ్వబడిన కాసన ముకటి కలదు. దీనిని చారుదేవి యొక్క గుంటూరునుండలకాసన మందురు. ఈమె (విజ య)స్మార్తవర్తయొక్క పుత్రుడును, యావమహారా జును నగు విజయబుద్ధవర్తయొక్క భార్య. ఈదంపతు లకు “భర” శబ్దాంతనామధేయు డగు పుత్రుడొక డుం డెను. వానిపేరు బుద్ధాన్వితరయని హల్లుగా రనిరి. కాసనదాత్రి యావమహారాజు యగుటచే నప్పటికి యావ మహారాజు బ్రదికియుండెనా యను సంశయము గలుగు చున్నది. ఇది నిజమైనను కాకపోయినను బుద్ధవర్త శివ స్మార్తవర్త ప్రథమపుత్రు డనుట నిజము. దీని కితడు యావరాజ్యపట్టాభిషిక్తు డగుటయే సాక్ష్యము. ప్రాచీన పల్లవరాజులు డను ప్రథమపుత్రులిగాని, సోదరుని గాని యావరాజ్యమున కభిషిక్తునిగ జేయుచుండినట్లు తోచు చున్నది. శివస్మార్తవర్త తన తండ్రికాలమున యావరాజుగ నుండెను. అట్లే బుద్ధవర్తయును, సింహవర్త రాజ్యకాల మున నాతని సోదరుడు విష్ణుగోపురు రాజుగ నుండెను. ఇంతేకాక మహారాజు రాజధానియగు కాశ్చీపురినుండి పల్లవరాజ్యములోని దక్షిణభాగము నేలుచుండెను.

ఉత్తరాగ్రము యావమహారాజు నేలుబడియం దుండె ననుట స్పష్టము. శివస్మార్తవర్త యావరాజుగ నున్న ప్పడు ఆంధ్రపథమునందలి వీరిపత్రక్రామమును దానము పేయుచు ధాన్యకటకములోని తనన్యాపృథుని కది యెఱుకపఱచెను. యావరాజుగుబుద్ధవర్తభార్యయగు చారు దేవి దాలూరునందలి విష్ణుదేవాలయమునకు ధూదానము నుజేసి తద్వర్తమానమును “కడక”, అనగా ధాన్యకటము నందలి యధికారి కెఱుకపఱచెను. తరువాతి కాలమున సింహవర్త యనుజుడగు విష్ణుగోపవర్తయు, తద్వంశజు లును ప్రస్తుతపు నెల్లూరు గుంటూరు నుండల సంగమ ప్రాంతములలోని దళింపుర, పలక్కడ, తాంబ్రాప యను స్థలములనుండి పల్లవరాజ్యపు టుత్తరాగ్రముపై బ్రభుత్వము నేయుచుండిరి. ఈయు దావరాజుములవల్ల పల్ల వ యావరాజులు పల్లవసామ్రాజ్యములోని యుత్తరవిషయ ముల కధిపతులై యుండిరిని లేలుచున్నది.

శివస్మార్తవర్త కాలమున పల్లవరాజ్యవిస్తీర్ణ మునుగూర్చి యిదివఱకే చెప్పియున్నాము. ఈరిసికాస నములు ఈతడు అగ్నిష్టోమ, వాజపేయ, అశ్వమేధ యాగములను జేసెనని చెప్పుచున్నవి. కడపటియాగ మును దిగ్విజేతలును, సామ్రాజ్యపట్టభేద్రులును నగు రాజు లేచేయదగినది, తదితరుల కసాధ్యము. కావున నీతడు మహాపూరుడై రాజ్యములను గెల్చినట్లు తోచుచున్నది. ఈతడు జయించినరాజ్యము లెవ్వయో, రాజు లెవ్వరో తెలియదు. అయినను వేరూర్పాళెయపు కాసనమున స్మందశిష్యుడు, అనగా స్మార్తవర్త సత్యసేను డనురా జును జయించి, బ్రాహ్మణాధునికను దీసికొన్నట్లు చెప్ప బడియున్నది:

“అన్వవాయనభశ్చస్త్రో;

స్మాన్దశిష్టస్త్రో భవ;

ద్విజానాం ఘటికాం రాజ్ఞ

స్సత్యసేనాజ్ఞహర యః.”

ఈసత్యసేను డెవ్వడో తెలియరాదు. డాక్టరుకృష్ణస్వామి అయ్యంగారికితడు తాత్రపుడను స్వామి

సత్యసింహు(సేను)జేయనుచున్నాడు. కాని యది నిజము గాదు.

అప్పటి రాజ్యపరిపాలనవిధానము శివస్మృత్యవ మ్ముక్తాకాశనములవల్ల కొంత దెలియుచున్నది. సర్వాధి కారమును రాజునందే యుండెను. రాజ్యపాలనమున రాజునకు యువరాజు తోడ్పడుచుండెను. రాజు నిరం కుకుడు గాడు. రాజధానియందు మంత్రాంగసభ యొక్క టి యుండెను. తోసభవారి యిష్టానుసారము వర్తించినను లేకున్నను వారియభిప్రాయములను ముఖ్యవిషయము లయం దడుగుట రాజున కాచారమని తోచెడిని. ఈమం త్రాంగసభలో సభ్యత్వమున కెవ్వ రర్హు లో చెప్పటకు విలు లేదు. హీరహడగల్లి కాసనము ప్రకారము కొలివాల గ్రామభోజకుడు భట్టిసమ్మ యీసభకు జేరిన సభ్యుడు.

“కొలభోజకన రహస్యాధికత భట్టిసమ్మన”

యని కాసనము. ఇంతమాత్రముననే భోజకు (అన గా యినాంచారు)లకు మంత్రాంగసభలో సభ్యత్వము తమభోజకత్వమువల్ల లభించెడివని తలపరారు. భట్టి కమ్మక బ్రాహ్మణుడు. ఈతని బ్రాహ్మణత్వములననే యీతడు రహస్యాధికత్వము దయ్యెనని గ్రహించవలయును. పూర్వపుత్రుత్రియాలసభలయందుబోలె పల్లవరాజులసభల యందు మంత్రరాజకుమారుల తోపాటు బ్రాహ్మణులు గూడ మంత్రము జెప్పచుండుట యాచారము.

పాలనసౌకర్యార్థమై పల్లవరాజ్యము రాష్ట్ర) ములగ విభజింపబడియుండెను : సాతవాహనరాష్ట్రము, ఆంధ్రపథము, ముంషకరాష్ట్రము, కర్మరాష్ట్రము ఇత్యా దులు. ఈరాష్ట్రములపై సదివతులను రా జేర్పఱచు చుండెను. ఇందు కొందఱు రాజకుటుంబమునకు సంబం ధించినవారు ; తక్కినవారు సామాన్యులు. ప్రతిరాష్ట్ర) మును మాడంబము లనుపేరుగల భాగములుగ మరల విభజింపబడి యుండెను. మాడంబమున కధిపతి మాడంబికుడు, లేక మాడంబికుడను పేరుగల యధికారి. వీరుగాక స్థానికాధికారులును, గ్రామాధికారులును గూడ నుండిరి. హీరహడగల్లి కాసనమున నిరంకశములు రాజ భ్యక్తులు పేర్కొనబడియున్నారు : పల్లవులు, గోవల్లవు

లు, అమాత్యులు, అరక్ష కాళిక్యకులు, రిక్షాకులు, సైయోగికులు మొదలగువారు. ఈయుద్వోగస్థులనామములను, పరి పాలనావిధానమును జర్పించునపు కాటిరీయార్థకాస్త్ర) మునందును, నశోకుని శిలాకాసకములలోను వర్ణింపబడిన మూర్తసామ్రాజ్యపు కట్టుదిట్టములు జ్ఞప్తివచ్చును. వీశా కినిపర్యంతము వ్యాపించియుండు దక్షిణదేశము అశోక చక్రవర్తికాలమున సూర్యులయేలుబడికి లోనై యుం డుట సుప్రసిద్ధమైనవిషయమే. తదనంతర మాంధ్రరాజుల కాలమున పరిపాలన పద్ధతులు మారక పల్లవులకాలము వఱ కట్లే యుండినట్లు తోచెడిని.

శివస్మృత్యందవమ్మకాలమున జను లెంతసుఖ మనుభవించిరో తెలియదు. అయినను వారిపై విధింప బడిన పన్నులను జూడ వారు విశేష సుఖ మనుభవించి రని తలంచుట కవకాశము లేదు. పన్నులను రాజున కిచ్చుటయేకాక రాజభ్యక్తు లగు సదికారులకు పాలు మజ్జిగలను సరపరాచేయవలసి యుండెను. ఉప్పు పంచ దాకలమీదిపన్నును సర్కారునకు చెల్లించవలసి యుం డెను. అంజీపను లధికారుల యిష్టప్రకారము చేవలసి యుండెను. అధికారులు గ్రామస్థులకడనుండి పచ్చిక, కలప, పశువులు, పండ్లు, పువ్వులును గొనుట యా చారమైయుండెను. ఇట్లు జనులు సర్కారువారి కియ్యి పలసిన పన్నులకుగాని, చేయవలసిన చాకిరులకుగాని బాధ) లని పేరు. ఇటువంటిబాధలు పడు నెనిమిది. వీనియం దొక్కటి ప్రజల నుపద్రవించుచున్నట్లు తోచెడి. సంచ రింతల (సిపాయీల) వల్ల బాధ విశేషముగ నుండెడిది. వీ రిచ్చివచ్చినట్లు రాజ్యమునం దంతటను సంచరించుచు జనులను బాధించెడివారు. సంచరింతలవలె గూఢపురు షులు రాజ్యమంతటను సంచరించెడివారు. గూఢపురు షుల స్వభావ మెఱింగిన మనతరమువారికి చాలినట్లుగల్గు నుపద్రవ మిట్టిదని వర్ణింప నవసరము లేదుగదా.

కాంచీపురము : ప్రాచీనపల్లవరాజధాని

బప్పజేవుడు లేక వీరహర్షవమ్మక యొక్క రాజ్యకాలమునుండియు పల్లవులకు రాజధాని కాంచీ పురము. మైదవరీలకాసనముకాంచీపురమున నివ్వబడినది.

“కాంచీపురాలో యువమహారాజో భార
తాయనగొత్తో పలవానం సేవఖండవ
మొద్దంభకడే వాస్తం ఆగపయతి”

యని కాసనము. ఇందువల్ల శివస్మందవమ్మక యువ
రాజుగ నున్నప్పుడు కంచి పల్లవులరాజుధాని యగుట
స్పష్టము. అట్లే హిరహదగల్గి కాసనమునను

“కాంచీపురా అగ్నితోమ వాజపేయాన్వ
మేధయాజీ ధమ్మ మహారాజాధి రాజో
భారద్వాయో పల్ల వాణ శివఖండవమొ”

యని చెప్పబడియున్నది. కావున శివస్మందవమ్మకరాజు
ధానియు కాంచీపురమేయని స్పష్టము. పల్లవరాజ్య
మున్నెన్నమైనదిముదలు వారికి కాంచీపురమే రాజధాని.

విష్ణుగోపుడు (335-360)

శివస్మందవమ్మక యనంతరము పల్లవరాజ్యాధి
పత్య మెవ్వరు వహించినదియు నిశ్చయించి చెప్పటకు
వీలు గాదు. కాసనములును అనేకసందేహముల కాస్పదము
లగుచున్నవి. ఇంతకుపూర్వము నాచే నిర్ణయింపబడిన
కాలనిర్ణయపట్టికను బట్టి శివస్మందవమ్మక గుప్తచక్ర
వర్తికాయగు మొదటిచంద్రగుప్తనకు (310-330) కొంచె
మించుమించుగ సమకాలీను డగుచున్నాడు మొదటిసం
ద్రగుప్తునియనంతర మాతనిపుత్రుడు సముద్రగుప్తుడు చక్ర
వర్తి యాయెను. ఇతడు దిగ్విజేత. దక్షిణదిక్కుపై దండు
బెడలి తూర్పుసముద్రతీరమున బ్రభుత్వము సేయుచున్న
రాజుల నదిమి కప్పముకొని, యత్తరాపధన్యపాలు రను
నిర్మూలముగావించి, యశ్వమేధయాగము నొనర్చి మహా
రాజాధిరాజుపదమును బడసెనని హరిసేనకృతముగు నలహా
బాడు శిలా స్తంభకాసనము వల్లుచున్నది. హరిసేనుడు
పైప్రకృత్యయందు సముద్రగుప్తునిచే బిరిభింపబడిన రాజు
లను, వారిరాజ్యములను జేర్చొనియున్నాడు. వా
రెవ్వరన్న:

౧. కోసలరాజు మహేంద్రుడు,

౨. మహాకాంతారాధిపుడు వ్యాఘ్రరాజు.

3. కారాళకన్యపాలకుడు	మంతరాజు.
౪. పిష్టపురీశ్వరుడు	మహేంద్రుడు.
౫. కొట్టారునరపతి	స్వామిదత్తుడు.
౬. ఏరాడ్డపల్లి రాజు	దమనుడు.
౭. కంచిరాజు	విష్ణుగోపుడు.
౮. అవముక్తాధిపుడు	నీలరాజు.
౯. వేంగీశ్వరుడు	హస్తివమ్మక.
౧౦. పాలకరాజు	ఉగ్రసేనుడు.
౧౧. దైవరాష్ట్ర) నాథుడు	కుజేరుడు.
౧౨. కృషలపురరాజు	ధనంజయుడు.

ఈరాజులను సముద్రగుప్తుడు బద్ధులనుగ జేసి
పిమ్మట విడిచెను. ఈరాజ్యము లుండినపలములు దెలి
యకపోవుటచే సముద్రగుప్తుడు కేరళపర్యంతముగల
దక్షిణదేశమును జయించెనన్న భ్రమయొక్కటి కలిగెను.
కాని యిటీవల ద్రువ్రాయలుగారి పరిశ్రమలవల్ల సము
ద్రగుప్తుని చండయాత్ర తూర్పుసముద్రతీర దేశములపై
గృహ్లానది యత్తరపుట్టుడునటకు న్యాపించెనని తేలుచు
న్నది. గుప్తపల్లవవైస్యములు కృష్ణ కావలియొడ్డుననే
తారసిల్లెననియు, సముద్రగుప్తునకే పరాజయము గలుగు
టచే యన్నటినుండియే వెనుకకు దరలెననియు ద్రువ్రా
యలనుచున్నాడు. దీనికి కాసనస్థముగు నాధార మెద్దియు
లేదు. అట్టియాధారమును గల్గింప సమకట్టి ఆర్.
సుబ్బారావుగారు సాలంకాయనరాజగు మొదటి నంది
వమ్మక పెదవేగి కాసనములొని

“విజయవేంగీపురానైక సమరవాస్తవిజయి
నో హస్తివమ్మక మహారాజన్య”

యన్నవాక్యము నాధారపఱచుకొని, హస్తివమ్మకయే
సముద్రగుప్తుని గల్పెనన్న భావమును చూపించిరి. (ఇచ్చట
విజయశబ్దము కుభనూతకము.) దీని కంతకంటె విశేష
ర్థమున్న ట్లగపడదు. విజయకాంచీపుర, విజయదళేశపుర,
విజయపల్లకదలలొని విజయశబ్దమున కేయరముగలదో
అయ్యగ మే విజయవేంగీపురములొని విజయ శబ్దమున
కును కలదని నాభావము. అట్లుగాక విజయ శబ్దము
జయమును దెల్పునదేయని నాదమునకై యొప్పుకొన్నను,

పాస్త్రమును సముద్రగుప్తు నోడించెననుట కది యెట్లాధారము కాగలదు?

వాస్తవము విచారించిన సముద్రగుప్తుడు గృహస్థుడు యాటిపట్టె తోచుచున్నది. కంచిరాజుని విష్ణుగోపుని మాత్రమేకాక పాలకరాజును సుగ్ర సేనునిగూడ జయించినట్లున్నది. పాలక (పాలక్క-ద) యనునది కృష్ణకు దక్షిణ దేశమున నున్న పల్లవముఖ్యపట్టణములలో నొకటి. కావున పాలకరాజు పల్లవల సామంతుడనుట నిజము. కంచివిష్ణుగోపుని జెప్పి పాలకయుగ్ర సేనుని జెప్పుటచే సముద్రగుప్తుడు వారితో వేరువేరుగ యుద్ధముజేసియుండును. పాలకరాజును పాలకపురముననే జయించెనని తోచుచున్నది. భావిపరిశోధనవల్ల గాని నిజము లేదు.

పైవాదములోని నిజానిజము లెట్లున్నను ఒకవిషయమునుగూర్చి మనము సందేహపడవలసిన యనవరము లేదు. అది యోద్ధియన, సముద్రగుప్తుని సమకాలికుడగు పల్లవరాజు పేరు విష్ణుగోపుడనుటయే. అందువల్ల క్రీ. శ. ౪ వ శతాబ్దారంభమున కంచియందు రాజ్యమునేయుంచున్న శివసమ్రాట్టవర్మకును, నీరసికిని వేదోపబంధ ముండువారెననుట నిశ్చయము. ఈబంధుత్వమును నిర్ధారణనేయుట శాసనమును దోడ్పడుదు. కావున దుబ్రాయ తీరినికొత్త ౫౧ పర్వము లెడము సంపాదించవలసినట్లైనను, ఒంగోడు (౧) శాసనములోని (మొదటి) కుమారవిష్ణువును చారుడేవి కుమారుడగు బుద్ధ్యాంకురునికి మునిమనుమనిగ జేసి ప్రాకృతసంస్కృతశాసనములనుగూర్చి విష్ణుగోప సమ్రాట్టవర్మకుల నిరికించెను. వాయలూగు వెలూర్పురేయము దళివాశాసనములు వీరభూమి డెనురాజుండునని చాటుచున్నను దుబ్రాయ లాతరి నామమును స్మరింపలేదు. స్మరించియున్న యాతినివాదము డొంకి తప్పియుండెడిది. వాయలూగు శాసనమున వీరభూర్మనామభేదులిద్దరు (౫, ౧౧) గన్పించుచున్నారు. విష్ణుగోపుడు ౮ వ వాడు; అనగా, వానిపేరు పై యిద్దరు వీరభూర్మలనుగూర్చున్నది. వెలూర్పురేయపు శాసనమున పల్లవరాజులలో బ్రథముడు వీరభూర్మడనియు, తర్వాతముడు సమ్రాట్టవర్మడనియు, వాని

కొడుకు కుమారవిష్ణువనియు చెప్పబడియున్నది. కావున వీరభూర్మడు పల్లవరాజులలో గడుప్రాచీనుడని తేలుచున్నది. ఈవిషయమును గృహ్యశాస్త్రముగా రొప్పుకొన్నారు. పైశాసనములనుబట్టి యీతడు ప్రాకృతశాసనములకాలమువాడని యొప్పుకొనవలసియున్నది. ఇతని మునిమునుడిచినదే దళివాశాసనము. దీనిభాష సంస్కృతము. వీరభూర్మనికొడుకు శివసమ్రాట్టవర్మ కాలమునకు శాసనములభాష ప్రాకృతము. అగ్రనిమునుమనికాలమున సంస్కృతము. ఇట్లు శాసనములభాష రెండుతరములలో మారిపోయెను. అయితే దళివాశాసన మెప్పుటిది? ఈప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పుట సులభముగాదు. అయినను బ్రయత్నము చేయుదము. పల్లవశాసనములలో బహుపురాతనమైనది వీరభూర్మగి శాసనము. దాని యక్షరములు చక్కగ తీరియుండక యుండుటకాక నానాఘాటు శిలాశాసనాక్షరములను బోలియున్నది. యునమహారాజు విష్ణుగోపనమ్మ యురుపల్లి శాసనము క్రీ. శ. ౪౪౬వం దివ్యబడినది. దీనియక్షరములు చక్కగ తీరియుండుటయేకాక దుబ్రాయలుగా రన్నట్లు నిజమైనపెత్తెత్తలు గల్గియున్నవి. ఒంగోడు (౧) శాసనములోని లిపి యురుపల్లి లిపికంటె పురాతనమైనదని కృష్ణశాస్త్రుగారు విచించియున్నారు. దళివాశాసనపుటక్షరములను పైశాసనాక్షరములతో బోల్చిచూచిన నొక్కవిషయ ముంకిరిసి తప్పక బోధపడగలదు. దళివాశాసనపుటక్షరములు వీరభూర్మగి శాసననాక్షరముల కంటె నవినముగను, ఒంగోడుకన్న ప్రాచీనముగను, ఉరుపల్లికన్న హ్రాసితరముగను గాన్పించుచున్నవి. కావున దళివాశాసనము వీరభూర్మగి ఒంగోడు (౧) శాసనముల మధ్యకాలముదని తెలియుచున్నది. వీరభూర్మగి శాసనదాత వీరభూర్మని కుమారుడగు శివసమ్రాట్టవర్మ. దళివాశాసనము నిచ్చినవాడేతనిమనుడు. ఉరుపల్లి శాసనదాయకు యు. మ. విష్ణుగోపనమ్మయొక్క తాత యగు వీరవమ్మయో, యాతనిసమకాలికుడగు నికొక పల్లవరాజో దళివాశాసనము నిచ్చియుండవలయును. యు. మ. విష్ణుగోపనమ్మయొక్కయు, దక్షిణప్రతాపకులయొక్కయు శాసనములన్నియు దళివపుర పల్కడ

తాత్పర్యముండి యిట్లుబడియుండుటచేతను, కర్మశాసనమున 'విజయదశమీపురాధిష్ఠాన' యని యుండవలచేతను నాశాసనమును యు...మ విష్ణుగోపవర్ణనయొక్క తాత యనువీరవర్ణనయే యుచ్చేసని వాతలవు. ఇది నిజమేనిం దళి-కాసనకాలము వోక తొలగిన గది చెప్పవచ్చును. యు. మ. విష్ణుగోపునియన్నయగు సింహవర్ణక రకెడ మొదలు రకం నఱకు రాజ్యముచేసెను. అతనితండ్రి స్కందవర్ణక రగం మొదలు రకెడనఱకు ను; తాతయగు వీరవర్ణక ౩౦౫ మొదలు రగంవఱకును రాజ్యముచేసి యుండవలయును. కాబట్టి దళి-కాసనము ౩౦౫-రగం మధ్యకాలమున నిశ్చయబడియుండవలయును. ఈకాలనిశ్చయము సరియైనచో వీరవర్ణకు క్రీ. శ. ౨౦౫ మొదలు ౩౦౦ వఱకును, శివస్కందవర్ణక ౩౦౦ ము. ౩౫౩ వఱకును రాజ్యపాలనము జేసియుండవలయును. సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర దుర్బాయలు గారు చెప్పినట్లు ౩౫౫-రం ల మధ్య నడచినను శివస్కందవర్ణకకు దరువాతికాల ఘననే నడచియుండవలయును, కావున నేను రచించిన పల్లవవింశతియందు ప్రయాగశాసనములోని విష్ణుగోపుడు శివస్కందవర్ణకపుత్రుడై యుండునని కేంకించి తిని. అయినను చారుడేవిశాసనము శివస్కందవర్ణకకు బుద్ధవర్ణక యనుకుమారుడు యువరాజుండవలయు, నాతనిపుత్రుడు బుద్ధాంతురుడనియు తెల్పుచున్నదిగా! యువమహారాజగుటచే బుద్ధవర్ణక శివస్కందవర్ణకయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రుడు డనుట నిజము. అయినను వాయులూరు శాసనమునందుగాని, నేలూర్పాళపు శాసనమునగాని స్కందవర్ణకయనంతరము బుద్ధవర్ణకగాని, బుద్ధాంతురుడుగాని రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు చెప్పలేదు. ఒకచోట ఏకాదశము చేతనైనను బుద్ధవర్ణక తండ్రికి పూర్వము మృతినవగా నతనికుమారుడు బుద్ధాంతురుడే శివస్కందవర్ణకకు వీమిట్ట రాజ్యాభిషిక్తుడై యుండవచ్చును. బుద్ధాంతురు యనునది దీరుని యంద రొప్పుకొన్న విషయమే. ఇతని పేరు వాస్తవముగ విష్ణుగోపుడై యుండవచ్చును. యుద్ధముననో, మరియొక విధముననో విష్ణుగోపబుద్ధాంతురుడు మరణించునద, నాతనివీరతండ్రి మొదటికుమార విష్ణువు కంచిరాజ్యమున కధిపతియై యుండవచ్చును.

శాసనములలోని కాశాలు తమ పితృ పితామహ ప్రతితా మహాలనే పేర్కొను నాచారమును బాటిండువా డగుటచే ఈవిష్ణుగోపుని స్మరింపరైరి.

డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు తరువపల్లి శాసనవారణకు యు. మ. విష్ణుగోపుడే సముద్రగుప్తుని తో బోరాడిన విష్ణుగోపు డనుచున్నాడు. ఇది సాధ్యము గాదు. కారణ మేమన 'లోకవిభాగ'మును జైనభూగోళగ్రంథము వలన కంచిరాజ్య సింహవర్ణక (యు. మ. విష్ణుగోపునియన్న) కి. ౩౫౩, అనగా క్రీ. శ. ౩౩౩న రాజ్యాధిపత్యమును వహించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది కావున యు. మ. విష్ణుగోపున కొకకాల బుద్ధమునకు బూర్వమే సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర నడచెను. అందు నిల్ల యు. మ. విష్ణుగోపుడు సముద్రగుప్తుని సమకాలీను డనువాడును నిలువజాలడు. మనప్రస్తుతి చరిత్రజ్ఞానమును బట్టి చూడ యు. మ. విష్ణుగోపునకు పూర్వ మింకొక విష్ణుగోపుడు రాజ్యము జేసిన టగపడుచున్నది. నిజము భావిపరిశోధనవల్ల గాని బయల్పడు.

శివస్కందవర్ణకకు దరువాతికాలమును బల్లవరాజ్యమున గొంత యల్లకల్లోల ముండినట్లు గాన్పించుచున్నది. శివస్కందవర్ణకకాలమున కాంబీపురము పల్లవరాజు ధాని యనుట నిరూపింపబడెనుగాదా! నేలూర్పాళయపు శాసనము నిజముపల్కించుండు పత్రమును గుమారవిష్ణువు రాజ్యాభిషిక్తుడైనప్పుడు కంచి పల్లవుల స్వాధీనమందు లేదనుచునిజము. నేలూర్పాళయపుశాసనమందొల్లున్నది:-

“గృహీతకాశ్చీనగర స్తతోఽభూ
త్కృమారవిష్ణు సస్మరేషు జిష్ణుః.”

కావున కుమారవిష్ణునికి పూర్వము కంచి పరహస్తగత మైనదనుట నిజము. అయితే కంచిన పల్లవుల కడనుండి యొడిచికొన్న శత్రువు లెవరు? ఈసంశయమును పైశాసనమే నివారించుచున్నది:

“భక్తా భువోఽభూ దధ బుద్ధవర్ణక
య శ్రోత్రసైన్యాణావ బాడబాగ్నిః.”

అంతటా నీ నీ సాంప్రదాయములు బలపులతో బోరాడు
యందుకు నీ కుటుంబము బోరాడును. కావున నీ మూల
సూత్రములను పాటించి గర్వించునట్లు బోరాడు
యందుకు నీ కుటుంబము బోరాడును. ఇందుననే కుటుంబములలో
తక్కువ పల్లవరాజ్యమున నల్లకల్లోలము గల్గినదనట
నిజము.

సముద్రగుప్తుని దండయాత్రపల్ల పల్లవరాజుల
బలమును, యశమును గొంతటకును క్షీణించియుండవల
యును. ఈకాలముననే కదంబసంశ్లేషాపకుడగు మయూ
రశర్మయు పల్లవరాజుల నెదుర్కొని యుండవలయును.
ఈతని విషయము తాళగుండకాసనమున కక్కగ నర్చిం
పబడియున్నది.

హరితిపుత్రులును, మానవ్యసముష్టి గోత్రజనులు,
వేదాధ్యయనసంపన్నులును, స్వస్థాపకులును నగు
బ్రాహ్మణులకుటుంబ మొకటి యుండెను. “వివిధయజ్ఞ
వధ్యుల పుణ్యజలములయందు పలుమారు తీసిన సిగలు
గలవారును; ప్రవచనావగాహననిష్ఠులును; విధిప్రకా
రము సమిగ్ధల నగ్నియందు హోమముచేసినవారును; సోమ
పానము తీసినవారును; ప్రణవపూర్వకముగ నారువిధముల
వేదమును పఠించు వారి కంశస్వరములచే మారుమోగు
గృహంతిరాళము గలవారును; చాతుర్మాస్యము,
హోమము, ఇష్టి, పశుబంధము, పార్థముసృష్టాధిపాత్విక
క్రియలను జేయువారును; అతిథులచే నిగత మాశ్రయింప
బడినదియు, సవనత్రయములు నేయని దినములేనిదియు
నగు వసతిగలవారును-నగు నీ బ్రాహ్మణుల గృహసమి
ప్రపదేశమున వికసించినపుష్పములచే నింపినకదంబపా
దప మొక్కటి యుండెను. వారి నృత్యమును పించుట
చేత వారి కాచెట్టుతోడి ‘సానామ్య’ ‘సాంకర్యము’లు
గలిగి యచ్చటివారిచే కదంబులని పిలువబడిరి.

ఇట్టికదంబులవంశమున శ్రీమంతుడును, శ్రుతశీల
శాచార్యులంకృతుడును, మయూరశర్మాభిధుడును నగు
వ్యిశోక్తము డొక్కడు పుట్టెను. అతడు ప్రవచన
మును సర్వమును జదువగోరి తనయుపాధ్యాయు డగు
వీరమూర్తితోగూడ పల్లవేంద్రునిపురికిపోయి తక్షణముడై

ఘటికను బ్రవేశించెను. అచ్చట పల్లవాశ్వసంస్థాయందు
గలిగిన తీవ్రముగ కలహముచే తోడితుడై, అక్కటా!
ఈ కలియగమందు, తుత్తియులకంటె బ్రాహ్మణు
తంతసర్వహీనులై యున్నారే! గురుకులమును శక్యగ
నారాధించును, స్వకాఖను బ్రతుక్తు ముతో బలించిన
వానికి సైతము బ్రహ్మసిద్ధియగుట నృపాధీనమైన శంకకు
మించినదుఃఖ మేమి కలదు? అని చింతించి, భూమిని
జయింపగోరి, కుశేసమిద్ధువత్సృగాజ్య చర్యగ్రహణము
నకు దగినపాస్తముచేత మండుచున్న ఖిద్దము నొరనుండి
పెరిగెను. పల్లవేంద్రుని యంతపాటురను సత్వరముగ
నోడించి శ్రీపర్యతద్వారమువలకు వ్యాపించియుండు
నరణ్యదేశమును స్వాధీనపఱచుకొనెను. బృహదాణ్ణప్ర
ముఖబహుంజమండలముల నదిమి కప్పము గొనుటచే
పల్లవేంద్రుని కనుబొమలముడికి గారిణభూతుడై ముగిం
పబడిన స్వప్రతిజ్ఞావ్రతిమును, సులభముగ ప్రాప్తమైన
కృతార్థస్వమును సమస్తాపిత యుద్ధయాత్రతోడ భూమ
ణములై చెలగ నాతడు విరాజిల్లెను. శత్రువులగు కం
చిత్రాజులు బలముతో యుద్ధమునేయుటకు పలుమా
రాతనిపైకి రాగా, వారిగీనాసాగరముపై రాత్రుల
యందు విషమదేశములయందు బయనము సల్పునపుడు
గాని, విశ్రమించినప్పుడుగాని, అపస్మర్త భూముల
యందుగాని, దేశవలె మహాతీవ్రముగ దాకి, ప్రహరిం
చుచు, నచ్చినకష్టములను చేత నున్నకత్తిచే తోడుగ గాని
యొర్పుకొనుచుండెను. పల్లవేంద్రు లాతనిశక్తిప్రతాప
ములను, వంశమును గనుగొని యట్టివానికి హానినేయుట
శ్రేయము గాదని తెలిచి సత్వరముగా నాతని మిత్రునిగ
జేకొనిరి. అంతట నారాజులకొలుపునందు జేరి, యుగేక
యుద్ధములయందు స్వపరాక్రమమును బ్రకటించి వారిని
సంతోషపఱచి, పల్లవులకరపల్లవములచే సంపూజితమైన
పట్టబంధమును బొందెను. దానితోగూడ వల్లి తీరితి
నృత్యమునేయు వంకరయలలుగల పశ్చిమసముద్రతీరము
నుండి బ్రేహరము వలకు గలదేశమును బడసెను.”

తాళగుండకాసనముతో నర్చింపబడిన కదంబున
శోత్పత్తిక్రమము విశ్వాసార్థమైనదని యంపరు నొప్పు

మన మహారాజు పల్లవేంద్రాభిషిక్తుడ" నని చెప్పుకొ
న్నాడు. విష్ణుచక్రముక్క జ్యేష్ఠపితృపుత్రుడు దాను

తుంగభద్రకులోత్సాహిఁ జెల్లవప్రభుఁడనాఁడు

ఈని ప్రగల్భములు ఎల్లప్పుడున్నాడు. ఈతని
యనుచును రవిచై విష్ణుచక్రము నిర్మించి యాతనికి

దోడుపనిన పండపండుడను కాంటిశ్వరుని బరిభవించెను.

ఈవిషయముల నన్నిటిని దరచిచూడ గదంబులు

పల్లవుల వాక్రయించియుండిన సామంతరాజులేకాని
స్వతంత్రులుగారను విషయము స్థిరపడుచున్నది.

